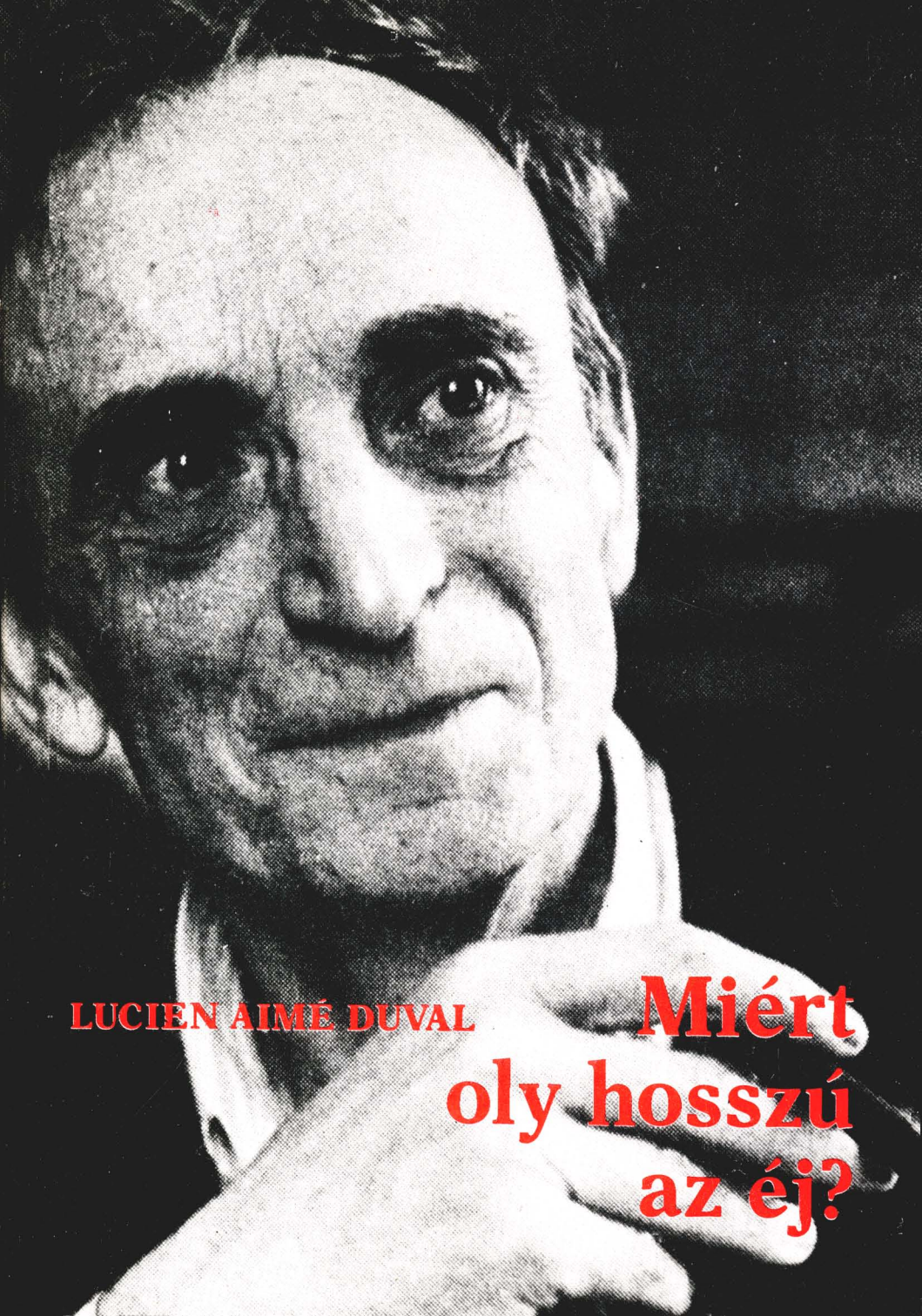

A high-contrast, black and white portrait of an elderly man, Lucien Aimé Duval. He is looking directly at the camera with a serious expression. His hands are clasped in front of him, resting on a surface. The lighting is dramatic, with deep shadows on the right side of his face and bright highlights on the left.

LUCIEN AIMÉ DUVAL

**Miért
oly hosszú
az éj?**

LUCIEN AIMÉ DUVAL

MIÉRT OLY HOSSZÚ AZ ÉJ?

(Szabadulásom az alkoholtól)

LUCIEN AIMÉ DUVAL

Miért oly hosszú az éj?

(SZABADULÁSOM AZ ALKOHOLTÓL)

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1986

Az eredeti mű címe:

Lucien Aimé Duval: L'ENFANT QUI JOUAIT AVEC LA LUNE
© ÉDITIONS SALVATOR MULHOUSE 1983

A fordítást SZŐKE JÁNOS munkájának felhasználásával
készítette

SINKÓ FERENC

*Minden jog fenntartva,
beleértve a bármilyen eljárással
való sokszorosítás jogát is*

ISBN 963 360 365 X

A KIADÁSÉRT FELEL: DR. ÁKOS GÉZA IGAZGATÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: FONYÓDI OTTÓ

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
1053 BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS U. 1.
A SZEDÉST A SZENT ISTVÁN TÁRSULAT VÉGEZTE

Nyomást és kötést a Tiszabábolnai Rákóczi Mgtsz ipari ágazata készítette
Felelős vezető: Chilkó Ede

KEZDŐ SZAVAK gyanánt azokat az **UTOLSÓ SZAVAKAT** idézzük most, melyek e könyv szerzőjétől nyomtatásban megjelentek. Aimé Lucien Duval atyát halála előtt kb. egy hónappal 1984. márciusában látogatta meg a Panorama aujourd'hui lap munkatársa és interjút készített vele. Néhány részlet az interjúból:

PANORAMA: Vajon miért határozza el magát valaki egy szép napon, hogy elbeszéli a sötétségben tett utazását?

DUVAL: Tartozom ezzel mindazoknak, akik bizalommal voltak irántam, amikor Jézus Krisztusról énekeltem nekik és akiknek joguk volt megtudni, hogy mi lett belőlem.

Főleg az alkoholistáknak tartozom ezzel. Amikor még nem voltam magam is alkoholista, amikor ez a betegség még nem járt át engem is, közömbösen mentem el mellettük. Nem is tudtam, hogy mit jelent ez. Amikor én is sorra kerültem és alkoholista lettem, felfedeztem, hogy ez borzalmas, rosszabb mindennél, amit csak el lehet képzelni. Amikor megtudtam, hogy Franciaországban a lakosság tizenhárom százaléka alkoholista, azaz több mint 6 millióan vagyunk, fellázadtam ez ellen. Oly düh fogott el, hogy nem tudtam uralkodni magamon.

PANORAMA: Kire haragudott?

DUVAL: Az agyonhallgatásra. Mindenki hallgat erről és ezalatt hatmillió férfi és nő tönkreteszi a családját, börtönbe kerül, vagy belehal a kétségbeesésbe. Ez türhetetlen, és minthogy én átmentem ezen, nekem beszélnem kell erről. Mindent kockára tettem ezzel. Mindent, mindent, mindent... Még a Jézustársasághoz való tartozásomat is; ha előljárom megtiltotta volna könyvem megjelentetését, kiléptem volna... Belső szükségletté vált bennem, hogy igazságot szolgáltatassak azoknak, akik az alkoholizmusban szenvednek, a házastársuknak, a gyerekeiknek... és magunknak az alkoholistáknak, akik bűnösök, de egyúttal áldozatok is...

PANORAMA: Nagy bátorság kellett ehhez!

DUVAL: Nem bátorságról volt szó, ez belső kényszer volt. Elöljáróimnak bejelentettem: kiadok egy könyvet a saját alkoholizmusomról. „Nagyon jó” – ez volt a válaszuk. Mindent elmondhattam és mindent elfogadtak. Egy csapásra azonnal elfelejtettem mindazokat a hülyéket, akikkel régen dolgom akadt. Le a kalappal a Jézustársaság előtt!

PANORAMA: *A könyv szövegét autóvezetés közben mondta hangszalagra . . .*

DUVAL: Mert könnyebben beszélek, mint írok.

PANORAMA: *Mégis, miért a kocijában vette fel a szöveget? Beszélhetett volna itt a szobájában is!*

DUVAL: A kocsí részemre kettős lelki valóságot jelent. Kapcsolatot, de menekülést is valami elől. Mint az alkohol . . . A diktálásra is az éjszakát választottam. Éjszaka csak az utat látjuk, a világot nem. Azt a világot, amelyet a végén már egyáltalán nem szerettem . . . Most azonban fantasztikus életerőre tettem szert. Erősebbnek éreztem magam, mint akkor, amikor kétmillió kilométert tettem meg dalaimmal a föld negyven országában.

PANORAMA: *Nagyon helyes, beszéljünk egy keveset a szononokról és arról a rendkívüli sikerről, amelyben huszonöt évvel ezelőtt része volt: az Olympiában, a több millió hanglemezzel, a koncertekkel a világ minden részén, harmincezres embersereg előtt Londonban, Berlinben . . . Mivel fogta meg mindig pillanatok alatt a közönséget?*

DUVAL: Nem tudom. Szononaimat élményeim alapján írtam. Én csak egyszerű ember vagyok, de szeretem Jézus Krisztust. Úgy látszik, hogy a „Monsieur Jézus Krisztus” tiszteletére írt szononaim tetszettek az embereknek. Íme ez az egész. Először a kis kávézóban szerettek meg, ahová népmisszionáriusként mentem és ahol elkezdtem énekelni.

PANORAMA: *Később a szesz segítette . . .*

DUVAL: Igen, . . . megtörte a csendet, megcsendítette a dalt és felbátorított az éneklésre. Áldom ezért és áldani fogom az égben, amikor majd meglátom Jézus Krisztust. És miután köszöntöm őt: jó napot, Monsieur mi Urunk Jézus Krisztus, megkérdem tőle: „mit iszunk?” Ő megért engem, Ő aki szereti a jókedvet, aki nyilvános működését a kánai menyegzővel kezdte és az utolsó vacsorával fejezte be.

PANORAMA: *A boldogító bor időszaka azonban nem tart sokáig!*

DUVAL: Sajnos, kezdetben az alkohol ösztönzi mindazt, ami jó bennünk, a barátságot, az igazság utáni vágyat, a meghallgatást, az alkotást . . . A baj az, hogy az ember ebből a boldog időszakból észrevétlenül siklik át a következőbe, amely sivár és végzetes.

Délután öt óra. Metz-re már ráborult a téli éjszaka. Françoise segít megpakolni Renault 20-as kocsimat. Megyek Genovába, hangversenyt adni. Pillanatnyilag egyetlen gondolat foglalkoztat: ne felejtsek el semmit.

Az 1800-as Bose, a 40 kg-os amerikai nagy hangerősítő. A négy HP 800-as hangerősítő. A két AKG mikrofon. A két mikrofonállvány. A hangkeverő asztal. A kábeldob. Forrasztópáka. Biztosítékok. Viszek magammal 300 hanglemezt is és 300 szövegkönyvet. Mindenek előtt a két Ramirez gitáromat. Meg egy ventillátort; a keverőasztal felmelegedhet és eltorzíthatja a hangot. A hangerősítő sosem forrósodik fel: valóságos bivaly, három óra hosszat is elhúzza a maga 300 wattját, anélkül, hogy kimerülne.

Pontosan előttem, a műszerfal lapján a Nakamiski 500-as magnetofon, hat új elemmel. Ennyire lesz szükségem ezen az éjszakán.

Françoise egy zöld műanyag táskát tesz mellém a kocsi jobboldali ülésére: ellátmány, harapnivaló éjszakára. Szilva, banán, sajtos szendvics. Az első ülések közé betesz egy ásványvizes üveget is. Szülővárosomból, Plombières-les-Bains-ből való víz van benne. Kedves ez az asszony. Átnedvesedett szempilláim alól rámosolygok.

Könnyen jöhet eső, én azonban nem mulasztom el, hogy még egy futó pillantást vessek a kocsira, a fényszórókra, a reflektorokra, a tompított fényekre, indexekre. Megszokott szertartás ez nálam, mielőtt beindítanám a motort. Indulás! A pontos idő 17.15.

„Viszontlátásra, asszonyom, Köszönet!”

„Viszontlátásra, jó uram. Legyen az éjszakája nyugodt!”

Ez is szertartás. Gyengédséggel teli.

Go ahead, Lucien! Rajta, Lucien! Rövid biztató szó önmagamhoz az 1200 km-es út előtt.

Huszonhárom esztendje már, hogy éjszakáimat dalénekes hivatásom és az autóvezetés foglalja le, a szívem mélyén azonban mindig feltámad egy cseppnyi izgalom, amikor forogni kezdenek a kerekek. Úgy lépek be éjszakámba, ahogyan annak idején a szerzetesi lelkigyakorlatom magányába. Mi minden fordul meg a fejemben, amíg meg nem virrad?! Az éjszakával, az esővel, az észak-nyugati széllel, valóban, egyáltalán nem törődöm. Néhány millió kilométer után vezetés közben az embernek már minden mozdulata ösztönössé, reflex-szerűvé válik. Ez a fürdő azonban a sötétségben és a magányban a rám váró tizenkét órás út alatt – nem hagyja érintetlenül a lelke. Lelkem meglátott igazságokkal terheltén lép ki belőle. Rémitő és kedves ez a magány, amelyben a dolgok valódi mivolta tárul fel előttem és árad szét.

Az autótútl Toul-ig tart. Egy kis ideig szabadabb útszakaszon haladok. Megnyugtató, hogy a motor simán működik, a kocsiszekrény egy kissé meg-megmozdul a szél újabb és újabb szabálytalan támadása nyomán.

A magányt négy és tizenkét esztendő között ismertem meg. Ebben az időben, nyolc fivérem és nővérem közül egyedül én jártam iskolába Plombière-les-Bains-be, egy régi római úton, amely, amióta a folyó túlsó partján megépült az új kátrányos út, néptelen, elhagyott volt.

Egy óra magány, amíg gyalog beértem az iskolába, két óra magány délben, míg elmajszoltam a magammal hozott kenyereit és csokoládét az osztályban, amelyet a társaim elhagytak, és egy óra este, míg hazaértem. Ez napi négy óra egyedüllétet biztosított nekem.

Hasznos volt ez a magány. Volt időm rá, hogy néhány bizonyosságot magamba véssek. Ezeknek a bizonyosságoknak pedig volt idejük, hogy lassan, egész további életre szólóan leülepedjenek bennem.

A bizonyosság, hogy Isten jó, jót akar a gyerekeknek, hogy Jézus az ő megfogható alakja. Ezt a bizonyosságot, amikor rám szakadt a bajok, csapások ideje (amelyről mindjárt szólok majd), semmi nem tudta kikezdeni.

Nyáron az út: szeder, málna, bogarak,

Az őszi út szeles és esős, arca tragikus, a bükk és a fenyő zúg, hangosan sziszeg, süvölt, ingatja a fejét.

A téli úton, a méter magas hóban és a –30 fokos hidegben minden bátorságomat össze kellett szednem. Elragadó pillanatokat kínáltak a holdas éjszakák. Az út, a csikorgó hó, az éjszaka, meg a hold: a gyermek örömeinek, boldogságának kellékei.

Különösen a hold. Meg-megálltam, perceket pazaroltam rá, hogy nevetve bámuljam békés ábrázatát. Ha elindultam, ő is útnak eredt. Ha szaladni kezdtem, ő is futni kezdett velem együtt a fák mögött. Békés ábrázata le tudta csillapítani az iskolai napom szorogásait.

Kezemmel a vizesüveg után kutatok. Francoise kedves volt, még odahaza felnyitotta, vezetés közben nem könyű ilyesmivel bajlódni. Bár a kocsi meleg, a vizet frissnek érzem a számban. Nem tudom, miért. Parányi titok a titkokkal teli világban.

Az út elszáguid mellettem. Egyebet nem látok, minden más árnyékban merült. Dijonig úgy ismerem, mint a tenyeremet. Ezernyi részletből ismerem fel: a burkolat változó színeiből, az aszfalt minőségéből, a Firestone gumiabroncsok zajából, az aszfalt összeillesztési pontjaiból, az egyes szakaszok sajátos domborulataiból, az útszéli fák színeiből, és így tovább. Otthon vagyok itt.

Valójában azonban mindez mellékes. Kivéve a holddal kapcsolatos epizódot, amelyre később visszatérek még.

Ami ezen az éjszakán fontos: – vallomást kell tennem önöknek. Alkoholista vagyok. Bár nem iszom se bort, se sört, se másfajta szeszes italt. Tizennégy esztendje.

Ha van bátorságuk végighallgatni, ígérem, érdekes lesz az utazásunk Genováig. Olyan vidékekre vezetem önöket, amelyeket nem ismernek. S ha annak idején lebilincselte önöket Neil Armstrong 1969-es júliusi kalandja, figyeljenek rám, segítségemmel egy különös bolygót fedeznek fel, amelyen különös lények laknak.

Átélik majd Genováig, hogy borult rá lelkemre fokról fokra a kimondhatatlan pokoli sötétség – mert én azt hiszem, ilyen sötétség csak a pokolban lehet.

Ha viszont hamis kegyesség, ál-jólneveltség, kényeskedő lelki ismeret elfojtotta önökben a valóság iránti érzéket, jobb, ha becsukják szemüket, bedugják fülüket és eloltják lámpájukat. Akkor – jó éjszakát gyerekek!

Különös és gyötrelmekkel teli az út, amely a pokolba ereszkedik alá... Annál különösebb és elragadóbb a felkapaszkodás a szabaduláshoz.

A mozira emlékeztet ez az egész. Amikor fokozatosan kialszik minden fény, szorongás támad fel az emberben. És ugyancsak itt, a moziban, az előadás végén, amikor újra kigyulladnak a fények és zeneszóval kísérnek ki bennünket az utcára, a verőfénybe – fel szabadulunk.

Genováig semmi magyarázatot nem adok. Elmondom, hogy is történt velem ez a dolog. Csupán egyet bátorodom kérni: higgyék el, hogy amit elmondok, valóban átéltem, az események úgy zajlottak le, ahogyan azokat elmesélem.

Miért az autóban mesélek? Mert az ember kocsiban nem csinál irodalmat, úgy mondja el a dolgokat, ahogy jönnek, hallgatással meg-megszakítva, mesterkéeltség, szépítés nélkül.

Miért hosszú utazás közben? Hogy az embert ne zaklassa óra-rend, időbeosztás. Valóban, sok idő kell hozzá, amíg az ember megérteti, hogy az alkoholizmus igen hosszadalmas betegség, de egy kis bátorsággal és sok alázattal kigyógyulhat belőle. Elfelejtettem: egy kis türelem is kell hozzá.

Valamilyen halk, kristályosan csengő hang kísér engem a motorból. Nem tudom, mi lehet az. De annyira tisztán kivehető és ártatlan, hogy felbátorít.

– Szerette az édesanyja?

– Nagyon. Legelső emlékem is hozzá fűződik. Mennyi idős lehettem? Nem tudom megmondani. Arra emlékszem, hogy még csendes volt a házunk, csak a konyhából hallatszott a facipők kopogása. S egyszer csak elhallgatott a kopogás. Bölcsőm baldachinja alatt megpillantottam anyám mosolygós arcát, s egy kis ideig örültem neki.

– Az édesapja szerette?

– Ő is nagyon. Legelső emlékem róla az, hogy nagy, görbe mutatóujjával megcsiklandozta a nyakam és megpróbálta utánózni gyermeki gügyögésemet.

– Szülei szerették egymást?

Nagyon! Én egy ágyban aludtam Marcel testvéremmel. Ugyanabban a szobában állt apám ágya, ő legkisebb öcsémmel aludt együtt, és anyám ágya is, aki újszülött testvérkémmel osztotta meg azt. Mikor a gyermekek már mind elaludtak, apán néha átszólt anyámhoz: „Nem fázol-e Gustine?” (Ez az Augustine becézett formája.) Anyám vagy „igen”-nel, vagy pedig „nem”-mel válaszolt. Ha igent mondott, szép csendesen átment hozzá az ágyba. Hallottam, hogy kedveskedve beszélnek egymással, egészen csendesen, hogy a gyermekeket föl ne ébresszék, és én boldog voltam. Talán innen van, hogy gyűlölöm a családi perpatvarokat.

Semmi se volt, ami hajlamossá tett volna, hogy egy napon alkoholista váljak belőlem. Anyám nem kényeztetett. Sőt, naponta példát adott a helytállásból. Sosem láttam, hogy valaha is lepihent volna. Reggel elsőnek kelt föl, meggyújtotta a tűzhelyeket a házban, nem tudom mit, de elkészítette az állatok takarmányát, majd megfőzte a kávé a családnak. Amikor mindennel elkészült, dallamos hangon, tájszólással felkiáltott a lépcső aljából: „Felkelni, gyerekek, itt az ideje, hogy iskolába készüljete!”

Ha önök azt mondják nekem, hogy az alkoholisták semmittevők, én az ilyesmire ömellette nem kaphattam rá. Szívemet most is nagy gyengeség önti el, ha visszagondolok anyám finom kezére. Látniuk kellett volna azokat a kezeket, ahogy kötöttek, ahogyan a vásznat szőtték (egy kis házi szövőszéken), ahogyan a hétre való kenyérhez a tésztát dagasztották, a vajkockákat formálták. (Tűnjetek el gyerekek, nem akarok egyet sem látni!) Ahogyan nagyon hosszú gesztenye barna haját fésülte, élete végéig olyan örömmel, mint egy fiatal lány.

– Szülei bigottak voltak?

– Istenről velem sosem beszéltek. Az esti imádságot azonban közösen végeztük. Apám térden állva, fejét két kezébe hajtva, könyökét a székre támasztva válaszolta Helene húgom fohászára: „Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma...” Anyám, mindenkor ülve, újszülöttét szoptatva, így fohászzkodott: „Emlékezzél, ó Szűzanya, Mária, hogy sohasem lehetett hallani, miszerint Te valakit magára hagyta volna, aki oltalmadat kérte...” Amíg a fohászt mondta: dióbarna pillantásának derűje végigvándorolt izgómozgó gyerekein. És én, félig imádkozva, félig azt álmodva, hogy versenyt futok a holddal, nagyon boldog voltam. Az, ahogyan szü-

leimet imádkozni láttam, mindörökre megóvott minden bigottságtól, vallási korlátoltságtól.

Hogyan történhetett meg mégis, hogy az a fiú, aki vidáman kacagott a tejes képű hold alatt, akit apja és Sam, a hatalmas német juhászkutya, valamint a szülői ház három könyök magas kerítésének falai védelmeztek, mégis alkoholista lett? Az a fiú, aki a Gyengéség ropogós kenyérével verte el éhségét . . .

Még mindig esik. Gyengébbre állítom a kocsi fűtését. Félek, hogy a nagy melegben megvetemednek a lemezek. itt, az út baloldalán, ez az útszéli falatozó – a Wagon. Minden utas ismeri. Ha éhesek, vagy szomjasak, ugorjanak be, ez az utolsó lehetőség Dijonig. Lassítanom kell, mert harminc kilométeres veszélyes útszakasz következik.

– Értelmes fiú volt?

– Ez olyan kérdés, aminek semmi köze az alkoholizmushoz, az én tapasztalatom ezt mutatta.

Amikor tizenkét éves voltam, apám egy Brüsszel-melletti intézetbe küldött, azzal, hogy érlelődjék bennem a kósza ötletem, hogy én pap leszek. A kollégium azonban tizennégyéves koromban hazaküldött. Úgy hiszem, május volt. Mikor beléptem udvarunkba, anyámat pillantottam meg. Éppen egy kanna tejet hozott az istállóbból.

– Hazajöttél?

– Kidobtak, mert zavartam a tanítást.

– Mit csináltál?

– Pofon vágtam a felügyelőt.

Anyám, emlékszem nem szidott, nem kiabált, nem rendezett cirkuszt. Kedves finomsággal megsimogatta arcomat, olyasmit mondott, amit sose felejték el: „Ha nem érzed jól magad ott, maradj itthon.”

Ez a nagyvonalúság, amely a szeretetéről biztosított, megerősített engem; mikor újra kezdődött a tanítás, visszatértem a kollégiumba. Nem mondhatom tehát: azért lettem alkoholista, mert erőszakolták, hogy legyek pap.

A kollégiumban a két utolsó évben Naudin atya volt a tanárom. Magas, felsőbbrendű szellemisége, egy kissé anarchiás hite egész

életemet beragyogta. Személyiségén keresztül nagyon gyorsan megtanultam, milyen az igazán hívó ember.

Vele nagyon erős latinos és görögös lettem. Nem akadt szöveg, lett légyen akár az ifjabb Pliniustól, akár Tacitustól, vagy Xenophóntól, amivel ne birkóztam volna meg. Ha az osztály megakadt valamelyik szövegrésznél, Naudin atya rám szólt: „Lucien, legyen szíves, magyarázza meg a táblánál a szerkezetét!” Tudásom nem tett hivalkodóvá. (Sok gyengém van, de ez nem tartozik közéjük.) Ne mondják tehát nekem, hogy alkoholista csakis ostoba lehet.

Egyik nap, óra után, így szólt hozzám Naudin atya: „Szeretném, ha kapcsolatba kerülne az ófranciával. Bemutatjuk a kollégiumnak „Theophilus csodáját” Rutebeuf-től. Egy hónap múlva. Eredjen a parkba, s tanulja a szöveget. Maga döntse majd el, hogyan adja elő. Ne menjen be az órára. Mostanában nagyon szép a park.

Ne mondják tehát azt se, hogy a felnőttek hatalmaskodása elfuserálta a fiatalságomat.

Naudin atya harminc évvel később szívvel-lélekkel Istent sóvárogva halt meg. Megsírattam.

Nos! Apám, anyám és Naudin atya voltak tanítómestereim. Kévs dologról beszéltek nekem. Istenről meg semmit. Annál többet az élethez lényegbevágóan fontos dolgokról. És amikor rám szakadt a poklok órája, ők jelentették a fényt a börtönömben.

Langers felé járok. A halk, dallamos hang a motorban – olyan, mint a háromkeresztes „b”, zavartalanul és nyugodtan szól és arra bízta, hogy folytassam tovább.

Egyik jellemvonásom volt, hogy szenvedélyesen figyeltem a dolgokat és az embereket (később, szerencsétlenségemre, mindenkor folytattam megfigyeléseimet).

Ha idegen jött a tanyára, mindent szemügyre vettem rajta: cipője fényét, kalapja formáját, milyen hangsúllyal mondja: „Uram és kedves Asszonyom”, hogyan nyújt kezét, milyen a felöltőjének újruga-szaga. Úgy szaglászta az embereket, ahogy egy kutya szokta és soha sem tévedtem, az emberék ilyenén konkrét ismerete nélkül nem lett volna okom, hogy kétségbe essek miattuk.

A tárgyakhoz derűs érdeklődéssel vonzódtam. Egy fél kagylót például, melynek belseje úgy csillogott, mint egy igazi gyöngy, heteken keresztül hordoztam kötényem zsebében.

Az emberi történelem kiszámíthatatlan hullámvázai előli menekésként nagyon érdekelt engem a mennyei szférák harmonikus világa. Vagy hússzor átolvastam Moreux csillagász háromkötetes művét, később pedig eljártam Servajean úrral távcsövön figyelni a csillagokat Meudon fölött.

Az érdeklődés, amely a földre húzott le és a vágy, hogy kitörjek, elmeneküljek tőle, ez volt az a két előfeltétel és tényező, amely belevitt az alkoholizmusba.

Lefelé a lejtőn

Betegségemnek volt egy eufóriás, mámoros szakasza, amely 1958-tól körülbelül 1965-ig tartott. Az ital segített autót vezetni, énekelni, gondolkozni, imádkozni.

Pontosan azon a helyen, ahol most az autómban a Plombières-i ásványvizet tartom, abban az időben gyakran állt egy-egy boros üveg. Jól emlékszem a félliteres Saint-Emilionokra, amelyeket Levellois-Perret-i barátaim ajándékoztak nekem. Minden utamra legalább egy palackot. Amilyet még mostanában is lehet látni a kirakatokban a nagy autósztádák – a Párizs–Lyon-i, a Párizs–Nizza-i, a Párizs–München-i, a Párizs–Bordeaux-i utak mentén.

Elsősorban a dalszerzésben segített a bor. Ez adta meg dalaim vágyakozó vagy haragos, megtört vagy eget sóvárgó színezetét. Oly eget sóvárogtam dalaiban, ahol csodálatos borokat iszom az Új Emberiséggel együtt.

Nagy Uram, ez a pohár a szívemé,
 Kenyerem keresni – a kezemé,
 Boldog kölyköm – két szememé,
 Szorgos asszonyom – két karomé –
 ez a pohár bor – sok-sok bánatomé.
 De jön az idő, mikor egy napon
 árulás nélkül mondhatom
 azoknak, akiket úgy szerettem –
 Hagyjatok most már békét nekem . . .
 Minket akkor Jézus többé nem hagy el,
 Szebb lesz a Föld, az az Új,
 Mindent elértünk, én majd álmodom,
 S mint lakomán, a víg emberek
 Isszák a bort s nem lesznek részek.

Vad szárnyaszegettségemhez, a boldogságról mesélő gyógyíthatatlan álmaimhoz, az emberibb világ utáni sóvárgásomhoz az alkohol adta a kíséretet.

Boldogító C_2H_6OH , feltépte bennem a hallgatás kapuit, dalt varázsolt ajkamra, és bátorságot adott, hogy kiáltsak. Amikor órát javítottam – órás is voltam – nem kellett a bor. Ilyenkor elég volt, ha finoman bánok a csipesszel, kiokumlálni az okokat, amelyek megakadályozzák, hogy a rugó ereje eljusson a kötőhoroghoz, az ankerhez; az ősi homo fabernek bennem tehát csak figyelemre és gondolkodásra volt szüksége. Érzelmekre nem.

Amikor azonban arról volt szó, hogy átérezzem korunk betegségét (a könyörtelenséget, a léha ostobaságot, a gögöt), átérezzem az eljövendő világ édességét, ahol az emberek szeretik egymást, főleg pedig amikor arról volt szó, hogy világgá kiáltsam azt a fájdalmat, amelyet mindennek hiánya nekem okoz – akkor segített engem az alkohol. Ezt beismerem és nem sajnálok semmit.

Este fél kilenc. Rögtön áthaladok Dijonon, közledek a vámhoz. Megelőzök egy teherautót, amely Vogézekből jön, rövid túlkölés-sel üdvözlöm (természetes, akkor, amikor a fülkéjével egy vonalba érek, nem előbb), ő pedig válaszol. Melegség önti el a szívemet, ez is jellemző az alkoholistára: a kommunikáció, a kapcsolat-teremtés örült vágya. Ha nem értik meg, amit mondok, soha nem lesznek alkoholisták.

Egy nagyon erős érzelem, az együttérzés a kisemberekkel, ez vitt rá az ivásra. Nem tudtam túltenni magam mások nyomorán, mások betegségén, mások megaláztatásán, a mások szegénységén, mások elhagyatottságán.

A magam nyomorát, a magam elhagyottságát illetően ott volt nekem Jézus és ugyancsak magyarázgattam neki: köszönöm, köszönöm, ne foglalkozzék velem.

A több millió éjszakai kilométer alatt, amit végigfutottam, mindenkor ugyanazok a gyöttrő gondolatok forogtak a fejemben: itt vagyok az én Földemen (nagy betűvel, hogy érzékeltessem: a Föld sokkal több annál, aminek látszik), az emberek alszanak, lidérceket álmodnak; egyedül én virrasztok felettük, azért, hogy az emberek legyenek boldogok, hogy a Föld ne veszítse el a bátorságát: új embereket szülni. A Föld megsiratja erőszakosságainkat, a Föld, mint Rachel, siratja lemészárolt gyermekeit. A föld belebetegedik hülyeségeinkbe. A Föld, az én Földem.

Genováig tudnék beszélni erről a témáról. Ez a világboldogító vágy, valóban, elmém épületének sarokköve.

Járom, sokszor járom én,
s velem együtt, az én Uram,
járom ezt az éjszakát,
egyedül, együtt Ővele . . .

Hányszor, hányszor álmodok,
s velem együtt az én Uram,
a nagyvárosnak, míg az alszik,
jobb sorsot és szebb jövőt . . .

Leküzdhetetlen vágy a bátorság után, ökröt megszegyenítő makacsság, hogy kiráncigáljam az embereket nyomorúságukból, ostoba vakmerőség: szembeszállni mindennemű bajjal, mindenfelé szerte kiáltani, hogy az erőszak aljas ostobaság, a sérelmeket megbocsájtani: az egyetlen, ami a nemes szívhez méltó – ez az, ami arra kényszerített, hogy két millió kilométert tegyek meg negyven országban.

Ha volna időm, felsorolnám önöknek a városokat, ahol énekeltem. És mindegyiknél, amikor felsorolnám őket, a szív varázsszáva nyomán száz és száz arc emléke támad fel.

Az arcoknál azonban többet jelent, amit mondtak nekem. És annál, amit mondtak, több, amit ezek az ismeretlenek tettek velem. Nevetnem kell, ha visszagondolok arra a lisszaboni öregúrra, aki egy palack százesztendőös oportót adott nekem. És arra a kis fekete ruhás hölgyre Bilbaóban, aki elutazásomkor egy ébresztő órát tett le mellém az ülésre. Valódi mestermű (tudom, kiről beszélek). Adenauer, Németországban, aki hálából az örömért, amit dalaimmel a német fiataloknak szereztem, egy gitárral lepett meg.

És hogy hol volt mindezekben az alkohol? Ott volt már, nagyon illedelmesen, hozzászegődve lelkem minden indulatához: a sikerhez, az ünnepléshez. A test lassan alkoholizálódik, kétségtelen. A lélek azonban, nagyon lassan, életközösségbe lép az alkohollal. És a válás nem lesz könnyű.

Az eső elállt. Az út vizes. Most egy ideig lassabban beszélek. Mert az út eléggé zsúfolt, tekintve, hogy a Párizs felől érkező kocsik folyamatosan itt veygyl bele a mienkbe.

Ez itt Lyon. Jobb oldalt elhagyjuk Tassin-la-Demi-Lune-t egészen a szélén Clermont-Ferrand-dal. Jó estét Aubiere-i barátaim, jó estét Mathon barátom. Most jön az alagút Fourvière alatt, s máris a Rhône mellett haladunk, jó estét René. Jó estét minden Lyoninek, akiket az itt adott hat koncertemen láttam.

Ezt a betegséget, az alkoholizmust, ezt nem láttam, hogy rám tör. Azt ugyan megéreztem, hogy valami változás történt a lelkemben, viselkedésemben az alkohollal szemben. Szenvedtem valami miatt, de nem tudtam, mi miatt. A betegség homályban fejlődik ki, teljes tudatlanságban. Egy példa:

Egész 1968-ig dalaimat íróasztalomnál írtam. A komponálás lázában, hogy segítsen a komponálásban, a földszinten levő ital-szekrényből felhoztam az első emeleti szobámba egy üveg sört. Munka közben, időről-időre nyeltem belőle egy kortyot.

Amikor a szöveg kész lett, nekikészültem hozzáláttam a dallamvonal kidolgozásához. És megittam még egy pofa sört. Egy óra alatt végeztem az üveggel. Utána, nem szégyeltem magam, lementem egy újabb üvegért.

Ha elkészülök a dallammal, még négy-öt órát dolgozok, hogy az jól beleilleszkedjen a hangfekvésembe, hogy a lélegzetvétel időpontjait jól irányozzam elő. Ezalatt két-három üveg marad üresen az asztalom mellett.

Ez után, ha már ennyire előhaladtam munkámmal, következik a melódiák számjelzése, M. Lavignac jó szabályai szerint. Csak akkor hagyom abba a munkát, amikor mindennel elkészültem. Az üres üvegek száma négy-ötre emelkedik, és én mehetek aludni, boldogan, hogy derék munkát végeztem.

A hét boldog izgalom állapotában múlik el, hiszen új dal született. Az üres üvegekre egyáltalán nem gondolok. A szobalány visszarakja őket a rekeszekbe. Se nekem nem okoz gondot, se a szobalánynak. Kész! Passz!

Eljött azonban egy olyan időszak, amikor, ha kiürült az első üveg, magam vittem le, hogy egy másikat hozzak fel. Elannyira, hogy a nap végeztével csak egyetlen üres butélia maradt a szobámban.

Szokásom ilyenén megváltozása egészen öntudatlanul alakult ki. Csak tíz év múlva ébredtem rá, hogy annak idején valami rendellenes történt.

Minden indok jó volt nekem, hogy megakadályozzam magamban a tisztánlátást. Többek között ilyenek:

– Te, Lucien, sokat ihatsz abban a munkában, amit végzel. Annyit izzadsz a hangversenyek alatt.

– Nem szabad a magad hitvány személyével törődnöd. Másokat kell boldogítani. Ne foglalkozz magaddal!

Nem tudtam, hogy a személyem (egészségem, képességem határai stb.) iránt tanúsított közömbösségem mögött igen súlyos lelki törés húzódik meg.

A sokféle gyakorlati dolog minden időmet lefoglalta. Csak úgy, rendszertelenül elsorolom önöknek: Rendszerben tartani a kocsi. Előkészíteni utazásaimat. Ügyelni, hogy útlevélem rendszerben legyen. Válaszolni a levelekre. Megvásárolni a gitárhoz való húrokat. Utána nézni a hangverseny szervezőjének. Tájékozódni az ismeretlen városokban. Gondoskodni idegen valutáról. Beszerezni a város térképét. Udvariassági látogatást tenni a püspöknél és a polgármesternél. Válaszolni az emberek panaszos vallomásaira. Elviselni néhány kolléga irigykedését. Kijavítani bemutatkozó művészek dalait. Pénzt adni a kéregetőknek. Leteremtteni egy-egy szélhámost. Időt találni, hogy befejezzek egy-egy dalt.

Ismétlem magam, de szíveskedjék megérteni, hogy 1957 és 1968 között erőim végső határáig szívemen viseltem a szegények, a betegek, a depressziósok, a foglyok (a Poissy-i, Fresner-i, Clairvaux-i, a Saint-Etienne-i fegyintézetek lakói), az özvegyek, árvák, az elváltak, az öregek, az elmebetegek, a kiugrott papok (milyen undorító szó! Én annyira tiszteltem René P. barátomat), a meghasonlott házasságok életét.

– Ez az oka az alkoholizmusának?

– Nem. Ez a fáradságos munka csupán egyik oka, hogy rámtört.

Bocsánatot kérek, hogy még egyszer szóba hozom a levelezésemet. Az a sok ezer levél megzavart és ráfeküdt a szívemre. Például:

„72 éves vagyok. Feleségemmel vidéken élünk. A napjaink hosszúak. Amikor feleségemre ránehezedik a depresszió, hegedü-

lök neki. Egy rossz mozdulattal eltörtem a vonómat. Nem tudnak egy újat szerezni nekem? Előre is hálásan köszönöm.”

Nos, felhívtam Paul Beuschert. Ő küldött is neki egy vonót, de elutasította, hogy számlát küldjön nekem. Paul Beuscher kedvesége, és az idős úr bizalma dalra fakasztotta lelkemet.

„Frenes-ben hallottam Önt énekelni. Most szabadultam a börtönből. Küldjön pénzt!”

„Tanár vagyok T.-ben. Hitetlen vagyok. Szeretnék Önnel találkozni.”

„Misszionárius vagyok Madagaszkáron. Segítene-e, hogy megvásárolhassak egy Jeepet?” (Megkapta!)

„Betonvasra volna szükségem.” (Megszereztem!)

És így tovább, ezer meg ezer levél, tele vannak még velük a fiókjaim. Baráti, megindító, könyörgő, megrendítő, kérdéseket feltevő, biztató levél. Ritkán kapok rosszindulatú, nevtelen, igazságtalan, fanatikus, vagy siratnivalóan ostoba levelet. És valóban, sírtam is. Érzékenységem abnormálisan erős.

Ebben az időben érzékeny voltam az újságírók kritikájával szemben. Nem azért, mert csekély személyemről volt szó, hanem kimondhatatlan rosszindulatuk miatt. Jóságos, derék édesanyám, magabiztos és kiegyensúlyozott életű édesapám, ti nem készítettetek föl, hogyan kell az ilyesmit elviselni. A tehenünk béketűrése se az istállóban. A német juhászkutyánk áldozatkész hűsége se készített föl. Néhány példa:

Televíziós adás Georges Brassens-sel. Egy újságíró a következőképpen számolt be róla:

„Lucien belépett abba a kis szalonba, ahol Brassens (Brassens jóval „nagyobb menő” volt, mint Duval) várt rá. Lucien így szólt hozzá „Jó napot, Georges, örülök, hogy megismerhetlek. Ha megengeded, tegezlek. Ez jót tesz a népszerűségnek.” Ez az utolsó mondat hazugság volt. Ez a botrányos hitványság, az igazság ilyen

semmibe vévése nem volt méltó Brassenshez. Újságíró uram, ön beteggé tett engem, mert első eset volt, amikor meg kellett tapasztalnom, hogy egy pitiáner uracs szájában hogyan válhatik szarrá a szó.

Egy másik példa. Újságírókkal folytatott csevegésemben elmondtam, hogy egy háromórás műsor alatt általában egy kilót is elveszíthetek súlyomból. Az egyik újságíró kigúnyolt. Ha ez az úr rászánná az időt, és kiszámítaná, hány mázsát tesz ki bal kezem szorítása a gitár nyakán, az öt húr pengetése, amit a jobb kezem öt ujjával végzek, s mindezt a reflektorok okozta hőségben, akkor könnyen megértené, hogy az az egy liter folyadék-veszteség a minimum. Ebben az időben még nem tudtam, hogy ostoba újságíró is létezhetik. Ó, én nagy darab kutyám, Sam, te, te vagy intelligens.

Még egy utolsó történet: Pau-ban, az előadás végén nekem rontott egy apáca:

– Ez gyalázat, atya! Hetek óta nem alszom miatta. Maga megbotránkoztatott engem!

– Mi történt?

– Azon az előadásán, amelyen lemez készült, ön gyalázatos dolgot mondott. Ilyen undorítót nem vártam volna az Ön szájából.

Törni kezdtem a fejemet, vajon mit is mondhattam a harmadik oldal elejének felvételénél.

– Kedves nővér, én ott a következőt mondtam: – Ejnye, fakép-nél hagytak a nővérek –.

– Nem, nem, nem azt mondta.

– Kedves Nővér a következő történt: A bordeaux-i koncerten, ahol a fölvétel készült, a nővérek már nem találtak helyet az Alhambra nagytermében, s így körülbelül ötven más személlyel együtt, a színpadon telepedtek le. Én újra meg újra ugrattam őket. A szünet után, a második rész kezdetén azonban már a nézőtérben ültek, elvegyülve a közönség soraiban. Ahogy körülnéztem, észrevettem, hogy helyet változtattak. S ekkor Loire-vidéki tájszólással (ahol lenyelik a szótagokat) így szóltam: A nővérek már nincsenek ott. Egyszerűen csak ennyit mondtam.

– Nem, nem, nem ezt mondta.

- Mit mondtam hát?
- Dühösen közelebb lépett hozzám:
- Ön azt mondta: Nini! Ezekon a nővéreken nincs nadrág.

Drága jó, Szent Szűzanyám! Amíg a Pau-i előadásról haza felé igyekeztem Nancy-ba, egyre az a kérdés járt a fejemben: Hogyan lehetne megölni a butaságot anélkül, hogy megölnénk az embereket?

Röviden tehát: ez az ostobaság, az emberi rosszindulat, a botrányozás volt az, ami arra indított, hogy az üveg után nyúljak? Nem! Italozásom okai mélyebben vannak. Évek kellene hozzá, hogy felismerjük azokat.

Egyébként nem nélkülöztem a tisztaságos emberek baráti szavait se. És értelmes újságírók cikkei sem. Amilyen például azé a brüsszeli újságíróé, aki mélyen meghatott engem.

„Kétkedve mentem el – írta – a brüsszeli Palais des Baux-Arts-ba (Szép művészetek Palotájába). Meghatottan jöttem vissza.

Az volt a tervem, hogy egy humoreszket írok és egy vad apróságot – gondolhatják, könnyűnek ígérkezett –, a Jó Isten gitárosa! Ez azonban, ami itt következik, panegirisz, dicsőítő beszéd. Arról, hogy ebben a kiábrándult világban, amelyben élünk, vannak még érzések, amilyen az őszinteség és a meggyőződés, amelyek csodálatra kényszerítenek. Elég ránézni Lucienre, hogy megállapítsuk: ez az ember a legmagasabb fokon birtokolja ezeket. A hallgatót szájalom fogja el iránta, hogy egyedül száll perbe ezekkel a hihetetlen problémákkal, azonban ugyanakkor a tisztelet is feltámad benne, hogy olyasmiket idéz, amikben hisz: „Jézus Krisztust és a barátságot”. (aláírás: M. N. – Brüsszel, 1967. december 24-én).

Tudom, illetlen, hogy ezt a szöveget én idézem. Azt is tudom, a mindenkire kötelező illendőség követelményei alapján rossz ízléssel vádolhatnának engem. Ez az illem azonban nem az enyém.

Nem mások ostobasága vitt bele az ivásba, sem a koncertjeim okozta fáradtság. Nem is – ahogy gyakran mondják – az érzelmi elmagányosodás. Sőt még az se, hogy nem ismertem fel a betegségemet, mivel két orvos is figyelmeztetett rá:

1961-ben egy genfi kényszerszertartózkodásom alatt (depresszió miatt volt), azt mondta az egyik orvos: „Vigyázzon a májára. Kerülje a szeszes italt!” Mivel amúgy se volt bizalmam hozzá, rá se hederítettem figyelmeztetésére.

1963-ban egy beiruti orvos, akivel koncert után társaságban voltam, és inni látott, rám szólt: „Vigyázzon. Kellemetlenségei lesznek!” Nem hallgattam rá; egyszerűen nem tudtam rá hallgatni.

Az első súlyos figyelmeztetést 1964-ben kaptam.

Három esti előadást tartottam az Olympiában (Párizsban) nagyon nehéz körülmények között.

Nehezek voltak, mert nem volt időnk minden dalt átvenni, elismételni az első este előtt, elannyira, hogy a zenészek első látásra olvasták a partitúrát, én pedig akkor először hallottam őket hangszerükön játszani. Az este nekik is, nekem is nagyon kimerítő volt. Ráadásul az első esti előadás után, úgy éjfél tájt, a kiürült Olympiában a „Bilbaoban” című dalból még fölvételt is készítettünk, hogy a hanglemezt már másnap este árulhassák. Hajnali négykor feküdtem le, anélkül, hogy valamit is ettem volna.

A másnapi koncertem kitűnően sikerült. Előadás után azonban az újságírók és a barátaim megint csak megakadályozták, hogy egyek és aludjak.

A következő nap volt a harmadik koncertem. Rossz volt, elfogyott az erőm, felmodták a szolgálatot az idegeim, elhagyott a bátorságom. Piszok érzés mézárszékre került állatnak lenni. (nem panaszképp mondom, csak megpróbálom a dolgokat magyarázni).

Hogyan bírtam ki? Úgy, hogy állat vagyok, de konok. „Azt se bánom, ha felfordulok, de ezt az előadást befejezem!” Ezt a mondatot dalolásom huszonnégy esztendeje alatt sok százszor elmondtam, de olyan dühvel, mint a párizsi Olympiában a harmadik föllépésem alatt, soha.

Azért is bírtam ki, mert megittam egy üveg rumot. Nem mintha szeretném a rumot. De el kellett mennem a végletekig.

Az eredmény: Útban Hamburg felé, ahol a következő nap kellett volna előadást tartanom, egy heveny vérzéses hasnyálmirigygyulladás tört ki rajtam.

Valahogy elvándorogtam Kölnig, ahol fel kellett volna vennem a menedzsert, az előadás szervezőjét. Ehelyett azonban ő szállított be engem hajnali háromkor az egyetemi klinikára, ahol úgy győtrődtem, mint egy elkárhozott.

Zárójelbe téve: Ebben a kórházban az első négy éjszaka sokatmondó lázálmaim, hallucinációim voltak, A szoba ajtaja fölött szellőző-ablak nyílt. Ezen az ablakon át, melyen keresztül kis fény szüremlett be a folyosóról, lázálomban egy szakállas férfi fejét pillantottam meg, aki könnyörögve kiáltozott:

„Lucien úr, a Téren forradalom van. Hallgassa csak. Kérik önt, hogy védje meg őket! Különben a rendőrség halomra gyilkolja őket.”

A szakállas férfi háta mögött embertömeget pillantottam meg, egy ordító, teljes zürzavarban menekülő tömeget, amelyre lovasrendőrök támadtak rá. Felugrottam, kitéptem az infúziós csövet, felálltam az ablakba, készülődve, hogy leugorjak a negyedik emeletről. Ekkor azonban észrevettem a rohamrendőröket, akik motorjaik mellett várták, hogy beavatkozzanak. Meghúzódtak a sötétben, időként a motorok tompított fényeit láttam. Ordítani kezdtem rájuk, szidtam őket, könnyörögve rimámkodtam, legyen bennük egy kevés emberség. Már azon voltam, hogy leugrom, amikor az éjszakás nővér, (egy jóságos idősebb holland nő, akit szónoklásom oda riasztott), belépett, leszedett az ablakról és visszafektetett az ágyamba. Miután újból belém bökte az infúziós csövet, ott hagyott, közben hideg kezét rátette homlokomra. Ilyen állapotban voltam én, a mini-világmegváltó.

A következő éjszaka meg egy gyerekhang szólalt meg, közvetlenül a fülem mellett: „Erika, bist du da?”* Egy másik hangocska válaszolt rá: „Igen Gréta, én vagyok itt”. Nagyon különös volt a dolog és köhintettem, hogy mutassam, nem vagyok balek és hogy tudom, senki sincs mellettem. Minthogy azonban továbbra is hallani lehetett a hangokat, megkérdeztem:

- Kik vagytok?
- Két kis lány Csehszlovákiából. Disszidensek vagyunk.
- Hol vagytok?

* „Erika, itt vagy?”

– Elbújtunk a párnában. Másik hógunk egy másik párnában, a szekrényben.

Megtapogattam a párnát, és valóban az egyik sarkában, a varrásban, kis csomót fedeztem föl. Ez csakis Erika lehetett, a másik csücsökben is volt egy kis csomó, ez meg nem lehetett más, **csak** is Gréta.

– Egy kicsit beteg vagyok –, mondtam nekik –, de ha jobban leszek, elviszlek benneteket Nancyba, gondoskodok rólatok.

Még csevegtünk egy keveset. Anton barátom, a menedzser lépett be. Hangját élesnek éreztem, míg a kislányokét tompának.

Azt mondom Antonnak:

– A hátad mögött a szekrényben, egy kislány van a párnában. Ma este vidd haza magadhoz. Két másik kislány az én párnámban van, holnap őket is magadhoz veszed.

– Ja, Lucien gern.* Minden további nélkül kiment a párnával, hogy biztonságos helyre tegye. Pár perc múlva visszatért:

– Lucien, beszéltem az orvossal, nagyon beteg vagy.

– Nem Anton, holnapra jobban leszek. – Én nyomorult, én **akar**tam megmenteni a világ gyermekeit . . .

A következő éjszaka még mindig önkívületben a folyosón jártam fel, alá, az újságírók és a kamerák előtt menekülve. Egy zöld szemetes láda állt ott, fölemeltem a födelét. Pascale, az én kislányom szöke fejét pillantottam meg benne.

Hangosan felzokogtam és egyre azt hajtogattam: „Szegény kislányom, szegény kedves kislányom”. Ez újra oda riasztotta a holland éjszakás nővért, megfogta a kezemet, és magával vitt az irodájába. Telefonált az ügyeletes orvosnak. Nagyon nyugtalan voltam: ilyesvalamit fecsegtem össze-vissza: „Asszonyom, miért nincsen egyetlen betű se a lapján? Hol vagyok?”

Másnap megérkezett Párizsból Pascale és megtudtam, hogy beteg vagyok. Ő és én arra kértük az orvost (körülbelül egykorú volt velem), hogy nyissa fel és vizsgálja ki a gyomrom. Egy liter folyadékot talált a nagy hasüregben: „Önnek vérző hasnyálmirigygyulladás van! – közölte velem a vizsgálat után.

Mielőtt eltávoztam volna a kórházból, ez az orvos, akivel jó barátságba kerültem, lelkemre kötötte:

*Igen, Lucien, szívesen.

– Mostantól kezdve se cigaretta, se szeszesital. Kein alkohol.* Ezt még meghallottam, de aztán az ő szavát is elnyomta életem zaja. Mert mindig akadtak menekült kislányok és elpáholt tömegek. Mert mindig volt elegendő tárgy a szorongásokhoz és háborúgásokhoz.

Az élet folyt tovább. Egy alkalommal Svájcban, Luzernben, azt mondom szervezőmnek:

– Hajts fel Péter, nekem egy orvost. Rettenetesen fáj a jobb oldalam.

Az orvostól valami nagyon erős izét kérek, ami, kerül, amibe kerül, megszünteti a fájdalmat.

– Az előadást mindenképpen meg kell tartanom, doktor!

Palfium-injekciót adott. Az előadás kitűnően sikerült. A zongorista remekelt.

– Megmondta az orvos, hogy az a nagy fájdalom italtól származik?

– Nem!

Egy másik esetben, útban az egyik előadásra, a remiremonti kórházban találtam magam. „A szívem viccel”, – mondtam az ügyeletes főnővérnek. – Az orvos megérkeztéig oxigénes palack alá ültetett. Bastien, az orvos, (a nevét az Ammanites Phalloides-ről ismerik) rögtön látta, hogy nem a szívemről van szó, egy Equanil injekciót nyomott belém. Tíz perc múlva már az ágyamban vacsoráztam.

– Megmondta, hogy az alkohol volt a ludas?

– Nem!

Mindenfajta testi rosszullétem a kimerültségnek tudtam be. Valóban, 1965-ben infarktussal szállítottak be egy genfi kórházba. Abban a hiszemben, hogy keveset iszom, eszembe se jutott, hogy az alkohol okozza rosszulléteimet. Amikor az orvos azt mondta az alkoholistának: Igyék keveset és ügyeljen rá, hogy az jó legyen! – véleményem szerint nem jár el egészen okosan.

Koncertjeim. Hogyan tudtam őket megtartani? Keresztül korbácsoltam magam rajtuk, nem figyeltem magamra. Semmi más nem számított, csak az, hogy jó munkát végezzek és örömet sze-

* Semmi szeszesital.

rezzek az embereknek. És a munkámban aggályosan becsületes voltam.

Való igaz, a becsületes munka a legmagasabb rendű cél. Az egészség után, az öröm után.

– Az előadások előtt ivott?

– Nem. Utána igen, egy keveset. A mennyiség egyébként nem nagyon fontos. Sokkal fontosabb az, ahogyan a lélek és a máj fogadja az alkoholt.

Elérkezett egy pillanat – körülbelül 1968. júniusában – amikor este felé remegni kezdtem. A közönség iránti tiszteletből koncertnapokon nem ittam, hogy birtokában legyek minden eszközömnak, képességemnek. Közvetlenül az est előtt azonban úgy éreztem, hogy a fejemtől a lábamig egy igen furcsa gyengeség kerít hatalmába, és hogy ez az ernyedtség egészen az ujjaim hegyéig hatol. Márpedig az ujjaimra szükségem volt.

Egyik estemen – azt hiszem Neuchâtel-ben történt –, annyira reszkettem a színpad függőnye mögött, hogy orvost hívtam. Két tablettát diktált belém, amit én bizalommal lenyeltem. A reszketés megszűnt.

– Ez az orvos se említette, hogy az alkoholról van szó?

– Nem!

Körülbelül ugyanebben az időben valami mást is észrevettem: hogy elegendő, ha előadás előtt egy órával megiszom egy fél sört, megszűnik a reszketésem és elhagy a szorongás.

– A szorongás amiatt, hogy szembe kell néznie az emberekkel?

– Nem! A szorongás, hogy szembe kell néznem egy nehéz élettel, egy nehéz mesterséggel.

– Nem akadt barátja, aki nyersen megmondta volna a dolgokat? Hogy Ön sokat iszik?

Volt egy jó barátom, Noir. Ő több külföldi utamra elkísért, az USA-ba, Kanadába, Európa jó részébe. Attól azonban tartózkodott, hogy tanácsot adjon nekem, mert nagyon kényesen vigyázott az emberek szabadságára (ahogyan annak idején Naudin atya). A végletekig tiszteletben tartott engem, azt, ami munkámra, életmódomra vonatkozott. Szabad ember volt, aki szabad embereket akart látni.

Azt hiszem, jogosan, megértettem hogy ez az én betegségem különleges eset, annyira az, hogy amíg testileg és erkölcsileg el

nem érem a „mélypontot”, semmit se tehet értem. Hogy haszon-
talan volna minden ellenkezés, minden tanács, minden fecsegés.
Még mélyebbre kell süllyednem, mielőtt elérem a mélypontot, és
végre ki akarok (ez a döntő jelentőségű szó!) jutni, lépni belőle.

És akaratlanul is elbujtam Noir elől, ő pedig tartózkodó volt
irányomban (persze, csupán az alkoholt illetően). Egy alkalom-
mal, – azt hiszem, Ausztriába – kísért el koncertemre. Délben
megálltunk egy vendéglőben. Ebéd közben néhány pillanatra ki-
ment a mellékhelyiségbe. Én, látva, hogy a söröm félig elfogyott,
nyomban hívtam a pincért, és újat rendeltem nála. Mikor Noir
visszatért, a poharam pontosan olyan szinten volt, mint mikor
kiment.

– Nem szégyellte Ön magát?

– De igen.

De mi az, ami a szégyen tüzét kioltja? A sóvárgás egy másik fél
sör után.

Nem egyszer azt mondták az emberek: „Ha lett volna egy jó-
barátja, ez nem történik meg vele!” Tévedés, volt nekem jó bará-
tom, Noir. Ez se akadályozott meg, hogy ígyak.

Hosszú időn jó barátságban voltam egy kislánnyal. Pascalnak
hívták. Tizenhárom éves korában ismertem meg, amikor még az
egyik kollégiumban tanult, amelyet nővérek tartottak fenn.
Egyik-másik nővér szigorúan és igazságtalanul bánt vele. Első ta-
lálkozásunkkor mindent elpanaszolt. „Ha akarod, – mondtam a
kis Pascalnak – az én kislányom leszel, én mindenkor megvéd-
lek.” Szípgögy mondott igent, mert utált sírni. Első naptól kezdve
„Kedves apámnak” szólított, én meg „Kedves lányomnak” szólí-
tottam. Barátságunk harminc esztendeig tartott. Ez is jellemzője
az alkoholistának: esendő, törékeny, de hűség.

A lecsúszásom időszakában, noha megmondta nekem, hogy
különc és szeszélyes lettem, és bár aggodalma kiült a szemébe,
nem vettem észre ezt a vészjelzést se.

Egyik nap – fájó emlékem –, valami semmiség miatt pofon ütöt-
tem. Bocsáss meg kislányom. Nekem legalább annyira fáj, mint
neked.

A betegség már nagyon előrehaladt, amikor az ember azokat a
barátságait is hajlandó megcsonkítani, amelyeket legtöbbre tart.

Önmagába visszatérő kör, circulus vitiosus indul el, amelyből nem tud kiszabadulni: iszom, megpofozom őt, furdal a lelkiismeret, iszom, hogy elfelejtsem örültségemet, ő fél, én iszom, hogy elfelejtsem a szomorúságomat amiatt, hogy megrémítettem őt. A körforgás egyre fokozódik, egyre gyorsul. Minden fél sörrel csak megerősítettem a szomorúság és az alkohol ördögi házasságát.

Csak egy tárgyilagos, semleges, illetékes hangnak lett volna meg az esélye, hogy meghallgatom. Noir barátom és Pascale leányom nem volt semleges. Holnap majd elmondom, hogy van olyan eset, ahol pontosan együtt van minden előfeltétel és még lehet hallani egy másik emberi lény hangját.

Szerencsétlenségemre, gyakran voltam úton és senki sem kiáltott oda, hogy „kitöröd a nyakad”. Hetenként többször váltogattam a városokat, váltogattam a barátokat, változtattam lakást, váltogattam az orvosokat.

A nős alkoholistát inni látja a felesége, az asszonya sír, az asszony prédikál neki. Az iszákos nem torpan meg, de tudja, hogy a betegsége gondot okoz. Jó magam azonban még csak nem is sejtettem, hogy az alkohol húz a szakadék felé. Hülye vagyok? Ha úgy tetszik.

Más felől az a botrányosan rossz hír, amely hozzátapad ehhez a betegséghez, az is megakadályozta jezsuita barátaimat, hogy rám szóljanak: „Állj meg!” – Minél inkább előrehaladt betegségem, annál inkább elnémultak. Minél inkább hallgattak, annál magányosabbnak éreztem magam. Minél inkább magamra maradtam, annál többet ittam. Minél többet ittam én, annál nagyobbra nőtt az ő félelmük. Ez a kör. Ez az a cirkusz.

Igyekeztem minél hamarabb nekivágni újabb és újabb körútnak, hogy ne érezzem magamon pillantásukat, néma szemrehányásukat. A helyzet azonban minden visszatérésemmel csak rosszabbodhatott: a kiábrándultságok megrohasztották a hűséges barátságokat. A rothadó alma az egész kosarat tönkre teszi.

– Valamit tenni kellett volna!

– Mit?

Az egyik hazatérésem alkalmával történt. Délután négy óra volt. Lementem a konyhába, hogy megigyak egy kávé. A helyiségben már voltak, három kolléga, valamin vitatkoztak, nem tu-

dom min, de megnevettette őket. Amint beléptem, nyomban elhallgattak. Hallgatásuk kínos volt számomra. Se nekem, se nekik nem volt hozzá erkölcsi erőnk, hogy egymásra mosolyogjunk, vagy hogy közénk telepedjek.

És hadd mondjam el, hogyan járattam le magam Martinique szigeten.

Monsieur Gauthiernél laktam, jól megértettük egymást. A második éjszakán azonban, mivel nem tudtam elaludni, lementem a konyhára, ahol is egy üveg rumra bukkantam. Három hétig ingáztam ide-oda: koncert – rumos üveg – koncert . . .

Monsieur Gauthier, bocsássa meg nekem, hogy kiittam a rumos üvegeit; az üres butéliákat a teli üvegek mögé dugtam. Bocsásson meg, hogy nem mertem megmondani Önnek. De én tudom, hogy az embert az első üvegnél elhagyja a bátorsága.

Hallgattam, hogy ugatják a kutyák a Fort-de France-i holdat és ittam. Elkecserevedve és szégyenkezve tértem haza Nancy-ba.

Ettől kezdve bezárkózom a szobámba, nem felelek a telefonra, leengedem a redőnyöket, elevenen befalazom magam. Amikor az ajtón kopogtatnak, nem merek már kiszólni: „Szabad”, hanem visszatartom a lélegzetem és várom, hogy a léptek eltávolodjanak.

Szobámat kulcsra zárom és csak akkor megyek ki, ha leszáll az éjszaka. Szobám az első emeleten van és a boros szekrény a földszinten a konyha mellett.

Macskaléptekkel megyek le (éjfél tájban) a lépcsőn. Tizenhárom esztendő után is emlékszem, hogy a pihenő előtt az utolsó lépcső nyikorgott és át kellett ugranom, Nehogy felébresszek valakit. Nyikorog a boros üveg, erősen tartanom kell a dugót, nehogy csikorogjon. Jókorát húzok belőle. Újra becsukom a szekrényt. Öt lépést teszek a folyosón, hogy kinyissam az üveget, megmarkolom a dugót, újból nagyot húzok. Már éppen kinyitom a folyosó ajtaját, mikor eszembe jut, hogy az italfelelős meglátja majd, hogy az ő üvege háromnegyed részben üres, végzek a butéliával és eldugom egy teli üveg mögé.

Felmegyek végre a szobámba, lelkemben a halál. És ez a megálázó komédia két óra múlva megismétlődhetik. Éljen az éjszaka, gyermekeim: a nap hosszú lesz. És végül elalszom, elnyom, alámerít a szorongás.

Amikor az ital-felelős meglátja, hogy üvege gyorsabban ürült ki, mint ahogyan számította, kulcsra zárja a szekrényét. A megbotráncozás légköre terpeszkedik el, a házra csend borul rá, a befészkelődött félreértés csendje, az elfordított tekinteteké. Köd borul kapcsolatainkra, érintkezésünkre és ez annyira bántó, hogy az ember az egyetlen megoldást választja, ami marad: még inni.

Ahhoz, hogy ihassak, még ha kulcsra is van zárva a szekrény, magam részéről kocsiba vágтам magam és elmentem Metz-be (százhusz kilométer oda-vissza).

Kocsimmal leparkoltam a vasúti büfé kivilágított ablakai előtt. Amikor lezárom a kocsit, a bizonyosság, hogy iszom, feloldja a feszültséget. Sietés nélkül belépek. Rendelek egy felet, aztán kettőt.

– Őrütség ez!

– Ez betegség.

Akik átmentek rajta, teljesen megértik. Akik értelmeseek (anélkül, hogy betegek lennének), csak homályosan értik meg. A többiek sehogyan nem értik meg és rosszul ítélnék meg bennünket.

Bevallom, semmit nem értettem abból, ami rámszakadt. Mások se értenek semmit. Én nem értettem azt se, hogy mások nem értik a dolgot ... Ocsmány érzések ezek.

Gondolataimat néhány percre az út köti le. A Radio-Luxembourg azt jelezte, hogy a köd egyre kellemetlenebb lesz. Előbb még csak szakadozott túll volt, most azonban olyan sűrű a köd, mint a tej az üveg pohárban. A csendőrség villogó lámpája arra figyelmeztet, hogy még ötven kilométeren át ilyen rosszak lesznek a látási viszonyok. Nem látom jól, hol vagyok. Elhagytam Orange-ot. Csak az útra figyelek és nem igen törődöm a távolságokkal. Nem sietek. Szeretem az éjszakát, mint a durukula, amely – úgy látszik – az egyetlen éjjeli majomfajta.

Talán a legaggasztóbb az volt, hogy nem tudtam helyesen megítélni se saját magamat, se másokat. Így vigasztaltam például magamat:

„Lehet talán, hogy egy kissé sokat iszom. Ennek azonban a rendtársaim az okai, akik hidegen bánnak velem.” Pedig a valóság az volt, hogy azért bántak hidegen velem, mert sokat ittam.

„Egy kissé talán sokat iszom, de ez a koncentrációm miatt van, amelyek kimerítenek.” Valójában azért merítették ki a koncertjeim, mert az alkohol törekennyé tett, legyöngített.

„Egy kissé sokat iszom, de ennek az előljáróm az oka, aki orrol rám” – holott valójában az en búikáló és érthetetlen viselkedésem hozta zavarba őt.

Voltak éjszakák, amikor úgy éreztem, hogy az örület kerít hatalmába. Hajnali két óra tájban elhagyom a szobámat, hogy bemegyek a mosdóba (a mosdó a szobámmal volt szomszédos).

Meghúzom a vízöblítő láncát, leoltom a villanyt és beteszem a mosdó ajtaját. Ebben a pillanatban meglátom öt rendtársam bezárt ajtóinak sorát. Az az érzésem – sőt, szentül hiszem –, hogy egy hajó folyosóján vagyok (ezzel az utasszállítóval mentem New Yorkba). A csend aggasztani kezd. Miért álltak meg a gépek? Miért nem jön egyetlen steward se megmondani nekünk, hogy megálltunk? Miért nem hallani a tengert a kabinablakokon túl? Ekkor a félig nyitott ajtón át felismerem íróasztalomat.

Szorongásom még csak növekedett. Miért hozták íróasztalomat a Queen Mary-re? Miért nincs itt senki, hogy felvilágosítást adjon? És miért vezették át a telefonomat a Queen Maryre? Nem akarom magam átadni az örületnek, tehát megköszörülöm a torokom – hmm, hmm, – remélve, hogy valaki kinyitja a kabinját. Semmi nem mozdul. Mivel az örület a sarkamban ólálkodik, nekibátorodom, halkan, majd egy kissé hangosabban megkérdezem: „Van itt valaki? Van itt valaki?”

Végül belököm az ajtót és a takaró alá menekülök. Hogy ne lássak már semmit, ne halljam többé a csendet. Bánom is én, hogy nem vagyok magamnál. Hagyjatok aludni, ne legyenek többé olyan problémáim, hogy: „Hol vagyok? Hány óra? Ki vagyok?”

1968 őszén éreztem, hogy közeledik a vég. Fizikai erőim felmorzsolódtak.

Egyik hangversenyről visszatérőben vezetés közben hirtelen megbénult a jobb karom, minden érzékenység eltűnt belőle, nem tudtam többé vezetni vele. Halott karral?! Kétszáz kilométeren át bal kezemmel kellett a volán alatt keresgélni a sebességváltót.

Hazaérve elhaladtam kis kápolnánk ajtaja előtt. Beléptem, hogy imádkozzam egy keveset. A 87. zsoltár szavaival kezdtem könyörögni.*

* Az olvasó nem a zsoltár pontos szövegét kapja itt, hanem annak átköltött változatát. Fordító.

Uram, Istenem, egész nap hozzád fohászkodom
egész éjszaka hozzád panaszkodom.
Imádságom hatoljon fel hozzád.
Nyíisd meg füled zokogásom előtt.
Lelkem színültig megtelt bajokkal
És életem közel van a holtak lakhelyéhez.
Már azok között látnak, kik a gödörbe szállnak.
Olyan ember vagyok, aki erőinek végére jutott.
Mély gödörbe taszítottál, Uram,
A feneketlen mélyég sötétségeibe.
Haragod reám nehezedik.
Úgy korbácsolsz, mint a tenger meg nem szűnő hullámai.
Elszakítottad tőlem barátaimat.
Az iszonyodás tárgyává tettél engem.
Szemeim elsorvadnak a bánattól.
Téged hívlak, Uram, nap-nap után,
Kinyújtom kezeimet feléd.
kiáltva hívlak tégedet.
Imádságom hajnaltól száll feléd.
Miért nem láthatom arcodat?
Apró ember vagyok és ifjúságomtól fogva
a halállal viaskodom.
Elszabadultak ellenem való haragjaid.
A tőled való rettegés megsemmisít engem.
Elszakítottad tőlem barátaimat és társaimat.
Nincs többé más társam, csak az éjszaka.

Visszatértem a szobámba, bal kézzel fordítottam meg a kulcsot.
A jobb kezem három nap múlva kezdett működni. Folytathattam
hangversenyeimet.

Ez a korszakom volt az, amikor úgy könyörögtem, mint egy el-
ítélt. Éjszaka és nappal, főként éjszaka. Ágyam fejénél egy réz-
feszület függött, amellyel a jezsuiták ajándékoztak meg huszadik
születésnapomra.

Ez a feszület mindenhová elkísér engem, a háború alatt is ott
hordtam a zubbonyom zsebében. Nos, erre a feszületre, ne vono-
gassák a vállukat, százszor, ezerszer rátettem a kezem. Rá a keze-
met, csak úgy, okoskodás nélkül, pajtás módján, ahogyan az egyik

szenvedő kapaszkodik ösztönösen a másik szenvedőbe, anélkül hogy bármit kérne, bármit mondana.

Ez a mozdulat azonban körülbelül a következőt jelentette:

„Uram, Jézus, azóta, hogy barátok vagyunk, ismeresz engem; nem vagyok becstelen, tudod, hogy senkinek nem akarok rosszat tenni. Tudod, hogy barátod vagyok, tudod, hogy testvéreim kedvéért dalolok. Tudod, hogy nem szeretem se a pénzt, se a méltóságokat. Azt is tudod, hogy öregszem és csúnyulok. Elvesztettem fiatalságomat, a becsületemet, egészségemet, barátaimat. Jóformá mindent elvesztettem. Rajtad kívül. Ne feledkezz el rólam, ha neked úgy tetszik.”

Ügyszólván nem ettem, nem beszéltem, nem is keltem föl már, csak Immenoctallal tudtam elaludni. Nem volt erőm, hogy bármire elhatározzam magam.

A szobámban például sokáig, egészen az ablak mellett, egy piros szőlőlevél hevert, amit az ős sodort oda. Naponta tízszer próbáltam elhatározni, hogy kidobom, s az akaratom tízszer mondta fel a szolgálatot.

Egymást váltogatta bennem a csüggedés, a dühroham magam ellen, a felfokozott sóvárgás a boldogság után, a vágyakozás, hogy elfussak a szobámból, elmenküljek rendtársaim közül, elmenküljek hazámból. Undor a gyerekeségektől, undor a lóvétól, undor a kitüntetésektől, undor az életművészettől undor a szép frázisoktól, undor a szellemes szavaktól, undor a jómodortól, undor a komédiázástól.

Ebben az állapotban énekeltem nektek, jó emberek, kersztény testvéreim, Roanne-i, Vichy-i, palermoi, frankfurt-i és nem is tudom már, hová máshová való emberek. Szüntelenül azt hirdetem nektek: „Testvérek, létezik balsors, de Jézus is.”

Egy előadóesten, igazán nem is tudom már hol, ezzel a dallal fejeződött be a koncert: „Az Úr visszatér majd (Le Seigneur reviendra). Emlékeznek az utolsó strófára?

„Mind egészen övé leszünk,
Amikor majd eljön.
Letörli a könnyeket,
az egész élet könnyeit.”

Emlékeznek? Le kellett hunynom a szemem, mert a felindulásom nagyon erős volt és csorgott a könny a szempilláim közül. Még erősebben összhúztam pupilláimat, de a könnyeim egyre csak ömlöttek.

Aki elérkezik a vigasztalanságnak ebbe a stádiumába, senkivel nem tud többé kapcsolatot teremteni.

Látja az embereket járni-kelni az utcán, de ezek csak árnyékok. Egy lány utánam fordult az utcán, árnyék volt. Megszólalt a telefon; árnyék beszélget veled egy más országból. Kinyílik az ajtó, árnyék néz rám, mosolyogva és barátságatlanul, semmit se értek abból, amit mond.

Igen, beteg állat vagyok, amely az árnyak erdejében kaparja vackát.

– Nem kiálthatott volna segítségért?

– De kihez, uraim?

Találni egy úgynevezett józan embert, aki anélkül tud szólni alkoholról, hogy hülyeségeket mondana, ez majdnem lehetetlen.

Papot hívni segítségül? Azt mondaná, hogy imádkozzam. De hiszen én csak ezt teszem, imádkozom.

Orvost? Azt kérdezné, hol fáj, nekem. És teletömne Palfiummal vagy nyugtatókkal. (Tapasztalatból tudom, hogy hasztalanul.)

Véletlenül elkerültem Bastien doktorhoz. Az egyetlen dolog, amit tett, az volt, hogy szemem láttára a szemétkosárba dobta a Palfium tablettáimat. Jó kezdet volt, de nagyon nem elegendő.

Egy jóbarát? Egy este odatelefonáltam Morvan Lebasque-hez (aki a Canard Enchainé-ben – a Leláncolt kacsában a második odalon a jobb felőli cikkeket írta):

– Morvan, torkig vagyok.

– Mi van?

– Morálisan nulla ponton.

– Mit akarsz, mit csináljak veled? – kérdezte jót nevetve. – Nem vagyok én Atyaisten.

Tehát még Morvan barátom, az erős Morvan se tudott semmit tenni.

1968 Karácsonya? Ne kérdezzék, hogyan tudtam megtenni, – az éjféli misén énekeltem. Csak annyit kellett, hogy mondjanak az emberek: szükségük van rám.

Hiába vártam semleges, tárgyilagos és illetékes személyre, aki nagy erővel kiáltja fülembre: „Az alkohol betege vagy.” Hiába, mert ez a szó megrémíti a jó tisztességeseket s némává teszi őket. Ami a betegeket illeti, nekik oly ijesztő ez a szó, hogy süketekké lesznek tőle.

Téren és időn kívül töltöttem napjaimat, az egyetlen barátsághoz tapadva, aki hűségesnek mutatta magát irántam, a keresztalakú sárgarézre szögezett férfiúhoz az ágyam fejénél.

Megpróbáltam még, belekapaszkodva, jó képet vágni a rossz sorsomhoz. Szegény Jézusom, mondtam neki, velünk, kettőnkkel jól elbántak. Jól esett nekem megjátszani a magabiztost. Öt perc múlva azonban mosdóm tükre előtt azzal fejeztem be: „Szegény Lucienem, te vagy az, aki elbántál magaddal.”

Egy alkalommal, amikor úgy éreztem, itt a vég, nem bírom tovább idegekkel és erővel, egy szerencsétlen história történt velem:

A házban a munkákat rendszerint egy ötven esztendőes hölgy látta el. Egyszerű és barátságos teremtes. Alkalmas arra is, így képzeltem én, hogy megértse az élet dolgait. Egy este azt mondom neki: „Asszonyom, nagyon szeretném ma este, munkája után meglátogatni önt otthon, hogy nyugodtan tudjunk beszélgetni.” Megállt a munkájában, furcsán rám nézett, nem válaszolt. Aztán megbotránkozott ábrázattal hátat fordított nekem, tovább folytatta munkáját.

Megalázottan és elkeseredve mentem föl a szobámba. „Bolond az egész világ.” Amíg vissza nem értem a szobámba, minden lépésben újra meg újra elmondtam: „Bolond mindenki, mindenki mindent kiforgat, nem tudok többé mit kezdeni ezzel a világgal.” Az ablak mellett a szőlőlevél még mindig ott volt a helyén.

Olaszom ezidőbeli feljegyzéseimet noteszemben: Koncert Máltán fiataloknak. Egy másik Koncert Franciaországban öregeknek. Noteszem ezután olvashatatlaná vált.

Bázeli barátom Paul megpróbált segíteni rajtam. Elmentem hozzá és egy betonozott szobában helyezett el diplomá fölött.

Beleáztam magamat, Gyakran nézett utánam. Barátságosan mosolygó arca minduntalan megjelent fölöttem és nyugodt hangján rám szólt: „Ja, Lucien, du bist Kind der Nacht”*

Valanciennes-i barátaim is meghívtak néhány napra magukhoz, hogy kimutassák szeretetüket. Remélem, egy napon megtudják, hogy amíg le nem hunyom szemem, megőrzöm emléküket. Sajnos, a barátság balzsama jót tesz ugyan, de nem gyógyíthat meg.

Titeket azonban, másmilyeneket, akik önteltek vagytok, akik bölcs kijelentések kíséretében osztogatják a jótanácsokat és biztosak vagytok jó lelkiismeretekben, arra kérlek, hogy csukjátok be a szátokat, amikor egy alkoholista kerül elétek. A ti lelkivilágotok sem a mienk. A ti kezetek túlságosan durva, esetlen, a ti gondolkodásotok nem eléggé eleven ahhoz, hogy ki tudja bogozni a mi összekuszált lelkünk motringjait.

1969 februárjában úgy éreztem, nem tudok tovább élni. Nem bírom tovább elviselni magamat olyannak, amilyen vagyok, se a világot olyannak, amilyen. Ezt a világot, amelynek ajkán mindenkor ott van a tudomány és az ész szava, de soha nincs ott a Szeretet szava.

El akartam innen indulni a Boldog Ország felé, a Földek felé, ahol a jóakarátú emberek várnak rám a nagy Úr, Jézus Krisztus körül.

Este tíz óra tájban felhívtam telefonon Pascale lányomat. Már azalatt, amíg vele beszéltem, nyelni kezdtem a Sintron tablettákat (olyan orvosság ez, amit egészen kis adagokban azért adnak, hogy a szíverekben felhígítsa a vért.) Húsz tablettát nyeltem le a napi egynegyed helyett. Lehet, többet is. Amikor azonban az ember elhatározza magát a nagy távozásra, nem szórakozik azzal, hogy számolgassa a Sintronokat, a maga bűneit vagy azokat az indokokat, amelyek arra köteleznék, hogy maradjon a földön.

Félelem a haláltól? Nem. Biztos voltam benne, hogy Jézus a legjobb az emberek fiai között, hogy egy kissé megismerte azt, amit én éreztem, hogy itt a pillanat, amikor ismét egyszer ki kell mutatnom a belé vetett bizodalمامat.

Azt gondoltam: az élet nagyon is titokzatos, az ember nem tud semmit, de semmit sem, és a tudatlanságot egyre nehezebb és

* Igen, Lucien, te az éjszaka gyermeke vagy.

nehézebb elviselni. Ilyenket mondtam a lányomnak is, amíg a Sintronjaimat ettem.

Félelem múltbeli bűneim miatt? Egyáltalán nem. A Remény elnyel minden más érzést: félelmeket, sajnálkozásokat, dühöket. Bűneim és erényeim tettek azzá, ami vagyok: egy jóakarátú kis fickóvá.

Nyugodt voltam? Nem. Épp ellenkezőleg, nagyon felajzott, hogy a másik világ közvetlen közelében vagyok, amely ennek a világ-nak „kiegyenesített” képmása, még hozzá Isten látásával. Végre eljutok oda, hogy mindent megértek, a rosszat, az emberek ostobaságát és mindenek fölött Isten titokzatos makacsságát, amellyel elrejtőzik. Megértem a jót, a szépséget is, a sérelmek megbocsátását, a szeretetet, amelyt eddig én nem ismertem meg, csupán annak távoli hajnalfényeit. Ó, kedves kis lányom, Pascale ...

Most 2 óra 40 perc az idő. Elhagytam Aix-t. Jobb oldalt az ég alján Marseille fényei. Az út nedves. A látás jó. Megeszem egy szelet sajtot és két mandarint. Egy kissé izgatott vagyok, mint egy ló, amely gyorsítja lépteit, mert érzi az istállót. Kissé fáradtnak érzem magam, mert nehéz fehúzni ezeket az emlékeket kútjaik mélyéből. Amennyire egyáltalán nem érdekel az egészségesek véleménye, annyira nagyon érdekel az alkoholistáké.

Azt hiszem, egyesek azt mondják nekem: „Folytassa, Lucien, megértjük, amit mond.” Mások ellenben felhorkannak: „Ó! Ó! Mi még nem tartunk ott.” Türelem, kis testvérek, Elérkeznek oda. A kötelező útirány: fehér nyíl kék alapon.

Azon az éjszakán letettem a telefonkagylót: „Viszontlátásra, kedves lányom” és kiürésítettem a Sintronos dobozt.

És utána – ez volt a falon függő Úr első csodálatos válasza, Noir barátom belépett a szobámba, anélkül, hogy kopogott volna, anélkül, hogy bármit is mondott volna.

Azt hiszem, soha nem jött be a szobámba ilyen késői órában. Miért? Nem tudom. Egy alkoholista életében annyi a csodálatos dolog, hogy nem keres rájuk többé magyarázatot. És a kis fickó,

aki rácsodálkozott az ágak között szaladó holdra, ettől kezdve megleégedett azzal, hogy szájtátva tudomásul veszi a jeleket. Egy csodálatos szeretet jeleit, amely mindenkor hú volt hozzám. Noir felemelte a telefonkagylót s mentőt hívott.

A kórházban azonnal vérvizsgálatot végeztek rajtam (amelyet több más követett az éjszaka folyamán) és több ampulla K vitamint injekcióztak belém, hogy helyreállítsák a normális alvadást. Nem mondtam köszönetet. Szégyenemben? Dühömben? Közönyömben az iránt, hogy mi történik velem? Kétségtelen, egy kevés mindegyikből volt benne.

Három hetes altató kúrát csináltattak végig velem. A többi idegbeteg egymást váltotta az ajtó kémlelőnyílásánál, hogy lássa a furcsa vadállatot. Én meg imádkoztam:

„Szegény jó Istenem, te aki vigyázol a katicabogarakra, ne hagyj el engem. Én ezek után csak tebenned bízom, senki másban. Még ha semmit de semmit nem is értek, akkor is csak Veled együtt járok, félelem nélkül, életem végéig... De ha azok, akik az ajtó kémlelőnyílásán keresztül bámulnak, békén hagynának engem, még jobb lenne...”

Három héttel ezután négyen elindultunk a Peugeot 403-as kocsimmal Versailles-ba.

Vezetés közben észrevettem, hogy Noir és Brandicourt időnként belepillant egy papírba és sugdosnak valamit egymás között. Rám vonatkozóan. De nem mertem kérdezni semmit. Egy kérdést kivéve:

– Hová megyünk?

– Fouquet doktorhoz. Meglátod, jól leszel.

Lázadó gondolat villant át rajtam. Ez az, ez folyik tovább, nélkülem döntenek rólam. Hurcolnak, mint a nyulat a piacra.

Fouquet előbb külön beszélt Brandicourt-tal. És társaim máris elhajtanak az én kocsimmal.

Az én kocsimmal, az egyetlen dologgal, amely az élőkhöz kötött. És amit valamelyest szerettem. Amelyben beszélgettem, imádkoztam, néha sírtam. Amellyel egy idő óta menekültem abból a világból, amelyet nem szerettem többé.

A betegség megismerése

Tehát 1969 május 2-án egyedül maradtam Fouquet-val. Fiatalnak, jónak és értelmesnek láttam. És magabiztosnak, ami sokat számít, amikor az ember lelke összetörött. Bemutatta klinikájának két ápolónőjét. Tapintatosak és barátságosak voltak, minden kérdésemre válaszoltak (attól kezdve, hogy feltettem kérdéseket). „Úr”-nak szólítottak. A tisztelet ilyenén jele egy kissé valahogyan visszaadta identitásomat. Nem voltam állat, hanem ember.

Az első két nap békésen és álmosan múlt el.

A harmadik nap reggel a reggeliző tálcán egy négy oldalnyi olvasni valót tettek elém. Négy oldalt ezzel a címmel: Első megbeszélés.

Pár szó után, amelyben Fouquet üdvözölt a klinikáján, néhány mondat következett, amelyekben kifejtete, megérti, miszerint zavar engem, hogy egy ismeretlen klinikára kerültem betegnek, majd egy szó ütötte meg a szemem. Az alkoholista szó.

A szöveg összes többi részét szórakozottan olvastam át és nyomban visszatértem ehhez a szóhoz, amely lenyűgözött. Alkoholizmus. Eszerint erről van szó, ezt jelentetik rosszuléteim, szorongásaim, iszonyatos éjszakáim.

Akár hiszik, akár nem: a dolog revelációt jelentett számomra, amelyben egyenlő adagban vegyült egybe a rémület és a megkönnyebülés. Fouquet intelligens valaki, mondtam magamban, amit tehát mond, igaz kell, hogy legyen. Ezt a szót, az alkoholistát, amelyet az emberek olyanoknak szoktak a képébe vágni, akiket lebecsmérelnek, Fouquet nyugodtan leírja nekem.

Amikor néhány perccel később belépett, hogy megnézzem, nem tudtam megállni, hogy bután oda ne mondjam neki:

„De doktor, eszerint én alkoholista vagyok?! Mindaz, ami velem történik, alkoholizmus?” Nyugodtan, mosolyogva és magabiztosan válaszolta: „Igen, ez az, alkoholizmus.” Visszavonult, visszahagyva maga után a bombát.

Miért nem tudtam róla eddig? A kérdés elég hamarosan felmerült gondolataimban.

Az első ok, felületi, noha valóságos. Nem volt időm magammal foglalkozni (életem túlságosan gyorsan kavargott). Eléggé átlagon felüli volt az ellenálló képességem is a testi szenvedésekkel szemben. Apámtól és mindenek fölött anyámtól örököltem.

A második ok sokkal komolyabb. Letagadtam magam előtt alkoholizmusom problémáit. Valóban, nehéz elfogadni, hogy az alkohol problémát jelent az embernek, ha nincs rá megoldása. Ha egy alkoholistának nincs megoldása, folytatja az ivást és belefojtja a problémáját. Elrejtí a problémát maga elől és mások elől.

Fouquet jóvoltából másképp jelent meg a kérdés előttem: Kiderült, hogy van megoldás, semmi rossz nem származik tehát abból, ha beismerem, hogy problémáról van szó.

Fouquet doktor világosságot teremtett a fejemben. A tizennégy fejezetében, amit a reggeli adagokba darabolva elem adott, a következőket értette meg velem.

Az alkoholista folyamatosan előrehaladó és gyógyíthatatlan testi betegségben szenved. A mája ugyanis, fokozatosan és gyógyíthatatlanul, mind kevésbé és kevésbé végzi el a munkáját, az alkohol átalakítását. Az a mennyiség, amit naponta lenyel, felhalmozódik a szervezetben. Az alkoholszint ugyanis állandósulásra törekszik a testében, még akkor is, ha a fogyasztás csökkenő irányzatot mutat. Annyira így van ez, hogy annak a tanácsnak: „Igyék keveset, de igyék jól” – semmi értelme nincs az alkoholista számára. Röviden: az alkoholista többé egyáltalán nem ihat. (Szinte büntetendő cselekmény tehát az ellenkezőjét hitetni el.)

Az alkoholista továbbá, magyarázta nekem Fouquet, lelki betegségben is szenved, amelynek természete és súlyossága igen eltérő. Ennek a betegségnek a gyökere: az ivás vágya és az alkohol-szükséglet. Az alkoholistát nem lehet vádolni emiatt a lelki betegség miatt és gyakran (ez volt az én esetem) nincsen is tudatában. A tapasztalatok azt mutatják, körülbelül öt esztendő kell, hogy az ember tisztán lássa magában, megismerje ennek a betegségnek a természetét.

Ennek a három hétnek a folyamán, amíg Fouquet-nél tartózkodtam – szeretném barátomnak nevezni, egyedül csak a tisztelet tart vissza ettől – valójában csupán egyetlen dolgot értettem meg: alkoholista beteg vagyok.

Beteg vagyok, nem pizskos fráter, nem nyomorúságos ember-típus. És ez a merőben új igazság boldoggá tett. Beteg, hallják-e? Önök, aki átnéznek rajtam, akik megítélnék engem, akik elfordítják a fejüket az utcán, akik tüntetően huzogatják az orrukat, ha jó napot mondok önöknek, akik megvetnek, amikor a szavaim összegubancolódnak, amikor a lábaim megbicsaklanak.

Beteg vagyok, ez igaz, de szerettem volna odamondani azoknak, akik páholyból néznek engem: Önök tisztességtelenek, amikor lenéznek, nem próbálnak megérteni, amikor törölnek engem az élők jegyzékéből. Az alkoholizmus betegség, nem pedig romlottság. Szenvedés, nem pedig öröm. Rabszolgaság és nem tréfa.

Amikor a Fouquetnél folytatott háromhetes nevelés végén kezdtem magamat egészségesen megítélni, először éreztem némi életkedvet magamban és ez nagy örömet okozott nekem.

Az utolsó lapokról, amelyeket reggeliző tálcámon találtam, a tökéletes tisztánlátás és barátság sugárzott felém:

„Semmi esetre nem szabad önnek úgy éreznie – írta Fouquet, hogy egyedül van küzdelmében, Csak az egymás iránti rokonszenv és a szivélyesség légkörében találjuk meg azokat az eszközöket, amelyek lehetővé teszik, hogy győzzünk. Jó utat és közeli viszontlátásra!”

Köszönöm, Fouquet doktor. Ha a hatmillió franciországi alkoholista ismerné önt, egy se lenne többé közülük öngyilkos és felszaradnának a könnyek otthonaikban. És feleségük se várná őket aggódva, mikor hazatérnek.

Fouquet doktor a következő levelet írta ügyemben előljárómnak:

Fizikai síkon kedvező fejlődés. Újból tud aludni, gyarapodott a súlya és visszanyerte étvágyát. Pszichológiai síkon Lucien intelligens módon és megfelelően kapcsolódott be a kúrába és együttműködött velünk. Helytálló és értelmes kritikát tudott gyakorolni múltja fölött és fel tudta tární maga előtt az alkohol ártalmas szerepét. E tárgyban, úgy gondolom, jó minőségű megállapodottságot értünk el.”

„Ami tájékozódását illeti, lelkesen fogadja, hogy az újságírástól át. Összegezve, az a benyomásom, hogy itt-tartózkodása jótékony volt. Szeretném azonban szabályos időközökben viszontlátni, hogy az elért első eredményeket megszilárdíthassuk.”

Az újságírással kapcsolatban, valóban, az „Ouest-France” (Nyugat-Franciaország) és az „Est republicain” (Köztársasági Kelet) szívesen felvonnék kísérletképpen. Köszönet nekik. Ma azonban, hogy jobban ismerem a betegséget, tudom, hogy a probléma gyökere bennem van, nem a mesterségemet kellett volna változtatnom, a fejemet kellett kicserélni. Mesterséget változtatni, országot változtatni, megházasodni – mindezt megtehettem volna. Megváltoztatja-e azonban mindez a fejemet?

A tartályban még 100 kilométerre való gázolaj van. Nizza nem lehet már nagyon messze. A száraz tartály miatti aggodalom ugyanaz, ami az üres üvegé. Még egy tíz literes tartály van a csomagtartómban.

1969 júliusában visszanyerem életkedvem. És 21-én megnézem, hogyan teszi Armstrong a lábát a Holdra. „egy kis lépés az Emberért.” Mélységesen megrázott. Én, a kis fickó, aki a holddal játszott, irigykedve néztem Armstrongot.

Nancy-ban nem ittam, de nem voltam boldog. Az, aki bennem ivott, érintetlen maradt. Nem voltam boldog, sőt rettegettem a gondolattól, hogy visszaeshetek.

Valóban, sokkal többről volt szó, mint egy szokással szakítani. Az alkohol több mint szokás, pszichológiai szükséglet. Homályosan éreztem, hogy az ember nem véletlenül válik alkoholistává, hanem szükségletből. Az, hogy biológiai szükségletből, az lehet, de hogy pszichológiai szükségletből, az biztos.

Mit tegyek, hogyan tegyem, mit változtassak meg a fejemben, hogy ne érezzem többé szükségét az alkoholnak? Mivel ugyanazok az okok ugyanazon hatásokat eredményezik, ugyanazok a sóvárgások, ugyanazon félelmek, ugyanazok a dühök, ugyanahhoz az üveghez kell hogy kergessenek. Mint ahogyan be is következett.

Két hónappal és kilenc nappal azután, hogy elhagytam Fouquet-t, családom húsz tagjával együtt kocsiba ültem, hogy jelen legyek egyik unokaöcsém, egy Coëtquidan-i tiszt esküvőjén. A fiatalasszony nővére egy másik tiszttel esküdött.

A szertartáson nagy sokaság jelent meg. Én arról beszélek, milyen nehéz a katonai mesterséget összeegyeztetni az evangélium követeléseivel. egyes tisztek nincsenek megelégedve. Ezt előre le-

hetett látni. Őket azért fizetik, hogy oltalmazzák az embereket, engem meg azért, hogy szeretet szükségletüket tápláljam. A kettő nem áll ellentétben egymással, de meggondolást igényel.

Este táncolunk. A légkör vidám. Unokaöcsém az asztalhoz lép, ahol én írok és azt mondja nekem: „Bácsi, megiszol velünk egy flóta pezsgőt?”

A fejemben hirtelen kavarodás: egy flóta, semmi több, csak egy flóta. Nekem kell hozzá idomulnom az ünnep hangszereléséhez, nem különködhetek. Meg kell nekik mutatnom, hogy én is szerettem az életet, mint ők. A kavarodás néhány másodpercig tartott bennem és azt válaszoltam: „Szívesen.”

Két hónapos teljes absztinencia után a pezsgőt erősnek és kellemetlen ízűnek éreztem. Semmiféleképp se vágyódtam, hogy még egy másik flótát is megigyak.

Nem voltam beteg, de önbizalmam jókora részét elvesztettem. Furcsa szorongás kúszott végig a fejemben.

Kezdtém megérteni betegségem egyik fontos okát: nem mertem megbántani unokaöcsémet azzal, hogy visszautasítom a pohár – a flóta – pezsgőt. Ugyancsak nem mertem volna kellemetlenséget okozni Fouquet-nak azzal, hogy segítséget kérek tőle. Sarokba szorítva éreztem magam. Egy alkoholista, a kedélyalkatánál fogva nem szeret másoknak kellemetlenséget okozni.

Amíg a társaság a paso-doble-t, ezt a spanyol táncot járta, engem hatalmába kerített a félelem.

Visszautunkban a család egy faluban reggelizett, amelynek már elfelejtettem a nevét. Ugyanúgy, mint a többiek mindnyájan, egy pohár vörös bort ittam. A délutáni ebédnél, a Vogézek-ben, egy pohár vörös bort. Másnap Nancy-ban, egy pohár vörös bort. Este egy pohár vörös bort. Azt mondják önök nekem: ez normális dolog. Ellenkezője a valóság: ez katasztrófa volt.

Másnap Clermont-Ferrand-ban, ahol hangversenyem volt: egy pohár délben, egy pohár este.

Utána pedig, a noteszemben látom: „szeptember 30. Koncert, Roanne, beteg.” – „október 14. Koncert, Besançon, beteg.” – „ok-

* Szójáték. Franciaországban a flute egyformán jelent fuvolát és pezsgős poharat.

tóber 17. Mulhausen, beteg.” Ezek után semmi nincs beírva noteszembe. Csak én tudom, hogy egy napon két pohár vörös bor volt délben, és négy pohár este.

És újból feltekeredett az egész gombolyag: a kétségbeesés, az önmegvetés; a szégyen, elkapott a fogaskerék, Charli pojáca lettem a „Modern Idők”-ből. Ez kezdődött újra s rosszabb volt, mint Fouquet-nél való tartózkodásom előtt.

Amikor idegeim végképp felmondták a szolgálatot s elhagyott minden bátorságom, egy esztendővel azután, hogy elhagytam Fouquet-t, újra felhívtam őt telefonon. Annyit mondott: „Jöjjön” és én mentem, egyedül, kocsimmal.

Első itt-tartózkodásomtól eltérően nem azzal érkeztem, hogy felülkerekedek. Utáltam magam. Nem volt többé mentségem, hogy nem tudom, miről van szó. Tudtam, hogy nem állhatok meg. Az alkoholtól való tartózkodás szabadsága elpárolgott. Csak a halál lehetett a kiút és én soha nem kívántam ennyire meghalni.

Fouquet ezt írta előljárómnak küldött levelében:

„Lucien állapota nagyon aggaszt. Igen letört, fáradt, intoxikált állapotban érkezett.”

Való igaz, ha visszagondolok erre a három hétre, a hátam borsózik. Reggelenként örömtelenül ébredtem. Egyáltalán nem ettem. Nem mentem ki a városba. A házban bolyongtam. Nem mosolyogtam az ápolónőkre. Lassú léptekkel jártam körbe a kertben, mint a tehén a karámban.

Naphosszat, főként pedig éjszaka sötét gondolatokat forgattam fejemben. „Nem tudsz többé helytállni, Lucien, fogytán van az erőd. Örömet akarsz szerezni a népnek és gyászhuszár vagy. Vigasztalni akarod az Emberiséget és fogcsikorgatva gyűlölöd magadat.” Jeges táj, hidegség és zordság.

Ha visszagondolok rá, még most is, hogy melegben ülök az R 20-asomban, hideg futkározik a hátamon.

Nem azért beszélek minderről, hogy szánakozó megjegyzést kolduljak önöktől: „Szegény Lucien, egy ilyen jó pap, egy ilyen érzékeny ember.” A szánakozó megjegyzéseknek semmi haszna, egyébként a buzdításoknak se.

Ha beszélek minderről, azért teszem, mert a hat millió alkoholistára gondolok, akik közül sokan, lehet, éppen ezen a kódós éjszakán érkeznek magányosságuk mélypontjára.

5

Az „A. A.”-k. Az első összejövétel

A betegségemben én is elindultam a felfelé vezető úton.

1970 húsvét táján Fouquet valami ilyesmit mondott nekem: „Versailles-ban van egy csoportja az Anoním Alkoholistáknak. Minden héten pénteken tartanak összejövételt. Ha el akar oda menni, felkeresik önt.”

Soha nem hallottam még „róluk” beszélni. Eszem ágába se jutott volna, hogy tehetnének valamit érdekemben. Iszákosok, nagyoznak, hencegnek, gondolja az ember magában ilyenkor, nagyon is ismerem az ilyesmit. Nem jobbak, mint én.

Aztán meg nem volt hozzá kedvem, hogy hagyjam magam bele-toborozni holmi szegény fickók csapatába, lábuk alá vetni azt, ami a büszkeségemből megmaradt.

Elegem volt a kocsmai vitakozásokból is. Elegem volt a butaságokból, amit politikáról, lóvéról, jenkikről, lottóról, csajokról, csuhásokról, pofánverésekről fecsegnek, arról, hogy „tudni kell védekezni”, meg az államról, amely lóvét zsarol ki az ánizsos likőrből is. Nincs már erőm túl tenni magam az én Uramról, Jézusról mondott mérhetetlen ostobaságaikon, a Szeretetre vonatkozó bolondságaikon. Meggyőződtem róla, hogy hülyék vagytok, és én fütyülök rátok. Tromfra tromf, meg akarom őrizni a büszkeségemet.

Mindent egybevetve tehát – gondoltam –, ezek semmivel se tudnának hozzásegíteni, hogy megértsem az alkoholizmust. Elég éjszakát töltöttem azzal, hogy megpróbáljak tisztán látni.

Eh, ha legalább mondta volna Fouquet: „Menjen el vigasztalni őket, jót tesz nekik” – elmennék, az a mesterségem, hogy jót tegyek(!). Máris ott láttam magam körükben, hogy egy pillanatnyi csendet kérek és egy kis jól átérzett szónoklatot tartok nekik.

„Uraim, Lucien vagyok, hallottak már rólam beszélni, nemde? Emlékeznek rá, egy hangversenyt adtam itt a Le Cyrano moziban. Nos. Nézzék, Uraim, ez a betegség, az alkoholizmus . . . Nem, nem ne sírjon, uram, egy kis büszkeség!” És locsi-fecsi, trics-tracs . . .

A következő pillanatban azonban süket félelem foglalta el hősi mozielőadásom helyét. Körülbelül a következő gondolat: Foquest sem tud velem mit kezdeni. Ő is látja, hogy reménytelen az esetem. Elvesztette az önmagába és belém vetett bizalmát. Találomra valami mással próbálkozik. Ennyire közel a halál?

Egy érveléshez tértem vissza újra meg újra, megszállottan. Ha egy alkoholista nem tud kievickélni bajából, húsz alkoholista se tud. Egy alkoholista meg húsz alkoholista, az huszonegy alkoholista. Szomorúan büszke voltam erre a logikai produkciómra. (Tudnom kellett volna, hogy a logika mit se tud kezdeni az alkoholizmussal, de erről jobbnak láttam elfelejtkezni.)

Ha önök alkoholisták, könnyen megértik, milyen hullámmás ment végbe a következő néhány napban gondolataimban. El kell oda mennem, nem szabad oda mennem, még egyszer és utoljára bíznom kell a dologban, be kell csukni a szemem és semmit se szabad elhatároznom.

Igazában nem is volt módom dönteni. 1970 március 20-án, ha jól emlékszem, öt nappal húsvét után, egy szép fiatal lány jelent meg a klinika kapujában; engem akart látni.

– Christiane a nevem, alkoholista vagyok, azért keresem fel, hogy vegyen részt a ma esti összejövetelünkön. Ha akar.

– Nagyon szívesen. Veszem a felöltömet.

Összeszorult a torkom, amikor helyet foglaltam a kocsijában. Ez a lány alkoholista és meg is mondja!

És amíg lassan vezetett, kíváncsi pillantásokat vetettem arcára, amely nyugodt, nyugodt, nyugodt volt. Elfogadta tekintetemet, tapasztalatból tudva, hogy ozmózis lépett működésbe közöttünk és hogy ez abból a békességből indult el, amelyre a betegnek szüksége van. Békessége áterjedt rám.

Nem tett semmitmondó biztató megjegyzést, mint amilyen: „Ne törődjön vele, uram.”

Szemrehányót se, mint: „Elvégre, az ön korában, uram.”

Az egyik zebra előtt megállt, hogy átengedjen egy gyalogost. Aztán tovább indult, továbbra is nyugodtan és továbbra is hallgatóan és továbbra se vetve egyetlen pillantást se rám.

Én pedig máris úgy éreztem, hogy recsegni-ropogni kezd bennem egy belső sorompó. Igen, a merevség, a büszkeség, a szégyenkezés a magányosság sorompója.

Mindenekelőt a magányosságé. Első alkalom volt, hogy alkoholistát láttam. Először kerülgetett a sírú szomorúság nélkül, mivel hogy az a kölyök, aki voltam – lánypajtasra talált.

Néztem őt, mert elbűvölt, hogy abban az érc sivatagban, ahová jutottam, emberarcú nővérré bukkantam.

Legyen áldott ön, ismeretlen lány, akit azóta, tizennégy esztendeje se láttam. Ne mondja, hogy nem így van: a könnyek környékezik, ha önre gondolkodom.

Fecsegek, de akár hiszik, akár nem, egyszer Liverpoolban az utcán egy kocsit nyomába szegődtem, amelynek 54-es volt a rendszáma, csak azért, mert biztonságban éreztem magam mögöttem. Ez a Christiane is, anélkül, hogy egy szót szolt volna, véget vetett vigasztalan tévelygésemnek.

Ismeretlen lány, első szemem azon a láncon, amely kihúzott engem a sivatagból, legyen ön áldott.

Megérkezünk az összejövétel helyéül szolgáló terembe. Mintegy húsz személy volt már ott. Nyugodtan mutatkoztak be, anélkül, hogy nagyon szemügyre vettek volna. egyetlen odavetett szóval: „Nevem Jean, alkoholisták vagyok” „Louise-nak hívnak, alkoholisták vagyok”. Ugyanígy tett a többi is mind, szégyenkezés és hengezés nélkül. Egyikük se próbálkozott azzal, hogy vigasztaljon.

Az „alkoholista” szó, amely tele volt előttem ezidáig sötétségből és sugdolódzásból egybeállt ijesztő vadsággal, mint gyermekkorom éjszakáinak szörnyei, ez a szó itt olyan közönséges lett, mint: „én a Vogézekből vagyok” – „én muzikus vagyok”, ez a szó jólöltözötten foglalta el a helyét a címek árkádjai alatt, mint ahogy a többi versailles-i mondatja: tisztviselő vagyok, királpárti vagyok, idegenvezető vagyok a kastélyomban, egy méter nyolcvan magas vagyok, szeretem a savanyú káposztát. S ugyanolyan szelíden hangzott.

S még egy mérhetetlen nagy valami kezdett bennem hasadozni. A Szégyen. Utána pedig a Merevség. Majd pedig a Reménytelenség, amely utolsó perceit élte bennem, hogy mindörökre eltűnjön. Igen, azt mondom, mindörökre, a Reménytelenség (mint egy ocsmány bestia), amely megszületett, amely élt, most haldokolt. S ezen a napon, 1970 március 20-án, meghalt.

Ezek után, formalitások nélkül, hivataloskodások nélkül letelepedtünk. A játékvezető (akit ők moderátornak mondtak) pár szavas köszöntő után, felolvasta az Anonim Alkoholisták mibenlétének meghatározását:

„Az Anonim Alkoholisták olyan férfiak és nők társasága, akik egyesítik, összeadják tapasztalataikat, erejüket és reményüket, közös problémájuk megoldására.”

– Ez tetszik nekem – gondoltam magamban. – Ez az én problémám.

„Az Anonim Alkoholistáknál nem számít a politikai, bölcséleti vagy vallási hovatartozás. Ugyanúgy nem számít a pénz és a presztizs.”

– Ez kétségtelen amiatt van – gondoltam – mert anonimok, névtelenek.

„Az A. A. egyetlen célja megmaradni józannak és más alkoholistákat is hozzásegíteni hogy azzá legyenek. Következésképpen az A. A. olyan személyek csoportja, akik számára az alkohol nagyobb (óh, mennyire az!) probléma lett és akik elhatározták, hogy egy új életmódot teremtenek maguknak.”

Ezt a legutóbbi mondatot – amely pedig alapvető jelentőségű – akkor nem értettem meg, csak jóval később. Pedig kulcsmondat ez.

A következő szavakkal csukta be kis barna könyvét (megjegyeztem a könyv színét is: ennek az estnek minden részlete, még most, tizennégy esztendő múltán is szemem előtt van):

„Azért vagyunk anonimok – névtelenek – hogy ne merüljenek fel közöttünk és ne osszanak meg minket se tekintélyi, se végzettségbeli, se kulturális vagy politikai kérdések. Nekünk egyesítenünk kell erőnket, hogy ki tudjunk lábalni a szerencsétlenségből, ahová az alkohol juttatott bennünket.”

Elérkezett a pillanat, amikor egymás után minden egyes résztvevőt felszólítottak, beszéljen betegségéről.

– Jean-nak hívnak. Elmesélem önöknek lecsúszásom szakaszait. Mindent elmesélt egészen az öngyilkossági rohamaiig.

És én, mindezek közben? Mindent megértettem és nem vettem le a szemem arról, aki beszélt. Kétszer vagy háromszor felemeltem a kezem, hogy megszólaljak:

– Pontosan ez az, amit én is tettem, én is képtelen voltam rá, hogy reggel egyek.

Harmadszor a moderátor mosolyogva rám szólt:

– Lucien, ne szakítsd félbe azt, aki beszél.

A továbbiakban tehát önmagamnak beszéltem: Igaz, amit mond. Azt hittem, hogy egyedül vagyok az esetemmel, de ez is úgy van, mint én. Ezek mind úgy csúsztak le, ahogyan én. Ez is felkelt éjszaka inni, ő is eldugta a palackjait. Ez is úgy érezte : kettős életet kell élnie. Nem vagy többé egyedül, öregem. „Nem vagy többé egyedül” – ez volt az első felfedezés – „ők is úgy vannak, mint te.”

A másik felfedezésem az volt: éreztem, láttam, hogy nem isznak többé. E tekintetben egy alkoholista nem tévedhet. Ahhoz, hogy ilyen nyugodtak legyenek, amikor gyötrelmes tapasztalataikról beszélnek, az kellett, hogy a túlsó parton legyenek.

Többen közülük még azt is megengedték maguknak, hogy ne vessenek a dolgon. Én azonban nem nevettem, nagyon izgatott voltam. Látszott rajtuk, hogy nem isznak többé, erről vallott szaruhártyájuk egészséges színe, az is, hogy kezük nem remegett, hangjuk nyugodt tónusa, higgadt nézésük, újra megtalált humoruk.

A harmadik, távolról nézve a legcsodálatosabb felfedezésemnek azt tartom, hogy boldogok voltak, Nem izgágák, nem erőszakos prédikátorok, nem leckéztetők, nem ripacsok. Nem riadt verebek voltak, nyugodtan ültek egy nem tudom miféle vastag ágon.

Viharokról, zivatarokról könnyekről és hajótörésekről beszéltek a tengerészek nyugalmával, akik a kályha mellett Horn foki históriákat mesélnek.

Ha van valahol egy Mennysország, mint ahogyan én remélem, és akkor ott majd a megmenekültek a Földről beszélve megkérdezik egymástól: „Mit akartak modani azok akik megányosságról és sírásról beszéltek? Mit is jelentett ez?

Nos hát, a Versailles-i nők és férfiak érzelmi kitörések nélkül suttogták el a legrosszabb kalandokat is, amelyeket átéltek, mintha azok nem is érintették volna, nem is mocskolták volna be őket. Nyugodtak és tiszták voltak, és közönyösek a múltjukkal szemben.

Christiane is beszélt.

– Christiane-nak hívnak, alkoholista vagyok. Jól érzem magam. Semmi problémám nem volt ezen a héten.

Amikor láttam, hogy az asztal körül ülök rendje alapján rám kerül a sor a felszólalásban, egy kissé pánikba estem. Mert egy kis kavarodás tört ki fejemben: korlátozzam-e magam afra, amit az alkoholizmus betegségéről tudok és szólok arról, amit fontosabbnak tartok a magam bajainál, ebben az esetben ugyanis kiközösítem magam a csoportból és megmaradok magányosságomban. Vagy pedig az igazságra helyezem a tétet, amely megszabadít minket és mondjam azt, ami eszembe jut?

– Lucien, akarsz egy szót szólni? – kérdezi a játékvezető. Istennem, mennyire baráti volt ez a tegezés és mennyire megfelelő, hogy ledöntse a gátakat.

– Igen, köszönöm nektek. Luciennek hívnak. Nos hát, én is alkoholista vagyok. Ez az első eset, hogy egészen hangosan kimondom ezt. Teljesen egyedül, magamban már egy éve kimondom. Egészen hangosan és főleg nyilvánosság előtt azonban még soha.

– Te nem vagy nyilvánosság előtt, Lucien. Te velünk vagy.

– Fouquet doktornál vagyok. Fouquet ajánlotta, hogy jöjjelek el a gyűlésekre. Elfogadtam, mert úgy éreztem, hogy fogytán van az erőm. Én nem tudok mit modani. Mindenek előtt, mindazt, amit elmondtatok, megértem. Egy kissé megrendített mindaz, amit hallottam. Nem tudom, hol kezdjem.

– Ki akarsz lábalni belőle, Lucien?

– Igen, egy év óta; él bennem a vágy, de nem tudok kijutni. Balfogást balfogásra halmozok.

A torkom összeszorult. Tíz másodperc telt el. Egy kissé nekibátorodom.

– Torkig vagyok vele, torkig, torkig.

– Van idő, Lucien. Te már átjutották módszerünk első szakaszán, amelyből tizenkettő van. Felolvasom neked:

„Mi felismertük, hogy tehetetlenek vagyunk az alkohollal szemben és hogy elvesztettük az uralmat életünk fölött.”

„Szeretnék megállni, de nem tudok.”

– Ez az: a betegség, Lucien! Én ugyanúgy nem tudnék. Egyikünk se tudna azok közül, akik itt vagyunk. Őrizd meg a bátorságodat, Lucien. Türelem, Lucien.

Amikor az asztal körül mindenki elmondta a magáét, a vezető mosolyogva jegyezte meg:

– Megköszönöm nektek ezt az estét. Befejezésül felhívom azokat, akiknek kedve van hozzá, mondják el velem együtt az imádságot a derűért, amelyet egy névtelen, gondolom: nem-alkoholista állított össze és amelyet Marcus Aureliusnak tulajdonítanak. A világban található másfél millió Anonim Alkoholistával egyesülve mondjuk el:

„Istenem, adj nekem Derűt, hogy elfogadjam azt, amit nem tudok megváltoztatni, Bátorságot, hogy megváltoztassam azt, amit meg bírok változtatni. És bölcsességet, hogy fel tudjam ismerni a kettő között a különbséget.”

Hihetetlen. Az Anonim Alkoholisták és az ő Imádságuk mosolygó könnyedséggel söpört végig rajtam, elsöpörte a három esztendő bölcseletet, és esztendők szőrszálhasogatását. Bosszantja önöket a szó, hogy imádság? Hagyják, ne idegesítse magukat. Hagyják az Anonim Alkoholistákat, hadd próbálkozzanak vele, hiszen minden egyéb hasztalan kísérlet.

Én mindenesetre annyit mondhatok, hogy soha nem láttam még hívőket ennyire felszabadultan imádkozni és hitetleneket ennyire fesztelenül, ekkora szabadsággal hallgatni azt. Van a szabadság szónak értelme az önök számára?

Ezután felálltunk. Ki-ki kávé és gyümölcslé között választhatott. És én, ide-oda sétálva új barátaim között, nem győztem ismételni: Kápráztató, ilyet még soha nem láttam. Nem hittem volna, hogy ilyesmi lehetséges. Elmentem Christiane mellett is, aki első ízben mosolygott rám, de én nem mertem beszédbe elegyedni vele.

Egy másik alkoholistának odavetettem:

– Remélem, ez menni fog.

Válaszul, anélkül, hogy egy szót szoltam volna, megérintette a vállamat. Egyetlen bátorító szót nem mondott a jövőt illetően, egyetlen szóval nem próbálta lebecsülni a múlt kísértését, efféle módon: „Biztos, biztos. Nem kell a dolgot dramatizálni. Egykönnyen kihúzod magad belőle.” Nyilván meg kellett neki fizetnie azért, hogy tudja: az ember nem kel fel könnyen és hogy lép-teink sáros nyomai sokáig meglátszanak a kövezeten.

Egyszer s mindenkorra vessék a fejükbe: az Anonim Alkoholisták nem beteg állatok bízgatását szolgáló társaság, nem rejtik az igazságot szép szavak alá, amelyek lekicsinyítik azt, ami drámai. Az Anonim Alkoholisták csoportosan keresik, hogyan láthatnák önmagukat tisztán és mindegyik azzal a fénnel hozza rendbe magát, amely felülről hull alá.

Bátorítást és baráti támogatást eleget kaptam én az Anoním Alkoholistákon kívül is. Nekem azonban fényre volt szükségem, megértni a szerencsétlenség és a bor titokzatos házasságát.

Mialatt Pierre, akit én az összejövetelen nem is vettem észre, visszavitt Fouquet-hez, lecsúszott vállamról szorongásom köpe-nye. Végig nevtük az utat a kocsijában. Az ilyesmi már hosszú ideje nem történt meg velem. Valami csekélységen, nem is tudom már min, de nevtünk.

- Te hiszed, Pierre, hogy én kilábalok?
- Megteszed, amit mindenki megtesz, Lucien.

Olyan jól éreztük magunkat együtt, hogy Pierre, amikor a klinika kapuja elé érkeztünk, tapasztalatból tudva, hogy még sok a mondanivalóm, úgy döntött, hogy még egy kört tesz velem. Anélkül, hogy tudtam volna róla, hol és meddig kocsiztunk. Semmit nem láttam. Beszéltem, beszéltem, beszéltem. A gátak közé szorított víz elszabadult, semmi nem állította meg. A keserűség, undor, a szégyen, mind kiömlött belőlem. Megmondtam neki, ki vagyok? Biztos, hogy nem.

Nevem csak másoknak volt jó. Pierre szemében csak egy beteg ember voltam, aki az első lépéseket teszi vele, mint mankóval. A többi nem érdekelt.

Amikor újra a klinika bejáratához értünk, azzal fejezte be szavait:

- Ne hagyj el minket, ha jót akarsz.
- Miért mondd ezt?
- Mert egyedül nem lábalsz ki. Mindent meg kell tanulnod. Ne tüzeskedj.
- Mit kell tenni hát?
- Maradj velünk.

Micsoda este! Micsoda kerge kavargás a fejemben! És a módszerük, hogy nem látnak el tanácsokkal: Kezdek lassan úrrá lenni magamon a bor rabszolgasága után és egyéb rabszolgaságaim után (amelyeket majd később látok még meg). Semmi tanács, semmi érvelés, semmi logika, semmi elmélet. Egyetlen tanács: „Maradj velünk, ha akarsz. És minden jól megy majd.”

– Pierre, ez a tegeződés az Anonim Alkoholisták között, ez hihetetlen telitalálat.

– Amin mi átmentünk, több egy közös labdarúgó mérkőzésnél, nemcsak egy kudarcon estünk át. Mindnyájan a pokol torkát láttuk lábunk előtt.

Tegeződés, van-e ennél józanabb eszköz megmodani egymásnak, hogy ezentúl közös ügy egyesít bennünket, hogy nem akarunk megsemmisülni a gyalázatban?! Egy dolog egyesít bennünket. Egyéb: tisztségek, oklevelek, kultúra, a gyászkeretes köröm, a többi mind nem érdekli a csoportot.

– Van időd, Lucien, mondta nekem Pierre, amikor megérezte, hogy a rajongás hatalmába kerít. – Huszonnégy óra egyszerre.

– Miért beszélsz huszonnégy óráról?

– Mert a szégyen és a merengések a múlt fölött megzavarhatnak. Éppen úgy, ahogyan a félelem a jövőtől. A szív e hitvány indulatai visszavihetnek a butykoshoz. Tehát, élj jól öltözötten huszonnégy órát egyvégtében.

– Nem értem jól, amit mondasz . . .

– Türelem, Lucien . . . Ez a keresztneved, Lucien?

– Ez a hivatalos nevem. Fivérem és nővérem Aimé-nek neveznek.

– Nagyon jó! Szeresd magad* – mondja, mikor kinyitja a kaput.

– Jó éjszakát, Lucien!

Néhány másodpercig ott maradtam még, hogy elgondolkozzak azon, amit mondott: „Szeresd magad.” Új életem egész prog-

* Lefordíthatatlan szójáték. Franciául a latin Amatus-ból (nőknél Amata-ból) származó Aimé illetve Aimée annyit jelent: Szeretett, Akit szeretnek. Ford.

rammjához olyan síkot ajánlott, amelyet én eddig ösztönösen elutasítottam. Amelyre azonban később rá kellett lépnem, hogy újjá szervezzem az életem.

Felmentem a szobámba. Úgy éreztem, hogy összezsugorodott; annyira kitárult szellemi horizontom.

Az éjszakát azzal töltöttem, hogy azon kérődztam, amit láttam és hallottam. Nem voltam nyugodt. Két út kereszteződése előtt álltam:

A bennem gubbasztó okoskodó, a ripacs, megpróbált visszatarítani tőlük és ezer érvet hozott fel, hogy szakítsam meg a kapcsolatot ezekkel az emberekkel.

Óvd a szabadságodat, jó ember, egy fura izébe hagyod magad belerántani. Ha az emberek észreveszik, hogy közéjük keveredtél, híre megy és elvész a jó híred, keresztet vethetsz a hangverseidre ...

Óvd a büszkeségedet, fiú. Mire jó nyomorúságaidon kérődzni? Az a negyedik szakasz, amelyben azt mondják: „bátran nekilátunk, hogy aprólékos erkölcsi leltárt készítsünk magunkról”, – megalázó és haszontalan fejtörés. Mi köze az alkoholhoz?

És aztán az anonimitás, névtelenség?! Nem mondani meg: ki vagyok, nem érvényesíteni tudományomat, eltitkolni véleményemet.

És továbbá az a tizenkét szakasz? Ott van már nekem az Isten tíz parancsolata, az egyház nyolc parancsolata és a Kresz szabályzata. Torkig vagyok a bilincsekkel.

Legmélyebben azonban, úgy éreztem, azzal a felszólítással követnek el erőszakot rajtam hogy lássam magam olyannak, amilyen vagyok. Felkavarni az álló víz mélyéből mindazt a sarat, ami ott annyi esztendeje felhalmozódott. Ah, jaj! Ah jaj!

Lehetetlennek láttam, hogy alkohol nélkül, e szegény barátom, az ital segítsége nélkül kell szembenéznem az életemmel, azzal, amilyen volt.

Szembenézni cimboráim csodálkozásával: Te nem iszol, Lucien?

Szembenézni az ismerősök pletyálkodásával: „Láttad? Lucien csak vizet iszik. Sokat ivott.”

Szembenézni rendtársaimmal Nancy-ban (Noir a barátom, ő nem mond majd semmit), de a többiek, akik várják, hogy visszatérjek: „Lucien visszajött. Meddig bírja majd most.” Jaj, jaj, jaj!

Képzeletem, mint egy mérleg (mindig így tett), újra meg újra visszavisz engem az Anonim Alkoholisták estjére. Nem álmodtam; Christiane, Gérard a börtönből, Pierre, boldognak láttalak benne-tek. Eluard verssorai jutottak eszembe:

„Nem jutunk el a célig
Külön-külön, hanem csak kettesben . . .”

És a biblia is azt mondja nekem: „nem jó az embernek egyedül.”

Ez a tétovázás egyfelelől a béke között, amely elfogadja, másfelelől a merevség között, amely elutasítja a lehetőséget – kimerített engem. Ide-oda tekintettem, mint egy leskelődő veréb a tetőn, egy pillantás jobbra, egy balra: ezt elhagyni, azt felcsipni. Tartani a dicskoszorúmat, vagy elfogadni, hogy az Anonim Alkoholistáknak van igazuk. Mit tegyek?

A szelíd éjszakás nővér, a csendes szőke hölgy, kétségtelen azért, mert meglátta ajtóm alatt kiszűrődni a világosságot, belépett.

– Jól van, Lucien úr?

– Igen, madame. De izgatott vagyok. Ma este elmentem az A. A.-k összejövételére. Annyira szeretnék kikapaszkodni a dologból, asszonyom.

– Akar, Lucien úr, egy Immenoctal tablettát?

És visszavonult, mosolyogva és nyugodtan.

Hogyan teremtenek magukban békességet az Anonim Alkoholisták? Ugyanolyanok, mint én és mégis, még a békességet is elérték. Mit tegyek? Hogyan tegyem, mivel kezdjem? Semmi válasz.

Az A. A.-k, amikor elváltam tőlük, egy kis füzetet adtak nekem. Felkeltem a fotelből és a felöltőm bal zsebében megtaláltam a brosurát. Utolsó oldalán találtam meg, amit kerestem.

„Istenem, adj nekem derűt, hogy elfogadjam azokat a dolgokat, amelyeket nem tudok megváltoztatni . . .”

A békesség reggel felé borult rá a csatatérre.

Másnap, helyett, hogy összeszorult torokkal és csüggedt lélekkel ébredtem volna, azt éreztem, hogy új nap kelt föl. Fouquet megkérdezte, jól sikerült-e az összejövétel.

– Igen, doktor, azt hiszem, jól vagyok.

Nem mertem új reményről beszélni. Mert nehéz beszélni, amikor az éjszaka már nem teljesen éjszaka és a nappal még nem nappal.

Ebben csak a kakas biztos.

Megérkeztem a Ventimiglia-i vámházhoz. A gázolaj-tartalék vörös jelzőfénye kigyulladt. Françoise vizes üvege kiürült és kísértést érzek, meginni egy jó kávé.

– Francia kávé? – kérdi a felszolgáló (azaz hosszú lével).

– Nem! Olasz kávé.

Az eső már nem szítál, a levegő enyhe. Amikor az éjszaka szép, mint most, ennek a genovai autóútnak a mentén, amely a szárazföld és a tenger felett ível át, ünnepi látványt kínálnak az öblöket konszorúzó kivilágított városok.

Az alagutak és viaduktok (az hiszem, van belőlük itt jó húsz), a fény és az árnyék, ismét fény és árnyék e váltakozásai, jól ábrázolják egy új Anoním Alkoholista lelkét: mosoly, szorongás, mosoly, szorongás. megszakítás nélkül.

Amikor (1970 április 4-én) egy bátortalan köszönőmmel elhagytam Fouquet-t, az volt a benyomásom, hogy nagy kalandnak vágok neki. A visszaútról Nancy-ba semmi nem maradt meg emlékezetemben. Kivéve, hogy mindent idegennek láttam. A nap nem volt többé ugyanaz, az útjelző táblákat jól ismertem, mégis, mások voltak. A kávéházat, ahol egy limonádét vettem, ugyancsak jól ismertem, mégis, olyan volt, mintha egy filmhez újjáépítették volna. A fogyasztó vendégek társalgását kívülről tudtam, mint aki századször nézi, hallgatja meg ugyanazt a filmet. Nancy utcái olyan valószínűtleneknek tündek, mintha képet néztem volna. Az emberek, szemében, akik a buszra vártak, nem volt kifejezés, emberi jelleg, harag, sajnálkozás, vágy.

Szobám is idegen volt, még az újság az asztalon, az se szólt igazán nekem, egy másik Luciennek szólt, annak az azelőttinek.

6

Az első lépések az új világban

Mivel töltöttem napjaimat? Nem sok említésre méltóval. Lasacsán bújtam bele annak az embernek az új bőrébe, aki most kezd beleszokni a józanságba. Megnéztem a butikokat, amit eddig soha nem tettem. A lábam azonban csak a kávéházakba tettem be – nem azokba a régebbiekbe, amelyekben elbuktam – hanem a valódi, sőt előkelő kávéházakba, ahol az embert méltósággal fogadják. Mert épp ezt szomjaztam és most olyannyira – a méltóságot. A legkülönbözőbb ásványvíz márkákkal kötöttem ismeretséget és végül is a Badoit mellett kötöttem ki.

Írtam néhány levelet Fouquet-nak, beszámoltam neki a belső fejlődésről, amely bennem végbement. Fouquet röviden válaszolt és biztatott, hogy folytassam elmélyedésemet.

Mindenképp szerettem volna megérteni azt, ami velem történt. Szünet nélkül azokon a szavakon rágódtam, amelyeket Versailles-ban az Anoním Alkoholistáknál hallottam. És végül is mindig Piere utolsó szavainál kötöttem ki: „Szeresd magadat, Lucien.”

Nem telt bele két hónap, újból elragadott a régi örületem: jót tenni másokkal, beléptem hát a S. O. S.-Amitié* helyi csoportjába, amely épp ekkor volt indulóban. Résztvettem néhány alakuló összejövetelen sőt éjszakai ügyeleten is.

Elég hamar megláttam azonban, hogy ez veszélyes játék számomra, visszaestem mániáimba: megjátszani Szent Bernátot, és kivettem magam a veszélynek, hogy amíg a hajótöröttek sorsát siratom, belefulladásba – piálásba. Szívvel-lélekkel magamévá kellett hát tennem a bölcsességet: „Szeresd magadat, Lucien.”

Ugyanígy, felhagytam azzal a tervvel is, hogy újságíró leszek, Készítettem néhány cikket a 68-as májusi zavargásokról, az ügy azonban olyan túlfutott állapotba sodort, hogy végülis félni kezdek gyerekes ingerlékenységem, elfogultságom miatt és abbahagytam a dolgot.

* S. O. S.-Barátság

Valójában lábujjhegyen éltem, törekény és bizonytalan boldogságban.

És jezsuita barátaim? Nem láttam őket, egyáltalán nem beszéltem velük. Szívem Versailles-ban volt.

Egy párizsi A. A. barátnőm, akit egyébként nem ismertem, Cathy – és aki ekkor már húsz éve józanul élt – azt ajánlotta, hogy töltsék néhány napot nála. Két sous-val a zsebemben elmentem hozzá.

Vagy húsz A. A.-t vonultatott fel előttem, akik mindegyike ugyanezekkel a szavakkal fejezte be történetét:

– Tudod, Lucien, a mi legnagyobb problémánk – a betegségünk, ha az megoldódik, minden rendbe jön.

Néhány tétova megállapítást próbáltam hozzáfűzni szavaikhoz: nemcsak alkohol van az életben, az emberi önérzet megkívánná, hogy eszményt állítson maga elé és meg is valósítsa azt, még az eszmékről is szót ejtettem, amelyek mindenkor bennünk élnek – ők azonban változatlanul ugyanazt válaszolták:

– Hogyan akarod megvalósítani a terveidet, ha nem vagy józan?! Ez mindennek kizárólagos előfeltétele. De azt teszed, Lucien, amit akarsz.

Nyugalmuk és kiegyensúlyozottságuk mély hatást tett rám. Cathy a beszélgetés alatt rendületlenül és csendesesen kötögetett.

Egyik este, amelyet Cathy-nél töltöttem, egy nő és férfi ezzel köszöntött be:

– Egy összejövetel van ma este a Quai d’Orsay-n. Ha kedved van eljönni...

A férfi vezetett és a nő az első ülésen mellette egy kacagtató históriát mesélt. Engem pedig egyre jobban hatalmába kerített az érzés: mennyire felszabadultak ezek, magam meg mennyire törekény vagyok és hogy mennyire távol vagyok tőlük, ugyanannak a folyónak a túlsó partján – és elkapott a csüggedés rohama. Az asszony, amikor felém fordult, észrevette a könnyeket a szememben. Megfogta a jobb kezemet, rátette az ülés támlájára, aztán a maga kezét rátette az enyémre és csendesesen annyit mondott:

– Ne nyugtalankodj, Lucien. Mi is átmentünk rajta.

– Ki vezet át engem arra a másik partra? – gondoltam magamban én.

A békés parton, ahol ezek – úgy láttam – már ott vannak.

Az ismeretlen nő gesztusa azonban mintha azt válaszolta volna:

Maradj velünk, ne hagyj el bennünket. Anélkül, hogy tudnád, hogyan, elérkezel oda.

Cathy és én nyolc nap alatt végiglátogattuk a párizsi csoportokat. Minden csoport nagyon elütött a szomszédaitól. Földrajzi elhelyezkedésük, különböző toborzási módszereik, vagyonos környezetük, népi környezetük szerint.

Ez utóbbiak egyikében – amely épp oly rokonszenves volt, mint a többi – amikor rám került a sor, azt mondtam felszólalásomban:

– Jól érzem magam veletek. De visszamegyek Nancy-ba és ott magamra maradok.

– Nem leszel ott egyedül – vágta rá egy nagy darab, hihetetlenül kedves fickó. – A te Felsőbb Hatalmasságod ma este idehozott. Huszonnégy órát egyvégtében. Holnap is megsegít. Isten nem nyim-nyám.

– Aha, persze! Te hívó vagy? Keresztény vagy?

A társaság nevetett, a nagy darab fickó mosolygott, Cathy tovább kötött.

A továbbiak során aztán megértettem, hogy ezt a Felsőbb Hatalmat mindegyikük a maga módján fogta fel, s hogy egyik katekizmus a nem okvetlenül azonos a másikéval. Mindenesetre azonban mindegyikük megkapta a meghívást a szabadságban, hogy találjon magának egy Erőt, amely át bírja őt alakítani, hogy ne haljon meg. Ha ő is akarja, Ha ő is tudja.

Azt is észrevettem az A. A.-knál, hogy csak önmagukról beszélnek. Nem beszélnek közéletéről, orvostudományról, egészségről, arról, hogy mibe kerül az alkoholizmus, a közhatóságok nemtörődömségeiről, az ánizsos likőr káros hatásairól, antialkoholista propagandáról.

Mert önmagunk megdolgozása éppen eléggé óriási feladat ahhoz, hogy ne fecséreljük erőinket másra. És önmagunkat megváltoztatni kétségtelenül van annyira nehéz, mint a világot megváltoztatni. És a világot akarni megváltoztatni néha csak alibi, hogy az ember ne változtassa meg önmagát.

Ez után a hét után, amely Cathy-nél töltöttem, néhány bizonyossággal tértem vissza Nancy-ba: te nem vagy többé egyedül,

olyan emberekre támaszkodsz, akik ujjukkal megérintették a boldogságot. Hihetsz nekik.

Rövidesen megérkezünk Genovába. Lépten-nyomon alagútak és viaduktok követik egymást. A messzeségben már látni a város naracsszínű fényeit.

A Versailles-i és párizsi A. A.-k megadták nekem a telefonszámaikat. Amikor gyengének érzem magam, telefonáltam nekik, taláломra, nem is mindig emlékezve, ki az, akit hívok.

Egyik este beleszólok a telefonba:

- Te vagy az, Jean?
- Ah! Lucien. Köszönöm, hogy felhívtál. Jól esik, hogy hallom a hangodat.
- Felcseréled a szerepeket. Nekem van szükségem rád.
- Nem. Egész nap azon rágódtam: hogyan állja a sarat Lucien, egészen egyedül a maga zugában . . .

Egy más alkalommal:

- Te vagy az, Anette? Itt Lucien.
 - Egy pillanat, uram. Megnézem, itthon van-e a bárónő.
 - Halló. Lucien? Itt Annette.
 - Te bárónő vagy?
 - Hogy van?
- Azt lehetne hinni, hogy regényből való agyalmány, amit most mondok. Pedig igaz.

Egy más alkalommal Cathy hív fel telefonon:

- Lucien, te bizonyosan nagyon egyedül vagy Nancy-ban. Ez veszedelmes a józanság kezdetén. Jól tennéd, ha elmennél Strasbourgba. Menj oda, telefonálok Noelle-nak.

Akkor tehát, amikor én sürgető felszólítást, sőt talán egy szívből jövő parancsot vártam tőle, mert annyira égető volt bennem a sóvárgás, hogy vezessen valaki, – ő így beszélt: jól tennéd, ha . . . Cathy, ahogyan a többiek is, úgy látszott, csakis az én autonóm belátásomra hagyatkozik.

Egyedül én magam határozok életemről. S ebben volt valami felemelő. Azt azonban akkor még nem láttam világosan, hogy önállóságomat – autonómiámat – ki is kell harcolnom.

Rövidesen kocsiba ültem és elmentem Strassbourg-ba. A pályaudvari büfében találkoztunk Noelle-lel.

Sok száz személy között első szempillantásra felismertük egymást, ő engem és én is őt. Ahogyan első pillantásra tudni lehet, hogy két fiatal ember barátja, pajtása, jegyese egymásnak vagy öreg házások, ugyanúgy habozás nélkül meg lehet állapítani, hogy ez és az a nő alkoholista és Noelle-nak hívják.

– Jó napot Noelle! – Habozva mondtam ki a keresztnévét, mert az emlékezetem megbicsaklott.

– Jó napot Lucien. Iszol valamit? – Ragyogott az örömtől.

Én is boldog voltam végtére – valaki a családomból! A tömegben Noelle volt az egyetlen rokonom.

Miről beszél együtt két ilyen ember? Mindig ugyanazokról a dolgokról: az alkoholról és a boldogságról; a két dologról, amely annyira egybetartozik az A. A.-knál, mint a kéz tenyere és háta.

Úgy találják önök, hogy ez kevés? Én azonban azt gondolom, mindennek megvan az ideje. megpróbáltam harcba szállni a munkanélküliséggel, éhséggel, a magánnyal és közben elvesztettem az egészségem, megroppant az erkölcsi erőm, hagyjanak nekem időt, ha szabad kérnem önöket, hogy helyreállítsam erőimet. És hamarosan meglátják, hogy mit tud véghezvinni új vérrel és új igényekkel – egy józan alkoholista.

Nem fontos az én életem? Ha az én életem nem fontos, akkor az önöké se az. És a négymilliárd emberé se. Akkor nincs más hátra, mint pontot tenni az emberiség életének végére.

És néhány hónapon át minden csütörtökön megjártam Strassbourgt (háromszáz kilométer). Egyetlen összejövetelről nem maradtam el, annyira biztos voltam benne, hogy ez az egyetlen megoldás.

– Tudták, hogy kicsoda ön?

– Ez olyan kérdés, amely nem érdekelte se őket, se engem.

Egy csoportban csupán egyetlen egy a fontos: mindenki feltöltse magát és erőt merítsen, hogy bele ne haljon a magányosságba és a megaláztatásba. Minden egyéb – másodrendű.

Egy nap elmentem megnézni anyámat. Ritkán láttam őt, mert sose volt időm.

– Tudod, mama, nagyon beteg voltam, Sokat bajlódtam vele.

Mosolygott és várta, hogy folytassam.

– Nem ihatok többé bort. Kezeltetnem kell magam; most meg-vagyok.

Változatlanul mosolygott, és tovább hallgatott.

– Most Strasbourgba megyek még néhány hétre. Aztán egy csoportot szervezek Nancyban.

És elmondtam neki terveimet. Ő egyre csak mosolygott. A végén pedig, tudják-e mi volt az egyetlen, amit mondott? Nem azt, hogy: örülök, hogy jobban vagy. Azt se, hogy: vigyázz, nehogy híre menjen, meg kell óvnod a jó híredet.

Ez a független, nagyvonalú asszony, akit csak a lényeg érdekelt, azt mondta nekem:

– Helyes, szavamra, ha most már másokon is tudsz segíteni.

Ez az asszony, akiben megvolt minden jó tulajdonság, aki, ahogy saját szememmel láttam, a mezőn egyetlen kalász után is lehajolt és hazavitte, mert az arató fáradságát meg kell becsülni, ez az asszony nem akarta, hogy kárba vesszen a szenvedésem.

Nem úgy, ahogyan az egyik rendtársam beszélt velem Nancy-i házunkban, amikor másodszor tértem vissza Fouquet-től. A folyosó egyik sarkában futottunk össze.

– Jó! ... Visszajött ... Nagyon jó ... Ne is beszéljünk róla, ne beszéljen róla ... Minden el van felejtve.

Érzékelik önök a különbséget?

Anyám valóságos keresztény volt. Az a másik is, jogilag.

Nagyon szeretném tudni, hágy millióan haltak meg ostobán, mert a félelem attól, hogy mit mondanak majd, a félelem az úgynevezett jó magaviseletűek fölényeskedő ítélkezésétől egyetlen kiutat hagyott a betegnek: inni, inni, inni és meghalni.

Itt vagyok Genovában. A Genova-Központ felé tartó sávra térek rá. Végighajtok a kikötő mentén, csak a jobb felől lehorgonyzott hajók nézik kivilágított ablak-szemükkel, hogyan suhan tova az éjszakai vándor.

Forgalom semmi. Minden taxi áll. Az utca most egyirányú. Egy kissé a véletlenre bízom magam, úgy igyekszem előre, arrafelé,

amerre a legnagyobb a fény sűrűsége a házak fölött. Az utca, miután elhagyja a kikötőt, felfelé halad.

Egy kis térre érkezem, ahol fizetési parkolóhely található. Megállok az R 20 előtt egy nagyon szép épület homlokzatával szemben. Nem tudom, mi lehet.

Leveszem a nyakamba akasztott mikrofont. Kikapcsolom a magnót. A műszerfal tetejére kiteszem a ma esti koncert szervezőjének címét: „Kiko Chiarella, Piazza Portello 1, Genova.”

Megeszem egy fürt datolyát és egy mandarint.

Kilépek a kocsiból. Nincs hideg, könnyű nyirkosság szítál. Érezni, hogy közel van a tenger. Nyújtózkodok egyet, néhány térdhajlítást végzek, a járdán ide-oda ballagva rágyújtok. Lassan birtokba veszem a nagyvárost. Amely tizenöt esztendő alatt négyszer fogadott engem.

A kis teret szabályos időközökben kékbe borítja egy fénylő felirat: „Hotel Metropoli”. Kinek? Csak úgy a maga kedvére.

Abban a pillanatban, hogy visszatérek a kocsiba, egy ötnyelvű tábla tűnik szemebe a szép épülettel szemben levő falon: „Idégen kocsiknak fenntartott ingyenes parkolóhelyek”. Az éjszakám jól végződik.

Az egyik hosszú, durva gyapjú takarót leterítem, felöltömet pedig összegöngyölöm párnának és két centiméteres nyílást hagyok az ablak fölött.

A Rádió Monte-Carlo Bouvril szanzonját sugározza: „Egy narancsfa ír talajon”.

A kilométer jelző 1190-et mutat. A karórám 5.40-et.

Jó éjszakát Anonim Alkoholista barátaim Nancy-ban: Bernard, Suzanne, Marc, Jean-Marie, René, Jeanette, Paulette, Jean-Pierre, Bob, Christiane, Juliette és a többiek mind.

Szeretném nektek elénekelni legszebb szanzonomat:

Mikor új bánatokkal lesz terhes a Föld,
Megállítom kóborló életem,
Amely négy világtáj alatt fut tova,
Mikor új bánatokkal lesz terhes a Föld,
Hogy megvigasztaljam gyötrelmeit,
a kemény földre ráborulok én . . .

A földre ráteszem én a fülem,
Hallgatom a holtak Mentsd meg-ét,
Meg hogy porrá leszen a Föld fia,
Míg dalolva zengnek arany álmai . . .
Mikor új bánatokkal lesz terhes a Föld
Ráhajtom a földre a fülem,
Ahogy hajdan anyámra hajtottam én,
Mikor új bánatokkal lesz terhes a Föld,
Terhes ölére ráhajolva hallgatom,
hogyan készül a világba lépni
az Új Ember, újabb szegény halandó . . .

Jó éjszakát Françoise, jó éjt, hűséges asszony. Kellémes jó napot kívánok . . .

Felemelkedés

A koncert jól sikerült. A Margherita terem szép helyiség, könnyen be lehet szabályozni az akusztikáját. M. Radomir, a technikus segített a megfelelő helyekre rakni a 4 HP-ket és kiegyensúlyozni a magas és mély hangokat.

Délután benéztem a RAI-hoz (az olasz televízióhoz) egy-két reklám felvételre. Aztán az Il Lavoro újságírói készítettek velem interjút.

Magán a koncerten egy hivatalos tolmácsnő intelligens módon fordította, amit mondani akartam.

Mi is volt a neve már? Igen, Aurora.

A koncert után egy tucat barátom és jómagam beültünk egy kávéra egy rokonszenves bisztróba.

Madame Kiko egy zacskó harapnivalót és két üveg ásványvizet rakott az első ülésre.

Aztán Kiko és a felesége előttem hajtva kivezettek az autószertráda bejáratáig.

Vigyázat, Lucien, negyven kilométer után útelágazás lesz Torino és San Remo felé. A San Remo-it válassza.

- Mindenképpen, Kiko.
- Kelet-Franciaországban és Belgiumban havat jeleznek.
- Nem fontos, Kiko. Köszönöm önnek. Jó éjszakát önöknek.

Ez az. Így megy ez, huszonhárom esztendeje, a kétezer koncert mindegyike után. Csordultig megtelve jóbarátok szeretetével elindulok vissza az úton.

Visszatettem a nyakamba a mikrofont. A Nakamiski-ben újak az elemek, elől pedig a műszerfalón hat új kazetta sorakozik.

- Nem okoz túl nagy gondot ellenőrizni a magnót?

- Nem. Amikor a piros varázsszem pislogni kezd, még öt percet lehet felvenni.
- Megállás nélkül beszél ön?
- Nem. Amikor töprengek valamin, amikor keresem a kifejezést, hogy jól világosítsak meg valamit, megérintem az ideiglenes kikapcsolót.

Az úton kevés a kocsi. A szél észak felől fúj, nem olyan heves, mint tegnap volt. Keleten Genova fölött felkelt a Hold, amely az utolsó negyedében jár; időnként meglátom a visszapillantóban. Eltekintve az alagutaktól, mindig bal oldalon látszik, az Orion, a Riegel és a Bételgeze csillagképben, amelyek „komámasszony, hol az olló”-t játszanak vele. Ez szép. A Dél Keresztjéből az Orion oldalán semmi se látszik.

8

Az igazság gyógyít

Amíg kifelé jöttem az alkoholizmus poklából, a következő megállapításokra jutottam:

Semmi hasznát nem vettem bátorságomnak. Mert volt bennem bátorság, ne tartsanak engem, kérem, gyávának. Az a gyerek, aki dermesztő fagyokban, tiszta sötét éjszakákon járt haza az iskolából, bátor kellett, hogy legyen. A felnőtt férfi is. Amikor az Algirban megölt fellahok gyerekei javára három koncertet adtam a Chaillot palotában, bátorság kellett hozzá. Hagyjuk. A bátorság semmit nem segített.

Az sem segített, hogy erőszakot próbáltam venni magamon. Hányszor mondtam magamnak fogcsikorgatva: „Idióta alak, megállsz a lábadon, igen vagy nem!” Más olyanok, mint én, az erőszak effajta rohamában felvágják az ereiket, nyakukon az ütőeret... Hasztalanul.

Különösképpen semmit, de semmit nem segítettek a sirámok, könnyek. Ha van haszontalan orvosság, akkor ez nagyon is az. „Sírjon egy jókorát uram. Jót tesz önnek...” Kinek tesz jót az ilyesmi? Azoknak, akik nézik az embert és áldják Istent, hogy nem olyanok, mint ő.

Nem segített rajtam semmit a lóvé, a pénz se, csak arra volt jó, hogy táncoljon egy-egy csavargó koldus térdén, mikor elindult, hogy igyon egy kortyot. Nekem azonban a pénz sem tette helyére az eszemet.

Semmire nem volt jó a büszkeség se, hacsak arra nem, hogy kissé jobban elbújjak, nehogy pont akkor lepjenek meg, amikor a számon van a butélia (netán éppen az ánizsos pálinka). Hányszor

mondtam magamnak: „Szedd össze magad, hiszen te nem akárci vagy, te százezrek Lucienje vagy!” Nem vettem semmi hasznát a büszkeség illetően fellángolásainak.

Nem segített semmit intelligenciám, értelmem se. Amíg meg nem ismertem Fouquet-t, csak arra volt jó az eszem, hogy megértsem: halálba rohanok. Azután pedig, hogy megismertem Fouquet-t, arra volt jó, hogy meglássam: az alkoholba halok bele.

Mire valók lettek volna Istennek és szentjeinek tett ígéretéseim? Hiszen tudtam, hogy nem bírom azokat teljesíteni.

Az imádság, még az imádság se segített rajtam. Hacsak nem abban, hogy segített elfogadni a véget. Ma tudom, hogy Isten nem egyedül munkálkodik, hanem testvéreim, az emberek karját használja fel.

Nem játszom meg itt az érzelmet, nem nyaldosom a sebeimet, megállapítom, hogy semmi nem tudott semmit elérni. Egyet tapasztaltam meg és éltem át: hogy meghalok.

Az első Versailles-i összejövetelünk után viszont tapasztalati megismerésből láttam, hogy meg tudok állni a lejtőn. És hogy ezzel a meglátással szemben nehéz dolog a szörszálhasogatás. Legalább is korlátoltság vagy rosszhiszeműség kell hozzá. Számomra ez volt az üdvösség egyetlen útja.

Ezek miatt jártam el továbbra is Strasbourgba.

Miután néhány hónapon át így utazgattam Strasbourgba és vissza, egy napon feltámadt bennem a vágy, hogy tapasztalatomat megosszam egy alkoholistával Nancyban is.

Emlékeztem rá, hogy egyszer egy asszonyt írt nekem egy levelet, amelyben alkoholistának mondta magát. Akkoriban én meseterségbeli tudásomat megvillogtatva, kioktató hangú levélben válaszoltam neki. Most, hogy tapasztalataim átformálódtak, újabb levélben kerestem föl:

„Asszonyom, ha még fennáll az a problémája, amelyről négyesztendővel ezelőtt vallott nekem, talán van megoldásom az ön részére.”

Meglátogattam őt és elmondtam előbb mindent, amit a betegségről tudtam, meséltem neki Fouquetról, Versaillesről és Strasbourgól. Akkorá hévvel beszéltem azonban, hogy azt a benyomást keltettem benne, mintha egy kissé egzaltált volnék (később nevetve be is vallotta).

Azt, hogy alkoholista voltam és hogy kijutottam belőle, ő is látta. Mert csodálatosan intuitív valaki volt. És azt is, hogy, ha én kikerültem belőle, ő is kijuthat.

Az alkoholistákban akkora a sóvárgás a felemelkedés után, hogy fürtökben csimpaszkodnak bele minden reménybe, amely csak valamelyest is elérhető közel kerül hozzájuk. Ez épp oly ösztönös is bennük, mint az A. A-ák egész módszere. Ez a módszer nem az értelemhez szól. Az életösztonre támaszkodik. Titokzatos.

Élniakarásuk titokzatos ereje akkora, hogy szinte halottaiból is felébred, ha egy másik beteg a boldogság olyan képét sugározza feléjük, amely elérhető közelinek látszik. Valóban, titokzatos jelenség ez, de tény.

Egyébként ez az a mód, ahogyan Bob doktor és barátja Bill – mindketten alkoholisták – félre dobva koruk okoskodó mániáját, elindították a negyvenezer csoport láncolatát, amelyben 1 600 000 Anonim Alkoholista tömörül. Ez furcsa, ez különös, de pontosan így van.

Amikor egy beteg még iszik, szeretné tudni, mi az A. A.-k módszere. Magyarázataink gyakran csalódást váltanak ki belőle, mert nem érti meg, „hogyan segíthet ez”. Én mindig azt válaszolom neki: „Én se tudom ... De próbáld meg. Gyere, nézd meg, gyere, hogy láss.”

Az A. A.-k egy beteg előtt nem vesztegetik az idejüket azzal, hogy elméletileg bizonyítgatják neki: fel lehet támadni; felszólítják őt, hogy saját kezével tapogassa meg a sebhelyeiket, amelyek még frissek.

Ami engem, Lucient illet, azok az okok, amelyek miatt majd-hogy nem meghaltam, kívül álltak az értelem körén. Éppen úgy, ahogyan kívül állnak az ész tartományán azok az okok is, amelyek újból életre keltettek.

Az A. A.-k üdvössége szemük láttára és fülük hallatára megy végbe. Csak azt hisszük el, amit szemünkkel és fülünkkel meg-tapasztalunk. Se a betegség, se a gyógyulás nem ésszerű.

– Hol találkoztak Thérèse-zel?

– Egy kávéházban. A „Café des Embelles”-ben, az Haut du Lièvre utcában, Nancyban.

Igen, az emberek között. Az egyik a pultnál vitatkozott nagy hangosan, a másik töményt ivott, a harmadik zsongázott körülöt-tünk.

Ketten voltunk józan alkoholisták, de olyan komolyak voltunk, hogy húsznak elég lett volna. Elővettük a kis barna könyvet, amelyet Versaillesben adtak nekem, és megnyitottuk az össze-jövetelt.

– Máguk ketten?

– Igen.

– Ez mulatságos.

– Én mondom Önöknek.

Ezután felszólítottuk egymást, hogy kezdjük meg az első sza-kasz kommentálását: „Tehetetlen vagyok az alkohollal szemben és elvesztettem az uralmat életem fölött.”

És én kifejtettem, amit az előbbiekben elmondtam lecsúsza-somról.

– Nem lett volna szükséges elmondani!

De igen! Szükségem volt rá, hogy elmondjam. Hogy ismét legyen egy jó alkalom számomra: megszabadítani magam a múlt tényeitől, amelyek zavaróan hatnak vissza rám még a jelenben is. Hogyan ittam üvegből, hogy elkerüljem az éjszakai lépcsőnyikorgató menetelést. Hogyan tüntettem el egy láda elszászi bort negyvenyolc óra alatt. Hogyan vádoltam másokat egy horpadás miatt, amely a kocsin keletkezett. Hogyan kerestem hajnali három óráig a kocsimat, mert nem tudtam, hol parkoltam le vele. Hogyan fogalmaztam magamban a kocsimban reformátori ötleteimet.

– Mire jó mindezt elmondani?

– Arra, hogy együtt mulassunk rajta. Arra jó, hogy gyógyítsuk egymást. Arra jó, hogy gyógyítsuk a szégyenkezést.

– És ő, Thérèse nevetett?

Persze, persze. És én is. A menetelésemet a nyikorgó lépcsőn, még el is játszottam a kedvéért. Az emberek, akik az ánzspálínkát szopogatták mellettünk, kissé rökönyödve néztek bennünket. Mert én végigjátszottam az egész jelenetet az elejétől kezdve, azt is, hogy milyen grimaszokat vágtam közben, hogyan fogtam a kezemmel a korlátot.

Egy alkalommal a pincér, aki már a harmadik kávét hozta nekünk, megjegyezte:

– Messziről látni magukon, hogy jól szórakoznak.

– Igen, igen. Gyógyult alkoholisták vagyunk.

Boldogok, akik nem veszik magukat komolyan, akik újra meg újra kinevetik magukat. Boldogok, akik nem szívják mellre a nyomorúságaikat – ha meg tudják tenni –, mert ez segíti őket elviselni azokat.

Egy másik alkalommal elmeséltem egy históriát, amely a Detroit-i egyetemen esett meg velem:

Azon az éjszakán is felkeltem, hogy megigyak egy sört a hűtőszekrényből. Leereszkedtem a monumentális lépcsőn, a csend annyira ellenséges volt, hogy belekapaszkodtam a korlátba és visszafojtottam a lélegzetem. Mikor leérkezem, észreveszem, hogy

a nagy üvegajtón kívülről nincsen kilincs. És ha eleresztem az ajtót, magától bezáródik. És hogy nincs nálam semmiféle eszköz, amivel kinyithatnám... (Thérèse mosolyogni kezdett, a dolog felidézett benne valamit.) Nos, leveszem az egyik papucsomat, azzal akadályozva meg, hogy az ajtó bezáródjék. Jó! Óvatosan oda megyek az óriási hűtőszekrényhez, kiveszek egy üveg sört. Ebben a pillanatban azonban egy látomás tör rám, amelytől elfog a rémület: egy szürke kis macskát pillantok meg, nem tudom, honnan keveredett oda, de elkezd játszani a papucsommal. (Thérèse vihogni kezd, a levegő szakadozottan bugyog ki az orrán.) Mondom a macskának: sicc, sicc, sicc. A macska azonban nem ijed meg, a házhoz tartozott. Szaladok feléje, megpróbálom összeegyeztetni a sietséget az óvatossággal... Kénytelen voltam a macskát ölbe venni és erősen fogni, hogy békében kinyithassam a palackomat.

Jót tesz, ha az ember elmeséli az ilyen banális históriát. Mert mihelyt elmondjuk, ketten vagyunk, akik az emléket cipeljük.

– Alapjában véve ez az első szakasz – gyónás?

Nem. A gyóntatószékben a gyóntató ítéletet mond fölöttünk. Elkerülhetetlenül megítél bennünket, hiszen a Bűnbánat ítélőszékén vagyunk. Az ember kénytelen szégyellni magát, hiszen a Plébános úr szent ember. Meghatározásánál fogva.

Egy gyóntatószékben az ember szinte mindenkor azt a rosszat mondja el, amit elkövetett. Az A. A.-knál mindenek fölött azt a rosszat, amely vele történt.

Elmeséltem Thérésenek ezt a históriát is itt, amelyben senki-nek sem tettem semmi rosszat, kivéve magamat.

Az Alpokban vakációztam. Egy este elindultam, hogy megigyak néhány fél sört, pár kilométernyire a szállásomtól. Vitatkoztam egyet a kocsmárossal, persze az oly fontos témáról: az emberiség jövőjéről. Ahogy mindig. Éjfél felé leereszkedtem Saint-Gervais-ba, közben a kocsi jobb sárhányójával nekikoccanok egy sziklának.

- Baleseted volt az éjszaka? – kérdezi barátom másnap reggel.
- Nem.
- Jobb sárhányód be van horpadva.
- Biztosan kölcsönvette valamelyik fiatal.
- A kulcsokat a fűben találtam meg.

Nem tudtam többet mit mondani. Ebben a históriában senki-
nek nem tettem rosszat. Mégis bűnösnek érzem magam, hogy el-
árultam a barátság eszményét. Thérèse jól érezte meg, mert olyan
rezzenéstelenül és anyai tekintettel nézett rám, mint a tenger. (Ő
breton nő.)

Azt gondolom, azok, akikben megvan a bátorság, hogy elmond-
ják az ilyen belső hajótöréseiket, másnap újra könnyű vitorlával
futhatnak ki a tengerre.

En, ha továbbra is megmaradtam volna hozzátapadva olyan si-
ralmas külsőségekhez, amilyen a tekintély, illendőség, tiszteletre-
méltóság, hiúság, mindezekkel a talmi ékszerekkel a ravatalomion
meghaltam volna, összetörve ostobaságaim súlya alatt.

„Tehetetlen vagyok az alkohollal szemben” – Nem egyszer hó-
napok kellenek, amíg magunkévá tesszük sok jó elhatározás és
sok kudarc árán.

Azt mondja nekem egy asszony (a figuráját képzeletből veszem,
de a valóságban így szokott történni):

Elmegyek ma este önök közé, bár nem vagyok alkoholistá. Az
orvosom mondta, hogy menjek el. Azt magyarázza, hogy rossz az
anyagcserém, és hogy ő nem tudja azt megváltoztatni, mármint az
anyagcserémet.

Azt is mondta, hogy ideges vagyok, de hogy nem tud pirulákat
adni nekem az idegeimre. Egyébként annak, hogy ideges vagyok,
a férjem az oka, aki állandóan utánam szaglászik. Azt mondja,
hogy sokat iszom, pedig nem is iszom többet, mint ő. Már a gye-
rekek is kezdik; megszöknek, amikor hívom őket, a férjem el-
lenem uszítja őket. Keserű dolog az ilyesmi, tudja ön, egy anyá-
nak. Demoralizálja az embert, hogy mindenki ellene van.

Lehet, hogy egy óra hosszát mondja, mondja így, lehet, hogy egy hónapon át, mert rémületben tartja őt a szó, a dolog.

A csoport viselkedését ilyenkor mindig a hallgatás, a türelem és a derús barátság jellemzi. Még akkor is, amikor nyilvánvaló a beteg rosszhiszemősége. A betegnek még néhány lépcsőfokkal mélyebbre kell süllyednie a szorongásban. Kötelezően!

Amikor egy új ember első alkalommal érkezik és azzal kezdi: Meg vagyok szorulva, nem tudom megállni, hogy ne igyak, fűrészüzemem van. Nyolc nappal ezelőtt egy pár szót találtam a fűrészemre téve karton csomagoló lapon nagy betűkkel írva: „Ha még egyszer butéliát találok, elválllok tőled” – ez a könnyebbik eset. Ez az ember, aki így beszélt, Raymond, rövidesen felhagyott az ivással. S ennek már nyolc esztendeje van.

Másoknak viszont az alkoholista szó jelent problémát. Nem jön ki a szájukon. „Claude a nevem és beteg vagyok.” Az, hogy beteg, még csak meggy valahogy, az alkoholista azonban semmiképpen. Végül is azonban emberünk egyszer csak hozzá szelídül és ki mondja. És ez a nap ünnep lesz mindannyiunk számára.

Ami Thérèset illeti, kezdetben én komor ünnepélyességgel mondtam ki előtte, hogy „alkoholista vagyok”, majd nyugalommal. Mivel így éreztem igaznak a dolgot. S mivel sebet tárt fel. Mivel jót tett nekem.

Nancyban egyszer az egyik kávéházban résztvettem egy szűkebb körű értekezleten, ahol a FR.: – a francia rádió harmadik csatornájának vidéki programjait beszéltek meg. Amikor beszéd közben meg akartam nedvesíteni az ajkam, akkor vettem észre, hogy egy fél sört tettem elélem. Megjegyeztem:

– Egy fél? Nem. Nem iszom, alkoholista vagyok!

Egyszerűen jelentettem ki, mint egy tényt. A többiek nevettek, azt hitték, hogy vicc. Én azonban megmagyaráztam nekik a dolgot. Ami meg felkavarta őket. Nem mindennapi dolog, látni egy alkoholistát, amikor magára veszi ólomköpenyét.

Egyes alkoholistákat annyira felőröl az élet, a nevelés, amit kaptak, hogy nem tudnak többé bízni senkiben sem. Légmentesen be vannak falazva szerencsétlenségükbe. Ez ritka eset.

Mások viszont annyira belesüppedtek a maguk tévképzeteibe, hogy még azt sem tudják: ők betegek. Ezek kétszer-háromszor jelennek meg közöttünk, a feleségük kísérik el őket, aztán eltűnnek a nagyvilágban. Ez is ritka eset.

9

Másokat mentő szenvedély

Így eltelt két hónap, mikor is Thérèseben és bennem felébredt a vágy, hogy magunkhoz kapcsoljunk egy harmadik beteget is.

Azt gondoltuk, hogy könnyű lesz a dolgunk: tudtuk, hogy a 230 000 lakost számláló agglomerációban 18 000 alkoholista van. Könnyű lesz tehát azt az egyet megtalálni.

Hallottuk valakitől, hogy a 210-es számú taxis alkoholista. Elindultunk tehát, mint a prozeliták, hogy megkeressük. Végre ki is nyomoztuk, hogy a taxisok vendéglőjében tanyázik a Központi Kórházzal szemben. A kirakatüvegen keresztül megpillantottuk a derék 210-est, amint sült marhahúst rágszált. Evett, ivott, nem ivott többet, mint amennyit evett. Thérèse és én néztük. Úgy éreztük: illetlenség volna háborgatni.

Egy másik alkalommal egy órásról mondták nekünk, hogy alkoholista. El is mentünk hozzá. Elbeszélgettünk vele az órás-meseterségről. Megittunk vele egy kávét, szóba hoztuk az alkoholizmust, kölcsönösen kifejeztük nagyrabecsülésünket egymás iránt és eltávoztunk.

Thérésenek és nekem először is a következő igazságot kellett megtanulnunk: egy beteg csak akkor jön közénk, ha már más nem tud tenni. Ezt a pillanatot azonban neki magának kell felismernie.

Hadd mondjam el bizonyosságul az alábbi történetet.

Egyszer elmentem megnézni a Mouson hídnál egy beteget, akitől a nővére adott le jelzést nekünk. A beteget és az anyját találtam ott. Az asszony megkínált kávéval, én meg alkoholista életemről meséltem neki. Egyszer csak azt éreztem, hogy se az asszony, sem a férfi nem hallgat rám. A férfi azonban végül is elfogadta, hogy eljön velem az összejeövetelünkre.

Amikor elindultunk, az anyja rákiabált:

– És a sapkád? Tedd fel az új sapkádat.

A férfi behúzta a vállát és elindult kifelé. Anyja utána szaladt és maga nyomta a fejére az új sapkát. Egy új sapkát, amikor a halál küszöbén topogott. A fia pedig, mint egy csecsemő, hagyta, hogy tegyen vele, amit akar. Egy negyven esztendő csecsemő, aki szakszervezeti felelős.

Az összejövetelen csak annyit mondott:

– Sokat beszélnek itt az alkoholról.

Ez az ember már választott. Lélekben már halott volt. Két hónap múlva fizikailag is meghalt. Azt szeretnék most önök, hogy elsirassam? Miért? Tehetetlen vagyok a magam alkoholizmusa előtt, még inkább az vagyok máséval szemben. Egy kissé dühös vagyok az anyára, aki – ahogyan megéreztem – nem vezette rá a fiát, hogy saját maga vegye kézbe az életét.

Annak, hogy valakiből névtelen alkoholista váljék, egyetlen feltétele van: legyen meg benne az akarat, hogy abbahagyja az ivást. Nyilvánvaló? ... Egyáltalán nem az ...

Egyszer elmentem meglátogatni egy negyven esztendő férfit, Noelt.

– Jó napot, Noel. Magát nagyon szereti a felesége, ő mondta nekem, hogy problémát jelent önnek az alkohol.

– Ó, tudja, nekem talán valóban problémám az alkohol, de van akaratom!

– Annál jobb. Én annak idején nem tudtam talapon maradni, azért is látogattam meg az A. A-kat.

– Ó, ó! Nekem van akaratom, ó, ó – és megtapogatta a bicepszét.

– Igen, igen, – szólt a felesége is – neki van akarata, uram.

Aztán Noel karambolozott egyet az Ardennekben a tejes kamionjával. Újból meglátogattam és elmondtam neki, hogy nekem is voltak kellemetlenségeim a 403-asommal.

– Az ilyesmi megeshetik – válaszolta, – de nekem van akaratom.

Ezek után volt egy balesete a 204-esével. Majd vásárolt egy kerékpárt: elesett vele, és nekivágódott egy villanyoszlopnak. Azután kerékpár nélkül esett el. Jelenleg kórházban van agyi sérüléssel, vérkeringési zavarral. Már nem beszél nekem az akaratáról, mert nem ismer meg.

Egyeseknél az okozza a mentőakciónk kudarcát, hogy még nem támadt fel bennük a vágy, hogy abbahagyják az ivást. Másoknál az, hogy elillant. Némelyeknél soha nem is támad fel. Béke legyen az ilyenek testének, amely összeroppan, béke lelküknek, mikor elindul az örök világosság felé. Titokzatos dolgok mindezek.

Ilyen tapasztalatokkal ment végbe több eredménytelen kísérletünk, hogy még egy beteget találjunk, aki hajlandó hozzánk csatlakozni. Elégge felkavart: látni a partról, ahová eljutottam, különböző életpályákat ellenőrizhetetlen mélység felé sodródni, anélkül, hogy hallanám a segílyt kérő szavakat: „Sokat iszom, segítsenek rajtam!”

Szerencsére három hónapi kutatás után mégis csak érkezett közénk egy új fivér. Vagy tizenöt kilométerre lakott a várostól.

– A szociális gondozó jelezte, hogy önök meglátogatnak, – fogadott bennünket.

– Készíthetek egy kávét önöknek? Én egy Ricorét készítek magamnak. (Azóta is a Ricorét – pótkávét – issza.)

Megállapítottuk Thérèse-el, hogy tisztán tartja magát, jól fésült, inge szép fehér, frissen borotválkozott. És azt is, hogy a keze reszket, miközben a Ricorétját készíti.

Amikor leült és azt mondta nekünk: „Nohát! Egészségünkre!” észrevettem rajta, hogy furcsa felszabadultsággal mosolyog. Azt azonban, hogy miért, nem láttam.

Mosolyogva hallgatott bennünket és értelmes kérdéseket tett föl. Mikor Thérèse is kikérdezte őt, őszinte válaszokat adott.

- Egyedül iszol, Charles?
 - Igen.
 - Itt tárolod a butéliáidat?
- Mosolyogva mutatta meg rejtékhelyeit.
- Egyedül élsz?
 - Igen.
 - Te tehát saját magad elől dugod el a butéliáidat?
 - Fura egy állat vagyok, ugye?

Mosolya továbbra is rejtély volt nekem és nem tudtam, mit gondoljak róla. Csak a búcsúzkodás percében világosodott meg a dolog előttem; amikor megszorította a kezem, halk hangon annyit mondott:

- „Vörös az ég.”
- Néhány másodperc múlva válaszoltam rá:
- „Holnapra kiderül.”
 - Nizza, 1959.
- Egyszerre volt meghatott és izgatott.

A kocsiban magyaráztam meg Thérèsének:

Ezek egy szon első verssorai voltak, amelyet Nizzában hallott tőlem a fiú 1959-ben.

Most már tehát hárman voltunk, akik mondhattunk egymásnak, hogy tehetetlenek vagyunk az alkohollal szemben, de kihúzzuk belőle egymást.

E pillanatban, hogy felidézem ennek az 1970-es esztendőnek a végét, egy füzetet ütök fel. Azoknak a városoknak a neveit találom benne, ahol koncerteket adtam. Mindegyik Franciaországban van, mert nem akartam túlságosan messzire elkerülni két új barátomtól.

Ez volt az az időszak, amikor a koncerteimben mindig szóltam néhány szót az alkoholizmus betegségéről. Hallgatóim most érthetik meg, miért beszéltem nekik róla. Valahányszor visszafelé igyekeztem koncertjeimről, szüntelenül barátaimra gondoltam.

És már kora reggel felkeltettem Charlest, hogy tudassam vele, hogyan sikerült az előadás. A konyhában egész éjszaka égett a lámpa, mintegy hívogatóan, hogy visszautamban keltsem fel őt.

Találok füzetemben egy sor olyan címet is, férfiakét és nőké, akik azért kerestek fel bennünket, hogy menjünk el hozzájuk és beszéljünk hozzátartozójukkal annak betegségéről. Az ilyen látogatás veszélyes, mert azzal a kockázattal jár, hogy elveszítjük derűnket. Három óra különben is nem elegendő ahhoz, hogy pontos képet adjunk valakinek a helyzetéről. Néha meg azért veszélyes, mert a nem-beteg hozzátartozó mindenek előtt magát akarja előtérbe helyezni. („Szegény asszonyom, mit meg nem érdemel ön, hogy egy ilyen férj és három gyerek mellett . . .”) Ritkán használ vele az ember, ha odadugja az ujját a fa és a kéreg, az ajtó és a küszöb közé.

A városban azonban beszélni kezdtek összejövedeleinkről, egymás után jöttek hát a betegek, mint a lepkék a fényre. Mi persze nem tudtunk nekik egyebet nyújtani, mint néhány törékeny tapasztalatunkat.

Gubánk, lóvénk nem volt, egyikünknek sem hármunk közül, így hát, akik ilyesmiért kerestek meg bennünket, többször nem jöttek vissza. Bátorságunk azonban volt. És elszántságunk is, fantasztikus, hogy kölcsönösen mentjük tagjainkat. Foggal, körömmel védtük egymást, ha valamelyikünk veszélybe került. Gondolkodás nélkül, ösztönösen, íme:

Egy nap az egyik alkoholistánk, aki valami butaságot követett el, mielőtt bennünket megismert volna, – bíróság elé került. A védőügyvédje ránk hivatkozott. Mivel nekem volt közöttünk a legnagyobb szám, én szólaltam fel társaim nevében:

– Elnök úr, Jacques, aki felett önök ma ítéleznek, beteg, alkoholista. Éppen úgy, ahogyan én is az vagyok (megmondtam a nevem). Ha megvonják tőle a halasztást, ha börtönbe dugják, nem javulhat meg, akkor csak még mélyebbre süllyedhet bele a betegségbe. Ha közöttünk hagyják, arravaló fiatalemberré és hasznos polgárrá válik . . . Engedje meg, hogy megmondjam Önnek: ez az alkoholizmus – betegség . . .

Jacques szabad lábon maradt. Kifelé menet hozzánk lépett a vád képviselője:

– Én még ilyet nem láttam életemben – mondta. Gratulálok önöknek.

Amikor kezet szorított velünk, észrevettem, hogy meg van hatódva: először látott ilyesmit, hogy valaki a tekintélyét dobta az igazságszolgáltatás mérlegébe, egyedül azért az örömért, hogy egy testvérét maga mellett megtarthassa. Amit nem tudott: nekem volt szükségem erre a csavargóra, hogy életben maradhassak.

Ha együtt maradunk, valóban megmenekülünk. Ha elválunk egymástól, belehalunk. A tapasztalat értette meg ezt velünk.

Nem azért maradunk együtt, hogy másoknak cselekedjünk jót, hanem hogy önmagunkkal tegyünk jót.

Újból mondom: az ember nem azért áll be az A. A-k közé, hogy másoknak tegyen jót, hogy feleségének szerezzen örömet, hogy egy apát mentsen meg gyermekei számára, hogy Istennek tessen, hogy a Jézus Társaság becsületét mentse – mindez nem elegendő. Valóban, azért kapaszkodunk össze az A. A-kban, hogy ne haljunk meg. Ez a tény és ez minden!

Az alkohol ereje velem (velünk) szemben oly vad volt, hogy csak egy még nagyobb, még ősibb, még vadabb erő: az önszeretet segítségével tudtam megvívni vele. Mondjanak erről, amit akarnak: hogy pogány, állati, kereszténység előtti erő, ez volt az egyetlen, ami engem megakadályozott abban, hogy ígyak.

A barátunkért tettük meg, hogy odaálltunk a bíróság elé védelmezni őt? Azt mondom: nem, még ha ezzel meg is botránkoztatom önöket. Én saját magamért mentem el oda, azért, hogy a csoport továbbra is fennmaradjon, amely nélkül én meghaltam volna.

Egy másik alkalommal, józanságom kezdetén, még drámaibb jelenetnek voltam részese Nancyban. Százötven szociális gondozó jött össze megvitatni, milyen eszközei vannak a társadalomnak, hogy megvédje magát az alkoholisták – ahogyan egyszer nevezni

hallottam őket – a „dühöngő” alkoholisták ellen. Úgy éreztem, hogy a teremben két fajta „rendes ember” néz szembe a kérdéssel.

Az egyik, amely így beszél: „Nincs más megoldás: be kell zárni őket, nem lehet mást tenni, kényszerzubbonyt kell rájuk húzni, nincs más, beléjük kell nyomni az injekcióstűt...” Nincs más, nincs más, nincs más.

A többiek, szerencsére megértették, hogy a betegség valódi mivolta sokkal bonyolultabb, és a gyógyítása is, hogy a kényszerzubbony nem gyógyítja meg őket, s hogy talán hibás a társadalom, hibásak a hozzátartozók is.

Ez a másik csoport sokkal, de sokkal népesebb volt.

Egy órát kaptam, hogy beszélhessek. Annyi mindent el akartam mondani, hogy csak zűrzavarosan tudtam előadni.

– Én egy beteg vagyok. Nem pusztán szórakozásból vagyok rosszakaratú. Agresszív voltam önmukkel szemben, de magammal szemben is. Túlságosan gyorsan vezettem a kocsimat, de normális állapotomban tiszteletben tartom az életet, különösen az önökét. Zsémbes voltam, de nem kedvtelésből... stb.

A nők úgyszólván mindnyájan helyeselve bólogattak:

– Igaz, amit ön mond.

Az egyik megkérdezte közülük?

– Hogyan gyógyíthat az ön módszere?

– Még nem tudom nagyon jól, mindössze hat hónapja, hogy józanul élek, de remélem, majd megértem. Minden pénteken összegyűnünk, hogy tudatosítsuk a bajt, amely bennünk van. És a rosszat, amit elkövettünk. Igyekszünk újból megtanulni, hogyan lehetünk boldogok, rendesek. Hosszú és nehéz vállalkozás ez.

A teremre, amelyet elöntöttek a barátság és a megértés hullámai, ráborult a csend. (Kivéve egy savanyú és gyűlölködő nőt. Az illet egy alkoholista, aki olyan érzékeny, mint egy serdülő, nyomban felismer.) A teremben sokan ismertek engem, de nem

törődtem vele. Megszállva tartott a szenvedélyes vágy, hogy meggyőzzem őket: „Mi betegek vagyunk, legyenek szívesek, értsek meg.”

– Nagyon jól jön, a kedvükre való ez a betegség – vágta oda az előbb említett rosszindulatú gondozónő.

– Nem, mi sem szeretünk se jobban szenvedni, se másokat gyötörni, mint önök.

– És az ön felesége, az mit szól a dologhoz?

Tudta, hogy ki vagyok, de zavarba akart hozni.

– Nem vagyok házasságban. Van azonban egy lányom, Pascale, aki rég megbocsátott nekem.

Az értekezlet végén fiatal unokahúgom – szociális gondozónő az is Remiremontban – odaszólt nekem:

– Nagyon jól van, bácsi!

A harapós nő, kis csoportokat terelve maga előtt, épp ekkor húzott el mellettünk:

– Ez botrányos, én mondom önnek, hogy ez botrányos – hajtogatta.

– Mi a botrányos, asszonyom? Az a botrányos, és határozottan az, hogy ez csak a gyűlölet kondenzcsíkjait tudja kiváltani.

Egy dolgot első hónapoktól kezdve tisztán láttam: ebben a betegségben nem könnyű megállapítani, ki miben téved, s egy sereg ember osztozik a felelősségben a baj miatt, amely ma már társadalmi méretű lett.

Felelős a beteg maga, aki a könnyebb indokokat keresi, hogy megnyugtassa rossz érzéseit. A hozzátartozója, aki durván bánik vele. A beteg családja. A beteg anyja, aki túl törékenynek hagyta meg a bátorságát. Az, aki olyan mesterségre kényszerítette a betegeket, amelyet az nem szeretett. A szülők, akik megalázó kancsalságot hagytak rá örökölni. A beteg felmenői. A beteg plébánosa. A pletykás falu. A beteg szomszédai. A beteg segédtisztje. A röviditalokat népszerűsítő reklám. A kor ernyesztő légköre. A háborús híresztelések, amelyek felkavarják az emberek lelki békéjét. Az adókimutatás fenyegetései. A beteg foglalkozása, amelyet utál. A munkanélküliség, amely elveszi életörömét. A durva hang, amely

megalázza. A törvények igazságtalansága. A közigazgatás fennhézása. A kereskedő, aki meglopja. A bisztrós, aki egy féllal többet számolt fel neki (velem történt meg). A felesége, aki nem mossa ki a munkanadrágját. Bigott felesége, aki utálja a szerelmi életet. A szociális gondozónő, aki durván beszél. A szomszéd CX-e aki motorkerékpárját brüngeti. Az orvos, aki megtapogatja a máját, és semmit nem mondott neki. Az építész, aki nyúlketrecet épített neki. A pénzes nagymenők, akik inzultálják a SMIG-jét. A kitüntetettek, akik megalázzák szerénységét. A háborús uszítók, akik elűzik a béke galambjait. Mindazok, akik bűnössé teszik a Földet.

Asszonyom, akit megbotránkoztattam, legyen önben annyi tisztesség, hogy beismeri: önnek is megvan a maga része a felelősségben korunk bűneiért.

10

Az érzelmek megfékezése

Hat hónapja józanul élek. Sok koncertet adok, mindent szívemre veszek, sokszor szakad rám az ideges fáradtság, szenvedélyesen dolgozom azért, hogy a csoport életben maradjon. Nagyon zaklatott életet élek.

Ilyen körülmények között elegendő minden legcsekélyebb indok, hogy újból inni kezdjek: ha kiég egy biztosíték egy koncert alatt, elég egy kardám, amely hajtás közben zörög, a sajnálkozás, amely belém nyilall, hogy nem voltam korrekt valamelyik társammal szemben, egy másik társam fanyar megjegyzése. Egy ember, aki Carrefour áruházban meglök, anélkül, hogy bocsánatot kérne. Egy keskeny szájú ember, aki gúnyosan néz engem egy egész koncert alatt.

Röviden, ezeket a csekélyégeket tudomásul kell vennem, és el kell mondanom. Kell hozzá egy minimális önismeret. Egy kissé meg kell tudnom hallani szívem muzsikáját. És, amikor a dallama szomorúra fordul, el kell mondanom.

Nemcsak a szomorúság veszélyes. Az indokolatlan jókedv is.

1974. november 26-án, csütörtökön Reimsben egy öt előadásból álló szép koncertsorozatot fejeztem be. Este hat óra tájban kimentem a pályaudvarra ebédelni.

– Ismerem önt, ön Lucien úr – mondja az olasz pincér. – Ebédelni akar, maestro. Én szolgálom ki. Egy félóra múlva hozom.

Nagyon örültem, éhes voltam. Ebben a pillanatban a szemembe ötlük egy reklám: „Házi savanyú káposzta – hozzá egy pohár sör ingyen.”

A savanyú káposzta jót tenne nekem – mondom magamnak nagy ártatlanul, s gusztusos ez a káposzta. A káposzta laktató. A

káposzta könnyű. Nem akadályoz meg engem, hogy egy szép koncertet adjak. A káposzta, egy pohár sör nélkül, nem nagy dolog. Hogy egy pohár sör nem árthat. Különösen, ha az ember egész héten alaposan kidolgozza magát... És máris flörtölni kezdek a sörhabbal, amely kibuggyan a teli pohár szélén. Egy fél órán át a félliteres sörös pohár körül kerengtem. Mint egy kutya a sündisz-nó körül. Egészen addig, amíg fel nem ocsúdtam.

- Pincér, egy káposztát és egy Perriert.
- Igen, maestro.

Egy másik gondolat, amely visszaránthat:

- Talán nem is vagy alkoholist.

Még nyolc hónapi teljes józanság után is megkörnyékezett a gondolat, hogy mindent jól mérlegre téve nem is vagyok annyira más, mint a többi ember. Vissza kellene illeszkednem a normális emberi életbe. Én is olyan anyagból vagyok gyúrva, mint mások. Foglalkozásom van, mint másoknak. Újságot olvasok, ahogyan mások. Március 27-én kimegyek a rugby mérkőzésre, egyszóval, olyan vagyok, mint a többiek.

Mindezt azért magyarázhatja az ember magának, hogy belépjen a Place Stanislason, – a Szaniszló téren közvetlenül a Nagy Színház mellett – egy kávéházba, megcsodálja a városházát, ahogyan mindenki. Utána pedig – aggályoskodás nélkül, habozás nélkül, belső küzdelem nélkül – rendeljen egy Heineken sört. A sör után fizet, mint mindenki.

Öt perc múlva azonban csúf szorongás rántja a mélybe, és az árnyékok erdejéből, amely ismét sűrűvé válik körülötte, újból a fülébe harsan a kürtjel. Nem, Lucien, te nem vagy olyan, mint mások.

A legutolsó visszaesésem. Egy asszony telefonál nekem Reimsből:

- Tudna segíteni a férjemen?
- Ha meg akar állni a lábán. Bízva rám, legyen szíves.
- Nincs itt. Mindjárt visszajön.

Elmegyek Reimsbe. Először egyedül találom a hölgyet, mert a férj elment cigarettát keresni.

A férj megérkezik. Nem rí le róla, hogy örül nekem. Nem néz rám, egy szót sem szól hozzám. Azt gondolom, kellemetlen neki a felesége előtt beszélni.

Beszélni kezdek magamról, és az alkoholizmusomról. Csodálkozva látom, hogy egyáltalán nem reagál rá. Időnként ilyesfajta megjegyzéseket tesz:

– Furcsa lehetett.

vagy:

– Gondolom, ideges lehetett . . .

vagy:

– Volt nekem egy haverom, egy este megivott tizenöt konyakot és tíz ricardot. Szép volt.

Közönyösen hallgatta, amikor leírtam szorongásaimat. Időnként ráhajolt a műszerfalra:

– Ez a daráló azt hiszem 6500 fordulatot tehet percenként?!

Nem tudtam eligazodni rajta. Szinte elvágta a szavam:

– Jól tették volna, ha kiegyenesítik ezt a kanyart.

A betegség nem érdekelte, kivéve, ha nagyívók teljesítményei kerültek szóba. Az meg egyenesen letört engem, amikor megkérdezte:

– Vásárolhatok levelező lapokat Nancyban? A havereknek. Vannak felvételek a Place Stanislasról, nem?

Kezdett forrni az agyamban a vér.

Nancyban a mellettem lévő szobában készítettem neki ágyat és odaadtam neki olvasni Kessel könyvét („Az Anonim Alkoholistákkal”). Egész véletlenül.

Nagyon rosszul aludtam. Hallgattam, hogy vad erővel köhög, rohamokkal; attól féltem már, hogy felébreszti a folyosót és a két szobát fölöttünk. Egyszer csak átvillant az agyamon a gondolat:

– Ez nem alkoholista. Egy alkoholista halkan köhög.

Húsz perc múlva abbahagyta a köhögést: horkolt. A düh és a csalódás kergette egymást a fejemben. Dühös voltam rá is, magamra is. Hogy egyszer megint hagytam rászedni magam.

Visszavittem Reimsbe. Pedig vonatjegyet kellett volna vennem neki. Egész idő alatt, amíg visszafelé kocsiztam vele, egy régebbi keserves emlékemem rágódtam:

Egy esős éjszaka történt ez, hajnali két óra felé. Dijonból kifelé menet két autóstoppost vettem fel, akik vízhatlan köpenyükbe burkolódzva álldogáltak az út szélén. Amikor beültek, akkor láttam, hogy két csendes, fafejű, buta nő.

Fáradt voltam – Valence-ből jöttem –, nem erőltettem tehát a beszélgetést. Amikor beérkeztünk Nancyba, megkérdeztem, hol tegyem le őket.

– Metzben.

Letettem hát őket Metzben, egy éjjeli lokál kék, piros neonjai előtt. Úgy hagytak ott, hogy még egy szót, egy köszönömöt sem mondtak, magukban motyogva, mint két léha nősténypapagáj. Végtelenül felkavarva hajtottam vissza Nancyba.

A hülyék mindenütt ott vannak – mondtam magamban keserű szívvel.

Hülyéknek gondoltam őket, de azt hiszem, ők meg rólam gondolták ugyanazt.

Ezen az emlékemem kérődztem, amíg visszaszállítottam alkoholistámat Reimsbe. Már nem voltam dühös rá, csak annyira megteltem keserőséggel, hogy kedvem lett volna sírni.

– Te semmit nem tanultál, Lucien, azóta a kalandod óta, azokkal a papagájokkal.

No, de, ha keserű szívvel is, valahogy mégis csak megérkeztünk hozzájuk.

– Meggyógyult? – kérdezte a felesége.

– Nem. -

Visszafelé Nancyba Vitry le François-on át vezetett az utam, a Renault garázs mellett, pontosan a sarkon van egy kávéház. Betérek, hogy valami meleget igyak és – furcsa – az ajtó mellé vetem be magam: Mintha fel akarnék készülni, hogy gyorsan kell eltávoznom a helyszínről.

A mellettem álló asztalnál egy kölyök készítette a házi feladatot: kedvesen szóba elegyedek vele.

Amikor a pincérnő hozzám lép, hallom ám, hogy adom a rendelést:

– Egy felet, legyen szíves!

Szorongva megiszom. És hogy legyűrjem a szorongásomat, újból csak azt mondom:

– Egy felet, legyen szíves!

Mivel pedig a szorongásom nem illant el, újra csak:

– Még egy felet, ha szabad kérnem.

Kifelé úgy haladtam el a kis fickó mellett, hogy semmit nem mondtam neki: úgy éreztem, hogy számkivetésbe megyek az élők örömteli világából.

Száz kilométert úgy tettem meg, mint egy bolond, a motort gyötörve, amely semmiről se tehetett, de találnom kellett valami bűnbakot reménységem meggyilkolásáért. Dagályosság, amit mondok? Rosszabb annál.

Toulban, bár későre járt az idő, egy biztró neonja tűnt szemembe. Beléptem. A boldogság utáni vágyaim örvénylő kavargásával sodortak tova.

Metzig mentem, ahol volt egy fiatal nőismerősöm.

– Asszonyom, bocsássa meg, hogy felébresztem. Nem vagyok jól. Azért jöttem önhöz, hogy elbújjak.

– Jöjjön be, uram. Egy jó kávé készíték önnek és ágyat vetek. Nálam semmit nem kockáztat.

Gesztenyebarna szemének mély vize nyugodt maradt. Megértette, hogy nem szembesíthetem magamat a szobámmal Nancyban. Vannak napok, amilyen ez is, amikor az alkoholista nem tud megmaradni az ismerős kuckóban, s ilyenkor jobb elmenni onnan. Még most, tizenhárom év után is bennem van friss ágyneműjének emléke, s a levendula illata az orromban.

Françoise – Franciska – (igen ő volt) reggel elment a maga dolgai után. Elküldte azonban hozzám egyik bizalmas barátnőjét, hogy készítsen nekem reggelit.

Az ágyam mellett a kisasztalon egy cédulát hagyott:

– Pihenje ki magát jól, uram, maradjon nálam, ameddig akar.

Amikor este visszajött, mosolygott, mert hamarabb tudta, mint én, hogy kilábalok az ügyből.

Annak idején azt mondtam egyszer Françoise-nak:

– Ha egyszer én egy beteget viszek magához, legjobban lesz nyugton hagyni, legfeljebb nyugtatni őt. És időt hagyni neki, hogy ki-kecmeregjen összeomlásából.

És lám, én magam lettem az a beteg. Ő pedig megfogadta a tanácsomat. De szüksége volt neki tanácsra? Ösztönösen tud eligazodni az élet mindennemű dolgában. Ebbeli ítéletemet nem befolyásolja kivételes szépsége. Amikor Isten fejébe veszi, hogy egy alkoholistát megment, most már tudom, nem csak az akaratot mozgósítja, hanem az eleganciát is.

Másnap reggel elutazott. Még egy pár sort találtam utána:

– Kívánom, uram, legyen jó a napja. Ma este összejövetel lesz Nancyban.

Aláírás helyett egy stilizált virág. Egy igazi rózsza volt az asztalamon.

Természetes, elmentem az összejövetelre és ott elmeséltem utolsó visszaesésem egész históriáját. Thérèse, aki a gyűlést vezette, válaszképpen azt mondta, amit vártam:

– Lucien, ez tegnap volt. Ma mindez többé már nem létezik. Ma nem ittál. Örülj neki. Velünk vagy. Semmit nem kockáztatsz. A holnap pedig még nincs itt.

Valence felé közeledem, nem is láttam, hogy a nap felkelt. Azt se, hogy leesett néhány hópehely. Egészen kevéske hó, néhány megcsillanó pihe, ami nem tapad rá az útra. Anélkül, hogy elolvadna, lerakódik az útszegélyen. Hat órára Metzben leszek. Madame Kiko csodálatos csemegével ajándékozott meg: apró csokoládé kockák, nagyon erős cukrozott kávéval leöntve.

– Ezután az utolsó visszaesése után nem vesztette el a bátorságát?

– Túlságosan rövid volt ahhoz, hogy fizikai nyomokat hagyjon bennem. Erkölcseileg nyugtalan maradtam. Nem láttam, mit tegyek, hogy a jövőben elkerüljem az ilyesmit. Ha csak nem akarom gondolkodás nélkül követni az A. A-k tizenkét pontjában megfogalmazott módszert.

– Sok alkoholista esik vissza azután, hogy beáll az A. A-k közé?

– Ötven százalékuk soha sem esik vissza és békességben hal meg. Huszonöt százalékuk aztán véglegesen talpon marad, mint én, néhányszor visszaesik. A többi huszonöt százalék soha nem áll talpra teljesen, de hűségesen velünk marad, állapotuk minden területen javul és végül is boldogok.

Azokkal, akik elhagynak minket, néha találkozni lehet az utcán; szemükben kialudt a fény, a szakálluk torzonborz, kegyetlenül elhagyatottak, arcuk véraláfutásos. Ha én találkozom valamelyikkel a járdán, nézzük egymást, szemük megtelik könnyel, az enyém is.

Vannak köztük egyesek – s ezt didergő szívvel veszem tudomásul –, akik nem érik meg a tavaszt: tüdőgyulladás vagy az éhezés öli meg őket, vízbe fulladnak. Feleségük nem megy el a temetésükre. Kegyetlen dolog. Nem mondok többet róluk, mert önök nem tudnának utána elaludni. Nekem azonban egy végső szolgálatot megtesznek: rádöbbenek – nem akarok így meghalni.

- Mit tehet az ember, hogy ne essék vissza?
- Soha nem vagyunk biztonságban.
- Mi a legtöbb, amit tehetünk?
- Boldognak lenni.
- És hogy boldogok legyünk?
- Megváltoztatni életmódunkat.

Merni bocsánatot kérni

Mostantól kezdve a továbbiakban nem beszélek sokat az alkoholról. Az alkoholos megszállottság, a félelem az alkoholtól fokozatosan eltűnik belőlem. Mert nincs rá szükségem többé. Többé semmit nem kell vele kárpótolnom.

Tudatosítanom kell azonban, hogy a rossz, a baj sokféle formában van jelen az életemben. Kiszámíthatatlan mennyiségű apró erkölcsi szemétként, amely meghúzódik emlékezetem félhomályában, és amely időről-időre feltámad és az évek során egyre nehezebbé teszi előrehaladásomat.

Olyan az emlékezetem, mint az az öreg faliszekrény a Vogézek-beli gazdaságunkban a padlásfeljáró alatt. Apánk néha azt kérte tőlünk, hogy keressünk elő neki valamit onnan. Mindenféle furcsa, rossz szagú holmi, munkából kimaradt ócskaság hevert ott, megzöldült rézből, állati bőrből készült tárgyak, amelyekben még érezni lehetett az állatok szagát. Egyik-másik groteszk és félelmetes volt, mert nem tudtam a nevét sem. A félhomály kiismerhetetlenné tette őket.

Ugyanígy voltam a fejemben rejtőzködő faliszekrénnel.

Semmiféle retesz nem tudta megakadályozni, hogy tétován, homályosan, fel ne bukkanjanak emlékezetemben emlékek. Hogy megtöltsenek szégyennel és ingerültséggel. Még nem mertem szembe nézni velük.

Nekivágtam tehát, hogy teljesítsem, amit kartánk nyolcadik szakasza előírt, és amelyet egyébként a legkönnyebbnek láttam: „Elkészítettük azoknak a személyeknek a névsorát, akiket megsértettünk és elhatároztuk, hogy bocsánatot kérünk tőlük.”

Jezsuita rendtársaimat, azt gondolom, nem sértettem meg. Nem voltam velük szemben se durva, se barátságtalan, se heves, se követelődző, se megbotránkoztató.

Valójában ők nézték ellenséges és irigy szemmel az én kis személyes sikereimet – kivéve közülük három igazi barátomat, akik tudták, hogy a siker nem érdek. És amikor elterjedt a híre, hogy alkoholista lettem, ők látták úgy, hogy egy kis elégtételt kaptak a maguk rendesebb életmódjáért. Mindezt zsémbelődés és sajnálkozás nélkül mondom el.

Amikor bocsánatot kértem tőlük, hogy beleestem a betegségembe és kellemetlenségeket okoztam nekik azzal, hogy másképp viselkedtem, mint ők, eléggé testvéries válaszokat kaptam tőlük. Ilyeneket:

– Semmi az egész. Felejtsük el. Vegyen egy cigarettát.

Egyetlen egy mondta közülük többször is:

– Igen, ön elég sok kellemetlenséget okozott nekünk a butélláiival.

Nem baj. Szavai felkavartak, de aztán elcsitultak a hullámok a lelkemben. Mert ott volt bennem névtelen alkoholista testvéreim ereje.

Az egyszerű szóval: „Bocsánatot kérek”, a szégyen első láncszemei szakadtak el. Utána az egész lánc lehullt a lábaimról.

Elmentem például az egyik kávézó tulajdonosnőjéhez, Nancytól húsz kilométerre.

– Egy kávé legyen szíves – mondom neki. – Köszönöm asszonyom. Apropó asszonyom, mondja csak... Amint látja, nem iszom többé sört. Egy esztendeje. Abbahagytam. Nem volt könnyű. Most sokkal jobban megy. De, asszonyom, szeretnék öntől bocsánatot kérni, a kávéházában többet ittam a kelletténél... Bocsásson meg nekem.

Először semmit nem szólt. Aztán felhúzta a ruhája ujját, azt hiszem a bal kezén. Bőrébe tetovált kék számokat pillantottam meg rajta.

– Amint látja, deportált voltam. Azt hiszem azonban, hogy az én bajom kisebb volt, mint amiből önnek kellett kilábalnia. Az ivás valóban súlyos dolog...

Amikor távoztam, nem akarta elfogadni a kávé árát. Boldog voltam. Azok, akik megpróbáltatást éltek át, nagyon megértik ezt a betegséget.

Írtam Pascale-nak, fogadott lányomnak. Azt válaszolta: „Én nagyon jól láttam, kedves apám, hogy ön beteg. A rossz emlékeket elfelejtettem és én ismét olyannak találom önt, mint a Nazarethben volt.

Nazareth a kollégium, ahol gyermekkorát töltötte.

Bementem a kávéházban is, amely pontosan a város központjában található. Mint mindig, sokan nyüzsögtek benne. Nekitámaszkodtam a pultnak és vártam, hogy Charly felvegye a rendelésemet.

- Charly, egy diaboló-mentát.
- Nem akar sört?
- Nem, nem iszom többé: alkoholista vagyok.
- Alkoholista? Ki akarod nevetetni magad? Te?
- Igen, igen, igen, alkoholista vagyok. Bocsáss is meg nekem, ha egyszer-másszor kissé többet ittam, mint . . .
- Nem, nem te nem nem vagy alkoholista. Kérdezz meg itt bárkit, senki nem hiszi el neked.
- De igen is, az vagyok.
- Nem. Kérdezd meg Jeant . . . Jean, gyere ide, nézd meg . . . Lucien azt akarja elhíttetni velünk, hogy ő alkoholista, gyere, nézd meg . . .
- Igen, igen, az vagyok.
- Eh! Tulaj, jöjjön ide egy percre.

Valóságos bohózat kerekedett a dologból, megfordult a világ rendje. Rendesen az alkoholista, aki tagadja. Itt Charly volt, aki tagadott.

Kénytelen voltam meghátrálni Charly előtt, Jean előtt, a főnök előtt, emberek előtt, akiket egyáltalán nem ismertem.

- Helyes, nem vagyok alkoholista, egy diaboló-mentát iszom.
- Ha te diaboló-mentát iszol, nem vagy alkoholista.

Egy dáma, akit nem ismertem, de akinek olyan volt az ábrázata, mint akinek van egy s más a füle mögött, ugyancsak letette a maga garasát.

- Uram, ön nem alkoholista. Nekem volt egy nagybácsim; az alkoholista volt, igazi. Nos, annak a szemefehérje sárga volt. De ő aztán valóban az volt. Táskák csüngtek a szeme alatt, itt, itt, érti?
- Nekem is voltak táskáim, de eltűntek.
- Nem, nem, a táska nem tűnik el.
- Jó, jó, akkor nem vagyok alkoholista.

Egy más alkalommal, Toulouse-ban egy koncert után nem tudtam megállni, hogy oda ne szóljak a szervezőnek:

- Bocsáss meg, ha a múltban megbotránkoztattalak, amikor koncertjeim után túl sok sört ittam.

És beszéltem, egyre csak beszéltem neki az esetemről, míg ő kávéét készített nekem. Utána, hajnali egy óra felé kivezetett a Carcassone-i útra. Az út szélén a 87. zsoltár szavaival váltam el tőle:

- Uram, Istenem, nappal hozzád fohászkodom, éjjel színed előtt panaszkodom.

Megölelt és annyit mondott:

- Drágán megfizettél, de most már megtaláltad a derűt.

Mire való ez a nyolcadik szakasz?

Hogy semmiféle szennyest ne hagyjunk magunk mögött. Hogy a barátságokat a null-pontnál lehessen újrakezdeni. Hogy kapcsolatunk az emberekkel tiszta legyen. Mindenek fölött azonban önmagunkért. Hogy letakarítsuk az asztalunkat, hogy úgy étkezhessünk az élet lakomáján, ahogy kell.

Az alkohol szorongóvá, átlátszatlanná, súlyossá tette a lelkemet. Igen, ez a megfelelő szó: súlyossá.

A világűrben vannak – olvastam a Tudomány és Élet c. lapban – Fekete Lyukak. Ezek csillagok, sőt galaxisok, amelyek valaha ragyogtak, de amelyek az évmilliók során belesüppedtek önma-

gukba és olyan súlyosakká váltak, hogy még a fény se tud kiszabadulni anyagukból. Mindörökre kialudtak.

Az alkoholizmus súlyos, szomorú és fénytelen lénné tett engem. Amikor bocsánatot kérek, a belső fényem újból felragyog.

Amikor bocsánatot kérek, nem földre lapuló kutya lesz belőlem. Megszabadulok a másoktól való félelemtől, a rólam alkotott ítéletüktől való félelemtől. Újból kedvem támad, nem ahhoz, hogy ők becsüljenek, hanem ahhoz, hogy én becsüljem magamat. Először életemben. Nehezen tudom ezt kifejezni.

Az alkohol a fetrengés és a hasoncsúszás állapotába taszított, a bocsánatkérés visszaemelt a kegyelem állapotába.

Mondhatják: Furcsa, paradox, bolond, felületes vélemény ez; mindent elmondhatnak róla, amit akarnak. De saját magam tapasztalata alapján állítom: „Mindazt, aki megalázza magát, felmagasztalják.”

Ha nem értik meg, próbálják meg, vagy hallgassanak. Amit az önök megbecsülése és rokonszenve nem tudott elérni, az a tért, hogy hátat fordítottam az önök megbecsülésének és rokonszenvének, titokzatos módon visszaadta nekem azt, hogy kezdem magamat megbecsülni és szeretni.

Henri Calet írta élete vége felé egyik versében: „Ne rázzatok meg engem, tele vagyok könnyel.”

Ugy vélem, hogy megértem őt, ilyesmiért esdekeltem én is barátaimhoz. Ma azonban nem sírok többé, nincs hozzá kedvem, nincs hozzá lehetőségem.

Egyetlen alkalommal kellett hozzá egy kis bátorság, hogy megtegyem, amit ez a nyolcadik szakasz kíván:

1968 május táján, amikor az alkohol és az események hatása alatt felforrnt a víz a fejemben, beléptem egy alkalommal az egyik kávéházba – a révnél, ahol egy kamion mérleg található. Időnként meg szoktam itt állni, nem a tulajdonos iránti kedvességből, hanem hogy megigyam a magam több fél adagját. Ezen az estén megtoldottam még egy vagy két fehérrel. Fecsegetem, arcátlanokodtam, szemtelenkedtem. A tulajdonos végül is rámmordult:

– Eredj, aludd ki a borodat, hülye.

Nagyon zokon vettem a megjegyzését, főként amiatt, hogy olyan nyugodtan vetette oda.

Három esztendő múlt el azóta. Kocsimat otthagytam a hídmérlegnél és beléptem:

– Egy kávét, ha szabad kérnem.

Letette az újságot, az „Est Republicaint-t”, és abban a szempillantásban visszaemlékezett rám. Egészen rövid feketét szolgált fel óriási mancsaival (olyan puha a keze, mint egy kövérekés gyerek-kacsó, amikor babedénnyel játszik.)

– A legutóbbi alkalommal nem voltam korrekt –, kezdtem.

– Igen, emlékszem! – és mielőtt visszadugta volna fejét olvasnivalójába, hozzátette: – Ha valaki nem tud inni, nem kell, hogy igyon.

Hasztalan lett volna magyarázkodnom neki. Csendben megittam a kávémat. Amikor azonban belenyomtam a kulcsomat az indítóba, ezt mindtam magamnak:

– Így van ez jól, kis Lucien.

Ekkor tudatosodott bennem, hogy amikor szakítottam az ivással, kicseréltem barátaimat is. És hogy nyertem vele.

Két világ van, egyik a rendes magaviseletűeké, és egy másik, az alkoholistáké, és ezt a két világot nem lehet összeilleszteni.

Nem remélt béke kezdett sarjadni mezőmön.

Félelmek, bánatok, szegyenérzetek, mindez, bár még lábon állt, kezdett kiszáradni.

„Aki megalázza magát, felmagasztaltatik” – a megérthetetlen szót egyre kevésbé éreztem különösnek.

Dél van. Beérkeztem Lyonba. Nem hajtottam rosszul, Mindenképpen meglátogatom Galard barátomat, de nem leszek kellemes látogatója. Nagyon sok minden van a fejemben. Egy rendőr, látva, hogy magamban beszélek, azt hiszi, hogy kollégája vagyok. Indexemmel jelt adok neki, és tovább rögzítem fogalmaznivalómat.

Fouquet azt kéri a hozzátartozóktól – akik közül az egyik alkoholista –, hogy agyják abba a kis háborújukat. Nem rossz, de én úgy látom, hogy nem elegendő. Amit az A. A-k kérnek, sokkal gyökeresebb.

Bocsánatot kérni olyan kezdeményezés, amivel alapjaiban fel lehet számolni az erőszakon, a kevélységen, a konokságon és a rosszindulaton alapuló viszonyt. Hogy az igazságra felépülő kapcsolatokkal helyettesítsék:

– Igaz, hogy rideg, erőszakos voltam. De az is igaz, hogy még szeretni akarlak. Igaz, hogy te azt hitted: jót teszel, igaz, hogy én is tévedtem, igaz, hogy mindketten belekeveredtünk az erőszakosság fogaskerekei közé. Az is igaz, hogy én nem vagyok vétkes és te még kevésbé vagy az.

Egy napon a breton tengerparton egy névtelen alkoholista megkért, kísérjem el a falu plébánosához, mert eleget akart tenni a nyolcadik szakasz parancsainak.

– Főtisztelendő úr, alkoholista vagyok, de többé nem iszom, azért jöttem, hogy bocsánatot kérjek öntől. A főtéri kávéház tulajdonosa vagyok.

– Miért kér tőlem bocsánatot?

– Mert egy alkalommal, mikor ön a templom előtt levette a kerékpár csiptetőjét, én játékból puskát tartottam önre és így csináltam, hogy: „Pam-pam-pam”. (A kőből épült plébánia épület most is csak úgy visszahangzott pam-pam-jától.)

– Puskával?

– Valójában egy söprűnyéllel, amit puska módján tartottam a kezemben.

– No jó – mosolygott a plébános – de én nem azt hallottam, hogy „pam-pam”, hanem, hogy „krak-krak”.

– Az is én voltam. Mind a kettőt én csináltam.

– No ez furcsa. És miért tette mindezt?

– Hogy a vendégeimet szórakoztassam.

– És miért jött most el ide, hogy mindezt elmondja nekem?

– Mert jót tesz nekem.

Az ajtónyílásban megjelent a plébános úr gazdasszonyának fehér főkötője. A hangos beszéd hozta oda, közelebből is látni akarta a szokatlan dolgot: hogy egy ember bocsánatot kér a plébánosától, mert megsértette.

A névtelen alkoholisták, akik teljesítik, amit e szakaszban megfogadtak –, átalakulnak. Megszabadulnak mindattól, amit én találmra és rendszertelenül idéztem fel itt: a hivalkodástól, a gögtől, az erőszakosságtól, árulkodástól, a tetszésvágytól, a test lidércfényeitől, amelyből annyi sok rossz származik.

A boldogság ragályos

A tizenkettedik szakasz: „Tapasztalatainkat átadjuk alkoholistáknak.”

Minden betegnél azzal kezdtem, hogy igyekeztem megbizonyosodni róla: valóban meg akar-e gyógyulni. Nem akartam újra átélni azt a szerencsétlen tapasztalatomat, amelyben Reimsben volt részem.

Miért hívtam meg a betegeket vendégül magamhoz? Magamért. Hogy gyarapítsam a csoportot, amely biztosítja a józanságomat. Hogy legyenek tanúi örömömnek. Hogy megszerezsem magamnak az örömet: elősegítsem egy boldog ember születését.

- De amikor a beteg erkölcsileg nagyon mélyen van?
- Akkor még könnyebb a dolog.

Ennek a betegnek a felesége telefonált nekem.

– Jöjjenek – mondta nekem –, a Total benzinkútnál várom magukat Colombey végén, el akarom kerülni, hogy Nancyban keressélni legyenek kénytelenek.

A megbeszélt órára megérkeztek, az asszony vezetett. Pudlikutyájával a karján lépett ki az autóból. Nyomban láttam: ő az oka a bajoknak. A férfi szájában tíz méteres cigaretta füstölög, hogy elhitesse a világgal: untatja az egész, vagy hogy ne hallja a felesége jeremiáit, vagy hogy megmutassa: neki nincsen semmi megbeszélnivalója velem. A kocszi rendszámáról látom, hogy messziről jöttek. Az asszony karatyló, az időt vesztegetjük. A fiatalember érdekel. Későre jár az idő.

– Jacques – mondtam – te velem jössz. Madame, ön autóval követ engem, elviszem önt Françoise-hoz. Metzbe.

Visszajövet Metzből egyetlen szót sem szoltunk. Volt időnk, fölösleges lett volna tehát minden ideges sietség, minden haszonta-

lan szó. Éreztem, vár valamit, amit remél; egy kissé kételkedik, de meg akar változni, mert torkig van mindennel.

A saját ágyamat vetettem meg neki, egy kék párnahuzattal. Magamnak felfúvom a gumimatracot, amelyet az íróasztalom másik oldalán nyújtóztatok ki.

– Éhes vagy?

Általában nem éhes.

– Szomjas vagy? Van a szekrényben egy üveg cseresznyelé. Ihatsz, amit akarsz. Akarsz egy Kronberget?

Ezidáig mindent visszautasított.

Belesüppedt a fotelembé, azonban se testileg, se lelkileg nem érzi magát biztonságban.

Beszélni kezdek, magamról és a betegségemről, megállás nélkül, el akarom kerülni, hogy hazudjon.

Az ő esetében ugyanis mások efféléket szólnak közbe:

– Tudja uram, én Lyonban nevelkedtem a Testvéreknél... Tudja, a feleségem nagyon hívó... Tudja, nekem semmi kifogásom a vallás ellen...

Magatartásom eléggé megmutatja nekik, hogy fütyülök az ilyesmire, és a probléma nem itt rejlik. Mások meg ilyeneket mondanak:

– Művezető vagyok Villeurbanne-ban... Férjem technikus... Kapitány vagyok a radarosoknál... Abban az esztendőben, amikor Görögországban voltam...

Röviden szólva: megpróbálják felértékelni magukat a szememben, mert a végüket járják a szégyentől és a szomorúságtól. Ezeknek megmondom: én nem azért vagyok, hogy ilyeneket hallgassak, hogy mindez nem fontos.

Jacques nem mond semmit, de nagyon érzem, hogy mérhetetlenül undorodik önmagától.

Betelepedik tehát a fotelbe, én csak az íróasztali lámpát hagyom égve. Barátság támad fel bennem Jacques iránt, amit meg kell hogy érezzen ő is (egy alkoholista nyomban megérzi az ilyet).

És beszélni kezdek neki magamról, teljes bizalommal, mert tapasztalatból tudom, hogy ez soha nem hagyhat cserben engem. Kiegyensúlyozott hanghordozással, önsajnálások, pityergések nélkül mondom el a legrosszabb, legmegalázóbb és legvigasztalóbb dolgokat, amelyek megtörténtek velem. Egyetlen szóval

nem említem azokat a tényeket, amelyek felértékelhetnék az életemet, vagy ami arra készítené őt, hogy ugyanazt tegye.

Egy óra múlva felfokozódik bennem a vágy, hogy betörjem magányossága kapuit és ledöntsem hallgatása falát. Azt akarom, hogy megértse és felfogja. Mit fogjon fel? Hogy én olyan vagyok, mint ő. És hogy tudom: ő is olyan, mint én.

Az asztalra teszem a karórát.

– Jacques, kilenc óra van. Próbáljunk meg nem inni egy órán át.

Jacques semmit nem mond (ellentétben másokkal, akik ilyenkor azt szokták mondani: „egy óra? ez könnyű, én még nem tartok ott, hogy ne bírnám ki”).

Amíg beszélek, viselkedése, pillantása elárulja, hogy mire gondol. Látom, hogy egyre mélyül benne a tisztelet irántam, de megvan még a bizalmatlanság is. Én szégyenkezés és tussolás nélkül beszélek, tapintatosan, de anélkül, hogy bármit is elrejtene. Őt is az igazság szabadítja meg.

Egy óra múlva megkérdem:

– Szomjas vagy?

– Nem.

Furcsa dolog, de az alkohol utáni sóvárgás csökken, ha az alkoholról beszélünk. Értse meg, aki tudja.

Megkezdjük a harmadik órát. Az Alpokban történt balesetem érdekli őt:

Ugyanúgy jártam én is –, mondja.

Ez a vallomás az ő első szakaszának kezdete. Annyira örülök neki, hogy megkettőzöm igazmondó elszántságomat: hogyan hazudtam, hogy kihúzzam magam a felelősség alól, hogyan zárkoztam be fél-hazugságaimba, hogyan vesztettem el az emlékezeteimet, hogyan írtam rá egy papírra a város nevét, ahová igyekeztem, félelmemben, hogy elfelejtem a nevét. Röviden, mindazt, amit itt eddig elmeséltem, neki is elmondtam, szégyenkezés nélkül, egyenletes, szenvtelen hangon.

Megkezdjük a negyedik órát.

– Szomjas vagy?

– Nem.

– Gyere, Jacques, megmutatom neked, hogyan ittam éjszakánként.

Lemegyünk az első emeletre, meggyújtom a lépcsőházi pillanatvilágítást, farkas léptekkel sompolygunk lefelé a lépcsőfokokon. Az utolsó előtti harmadik lépcsőn megfordulok, hogy figyelmeztessem, lépje át ezt a lépcsőt, mert nyikorog. Ő engedelmesen követ.

Elővigyázatosan kinyitom a szekrény ajtaját, mert a kulcs rosszul működik. Kinyitom a palackot, ügyelve, hogy a dugó ne csikorogjon. Felidézem még magát az alkohol iránti szenvedélyemet, sőt a cselfogásaimat is, hogy eltitkoljam azt.

Jacques egész idő alatt hangtalanul nevet. A fülébe súgom:

– Hat millió ember van Franciaországban, aki ugyanezt teszi.

E pillanatban látszott meg az arcán, hogy feloldódik, megkönnyebbül.

Az ő helyében egy nő szégyenében fantáziált, nem egy esetben lehajtott fejjel sírt volna.

A színjáték azzal ér véget, hogy barátságosan elkerekítem:

– Az istókját, Jacques, gyerünk.

Megkezdjük az ötödik órát. Elmesélem neki Versailles, Christiane és az első összejövetelem történetét. Hogyan olvastam a kis barna könyvet. És hogyan támadt fel bennem a remény, hogy kiálalok.

– Fáradt vagy?

Lefekszik az újonnan felhúzott ágyba. Én pedig lemegyek a kápolnába egy rövid pillanatra, imádkozni. Amikor azt mondom: imádkozni, azt akarom kifejezni vele: eltársalogni az én Legfelsőbb Hatalmammal. Amikor azt mondom: társalogni, azt akarom kifejezni: hogy egyedül akarok maradni Vele, hogy Ő egyedül maradjon velem. Boldog cinkosság érzésével. Ő, Jacques és én.

Egy üveg Vittel-t viszek fel neki, egy kristály pohárral.

Talán alszik, úgy fordítom a lámpaernyőt, hogy a fény ne érje a szemét, előveszek egy papírlapot és ráírom:

– Aludj jól, testvérem. Tartsd emlékezetedben, hogy a múlt meghalt, hogy a holnap még nincs itt és hogy ma velem vagy. Békülj ki szívedben önmagaddal. Nem vagy aljas fráter. Igyál sok vizet. Kelts fel kilenc órakor. Szemben velünk van egy dohánybolt. És mellette egy kis bisztró, menj be, igyál meg egy kávé. És neved, testvér!

(Jacques öt évvel később megmutatta nekem, hogy azóta mindig a tárcájában hordozza a papírdarabot.)

Másnap reggel, ahogy felébredtem, nyomban észrevettem Jacques tekintetét, hogy kezd változni.

– Elmentem, hogy cigarettát vegyek – mondta. – A szomszédban megittam egy kávé. Nem kívántam meginni a fél litert.

(Kétségtelen tehát, hogy az én alkoholista jelenlétem megnyugtató módon hatott rá.)

Az első nap este elmentünk Metz-be összejövetelre. Jacques kisé nyugtalan volt. De amikor rákerült a sor, hogy beszéljen, ugyanazzal kezdte, amivel a többiek:

– Jacques a nevem, alkoholista vagyok.

A második nap este a Nancy-i összejövetelen már így beszélt:

– Jacques-nek hívnak, alkoholista vagyok, Luciennél vendégeskedem. Én azt szeretném elmondani, hogy ...

Biztos, hogy el akarta mondani, amit mondott ...

Napközben megpróbálta keresni a betegsége okait:

– Tudod-e, hogy az én mesterségem az oka annak, hogy én iszom?! Villeurbanne-ben a műhelyben ...

– Jacques, ne bonyolódj bele az okok keresésébe. Kezdetben az ember szinte mindig átvitja magát. Iszom, mert a munkám nehéz. Azért, mert nincs munkám. Mert nem házasodtam meg. Mert rosszul házasodtam. Hogy felmelegítsem magam a telepen. Hogy lehűtsem magam Nizzában. Mert északon lakom. Mert délen lakom. Iszom, mert jól birom az italt. Iszom, mert nem birom az italt ... Iszom, mert sok a kölyök a háznál ... Iszom, mert egy szem sincs belőlük. Iszom, mert reprezentálnom kell és sok emberrel találkozom ... Iszom, mert egyedül élek az erdőben a daraboló gépemmel. Iszom, mert szép fiú vagyok, ezért a lányok ... Iszom, mert kajlák a füleim, tehát a lányok ... mindez csak locsogás, Jacques. Ezek az ürügyek, amelyekkel ki-ki átvitja magát. Apró léptekkel haladj, ne sarkantyúzd magad. Néhány év múlva majd tisztábban látsz. Az okok sokkal rejtettebbek, mint ahogy hiszed.

Jacques és én együtt ebédeltünk a rendházban rendtársaimmal. Mindvégig tapintatosak és barátságosak voltak Jacques-hoz (és a többiekhez is). Ő az étkezés alatt egy szót nem szólt. Magába merült, azon rágódott, amit az összejöveteleken hallott. Csendben

óvta törékeny reményét, ahogyan a remegő gyertyalángot óvjuk behajlított tenyerünkkel.

A harmadik napon este váltunk el egymástól. Vissza kalauzoltam Jacques és pudlikutyás feleségét egészen Colombey bejáratáig, pontosan odáig, ahol három nappal azelőtt találkoztam velük. Kezet nyújtottam az asszonynak.

Amikor Jacques-nak nyújtottam oda a kezem, ő hozzám hajolt és ámuldozó felesége szeme láttára megölelt. Én meg odasúgtam neki:

– Ne vess, a fene egye meg.

A kengyelvasban volt már a lába. Ügetése azóta, öt éve tart.

Az úton vissza Nancy felé tele voltam kimondhatatlan ujjongással és csodálkozással a paradox igazság előtt:

Én vagyok az az alacsony sorban élő,
Az az egyszerű, az az elhagyott,
Az emberi erőszaknak kiszolgáltatott kisember . . .
És ez a kis ember, amilyen vagyok, ugyanaz,
Aki által a süketek hallanak,
Aki által látnak a vakok,
És járni tanulnak a sánták
És meggyógyulnak a bélpoklosok . . .

Kierkegard e szövegét kiváltképpen Jézus Krisztusra lehet ráalkalmazni. De egy kissé a józan alkoholistára is.

13

A tisztánlátás vágya

Hosszú hónapok teltek el így és engem elfogott a vágy, hogy megpróbáljak tisztán látni a negyedik szakasz kérdésében, amely kezdettől fogva csodálatra ragadott engem. Úgy éreztem ugyanis, ez az én életemnek is neuralgikus központja. Az Anonim Alkoholisták így fogalmazzák meg a dolgot:

„Bátran nekiláttunk, hogy részletes és aprólékos erkölcsi leltárt készítsünk önmagunkról.”

Igen, kell hozzá némi bátorság, hogy az ember feltárja belső bűvőhelyének kapuját és elmondja egy másik embernek, amit ott meglátott.

A csoport nélkül – soha nem tudom eléggé hangoztatni – első perctől kezdve visszanyomtam volna a rejtkehely, e zűg kilincset, hogy elfussak . . .

Nem arról van szó most, hogy felsoroljam ostoba cselekedeteimet, ezek száma valójában eléggé korlátozott volt. Arról van szó, hogy megértsem azt a lélektani klímát, amelyben az alkohol mérges virága kihajtott.

Itt van első sorban a bizonytalanság légköre. Amely gyermekkorom óta megült engem.

Bizonytalanság, nem az élet, nem a testi szenvedés, nem a jeges hideg, és a kockázat miatt, amellyel iskolai útjaimon szembe kellett néznem, nem fapapucsaim szegénysége miatt.

Mindezekkel szemben biztonságot nyújtott nekem nevetős anyám és megbízható apám, a csillagszemű tehenünk szelídsége (igen, igen, ezt én így hiszem) és a birkáink kedvessége. Olyan biztonságban éltünk, otthon, hogy az ajtókat soha nem zártuk kulcsra (nem is volt kulcs, elegendő volt a német juhászkutya).

Nem is maga az élet váltotta ki bennem a félelmet. Nem a haláleset, amely egyik szomszédunknál következett be. Nem a tűzvész, amely unokatestvérünknel pusztított (akinek a gyerekeit aztán magunkhoz fogadtuk). Nem a vihar, amely lefektette a gabo-

nánkat. Ezek a dolgok nem tudják alkoholistává tenni az embert. Nem támadják meg a lelket.

Nem az élet váltotta ki tehát a félelmemet. A város volt az. Mindenek előtt a város dolgai, azok idegensége.

Csak egy tény: működött az iskolában egy vízöblítéses vécé. Szinte a rosszullét fogott el, annyira nem mertem meghúzni a láncát, bár látszott, hogy azért lóg ott. Elfogott a rémület, mikor meghallottam a lefolyót és megláttam, hogy a víz lezúdul. És ez a fura gondolat: félig rozsdás tartályokba zárni a vizet, amely arra való, hogy a réteken fusson tova. A tartályokra az volt ráírva: Porcher.* Mi köze a disznópásztornak a tartályokhoz? Semmi! Csak nem arra akarják használni a vizet, hogy megmossák a seretéket?! És miféle gondolat: bezárni a vizet? Otthon két nagy forrásból éjjel-nappal szabadon ömlött 1740 óta, azóta, hogy felhúzták fölébe a védő épületet.

Az én szememben minden dolog idegen és fenyegető volt, amely nem tőlünk, hazulról és a környezetünkből származott.

A szó, a „bizonytalanság”, mindig ott forgott a nyelvemen, valahányszor az Anonim Alkoholistáknál péntekenként elemi iskolámról beszéltem. Az A. A-k bólogattak, mintha azt mondták volna:

– Ezt már ismerjük.

Az elemi iskolában – mint említettem – az a balszerencsé ért, hogy olyan tanító kezébe estem, aki nem szerette a falusi gyerekeket. Pajtásaim szerettek, ő azonban nem. Soha egyetlen bátorító szót nem mondott nekem, amikor meg kellett tennem a nyolc kilométeres téli utat. Egy kis fiú kis lábizmainak ez nem semmi.

Éreztem a tanítóm ellenszenvét és azzal védekeztem, hogy nem dolgoztam. Ezért voltam az osztályban az utolsó, a negyvenkettedik, kivéve 1928 telei, mínusz harmincfokos hidegével, amikor harmincnyolcadik helyre rukkoltam elő, mert négyen influenzával feküdtek. Apám öröme rövid ideig tartott: Megjött a tavasz és én újból elfoglaltam a magam helyét, a negyvenkettediket.

* Szójáték. Porcher, magyarul: Disznópásztor.

Amikor az alkoholisták vájkálni kezdenek a gyerekkorukban, szinte minden alkalommal olyan históriákra bukannak, amelyekben a felnőttek visszaélnék tekintélyükkel.

A tanítóm, az esti tanulási idő után, amelyre ő ügyelt fel, intett nekem. Azt jelezte vele:

– Menj, keress nekem egy kanna meleg vizet.

És amikor láttam, hogy egy manikűrös gondosságával súrolja a kezeit, tisztogatja a körmeit, elfogott a düh és a szégyen, mert anyám kezeire gondoltam, aki éppen ebben az órában fejte a teheneket. Nem szeretem a manikűrözött kezű férfit, különösen, ha nem tud köszönetet mondani. Mert ő soha nem mondta nekem, hogy „köszönöm”! Ennek az úrnak az udvariassága nem az volt, amit én otthon láttam. Furcsaság, bizonytalanság.

Nem annyira a különös dolgok, hanem mindenekfölött az emberek váltották ki bennem a félelmet. Egy nap a tanítónk kiadta az utasítást, hogy vegyük meg a katekizmust. Néhány souval a kezemben beléptem hát a Raimbaud könyvkereskedésbe. A könyvesboltban jó szag terjengett, persze másmilyen, mint a sarjú jó illata – és minden könyv új volt. Egy fehéringes úr, akinek szemüveg csillogott az orrán, megkérdezte:

– Te mit akarsz, kicsim?

– Egy katekizmust szeretnék –, mondom én és odanyújtom neki a bronz sou-val teli tenyeremet.

A megjegyzés, amit mozdulatom láttán tett, olyan mosoly kíséretében hagyta el ajkát (a kis srácok, higgyék el, megérik az ilyesmit), amelyben perverz gonoszságot éreztem ki:

– Tehát fel akarsz menni a mennyországba?

Zavarba jöttem, a könny is kibuggyant a szememből:

– Ó, igen, uram.

Egy felnőtt személy, aki megtámad egy srácot, olyan látvány, amit ez soha nem felejt el, elfelejt viszont, öntudatlanul, vágyakozni, hogy felnőtt legyen belőle.

Nem emlékszem, fent volt-e a hold az égen azon a napon, amíg hazafelé igyekeztem az iskolából. Ha igen, bizonyosan szomorú pillantást kellett, hogy vessek rá. Otthon nem mondtam semmit. Anyámnak se, nehogy megszorítsam. Apámnak se, mert ha el-

kapja az indulat, hajlandó leereszkedni a tanyánkról, hogy oda-
menjen a könyvkereskedésbe lekeverni az illetőnek egy pofont.

Megőriztem tehát magamnak ezt az emlékemet s ha felmerült,
nem egyszer kérdeztem magamtól:

– Hogyan lehet valaki nagy és gonosz?

Furcsaság, bizonytalanság.

Ugyanebben az időben Derval úr fűszerüzletének kirakatában
megláttam egy egészen kék színű zseblámpát (a régebbi időkben
a fűszerüzletekben mindenfélét árultak). Valahányszor elmentem
előtte, minden alkalommal megnéztem magamnak.

– Bárcsak meglenne még ott, ha jön az ős és vele a hosszú őszi
esték – mondtam magamnak.

Valahányszor elküldtek vásárolni, mindig megtakarítottam va-
lamit, összeszedtem hát annyit, amennyivel bemehettem az üz-
letbe.

– Egy zseblámpát szeretnék.

– Melyiket akarsz?

– A kékét.

Kivette, megtörölte egy darab ronggyal és beletett egy égőt.
Hihetetlen örömmel figyeltem mozdulatait. Miután becsavarta az
égőt, kiválasztott egy Wonder elemet ... Ekkor azonban ... Ahe-
lyett, hogy egy nagy Wonder elemet vett volna elő, amely ponto-
san a tokba illett, egy másikat tett bele, felével kisebbet. Hogy ne
löttyögjön túlságosan a tokban, letépett egy újságlapot és azzal
tömte ki az üresen maradt hézagot. Az érintkezés így azonban
rossz volt. Erre még több újságpapírt tömött bele, de az elem
még mindig löttyögött. Végül kiszedte az egész cókmókot, elhajlí-
totta a réz érintkezéseket és visszarakta az újságot.

– Ez az, kicsim. Ne nagyon mozgasd. De ha nem működik, ütö-
gesd meg egy kicsit.

Hazafelé, a sötét úton, úgy játszottam a lámpával, mint egy kis
bolond. Beledugtam a köpönyegem zsebébe, és néztem, hogyan
világít át a szöveten. vagy rányomtam a tenyeremet és megcso-
dáltam, hogy a kezem feje áttetsző rózsaszínű. Vagy rátettem a
lámpát egy kockakőre, néhány méterre eltávolodtam tőle és meg-
bámultam a háromszögű fénycsíkot, amely tőle hozzám veze-
tetett ... És a lámpa egyszerre csak – kialudt.

A történet lényege? A történet lényege, hogy egy boltos megölte egy kis kölyök bizalmát. Annyira, hogy ez sokáig kérdeztette még:

– Hogyan lehet valaki nagy és becstelen?

Ezekben a históriákban már benne van betegségem lényege. Egy kis fickó, aki a szülői házban sok megnyugtató gyengédséget kapott, érintkezésbe került olyan felnőttekkel, akik érzéketlenségükkel feldűlják boldogságát. Ez esetben a kis fickó két megoldás között választhat.

Hogy elfogadtassa magát, hogy kikerüljön minden konfliktust, érzéketlen, durva és önkényeskedő lesz, ha tud.

Vagy, tudva, hogy az a lét értelme, amit ő vall (az én esetemben, négy órás magány állt rendelkezésemre ahhoz, hogy ilyen véleményt alakítsak ki magamban), tovább játszadozik a holddal és éli a maga gyengédségeit.

Nyilvánvaló lett előttem, hogy ezen a mi földünkön legalább is két világ létezik.

E két világ között húzódó árokban lopakodott be később az én alkoholizmusom, amely nem volt egyéb eszköznél, hogy elviselhetővé tegyem a két világ ellenséges voltát. Az alkoholizmus: önvédelmi reflex, a menekülés reflexe. Menekülés, menekülés, futás a holdhoz, az alkoholhoz ...

Egy júniusi reggel megint csak elkésőben voltam az iskolából. A szidástól való félelem szinte megbénította a lábaimat és a késésem egyre növekedett. Annyira, hogy miután keresztülvágtam a Claudon tanyán, belevetettem magam a bozótba és elblicceltem a tanítási napot. „Kacsafarkat csináltam”, ahogy a mi nyelvjár-sunkban mondták. Ki se tudom mondani, mekkora megkönnyeb-bülést jelentett nekem: elkerülni a városi embereket és a tanító-mat, aki megvetett engem!

Anyám minden reggel berakta táskámba a napi kenyereimet és csokoládémat. A cserebogár-rajzás ideje volt, a bogarak és én egész nap, sőt egész héten át jól elszórakoztattuk egymást.

Mindenkor egy és ugyanaz a reflex lépett működésbe bennem – a menekülésé.

A tanító megbüntetett, én azonban semmit nem bántam meg.

– Nem érezte magát vétkesnek, hogy a bozótba járt iskolába?
– Egyáltalán nem. Ez volt az egyetlen megoldás számomra, hogy boldog legyek.

Elérkezett a bizonyítványosztás napja. Én voltam az egyetlen, aki nem kapott. Elvegyültem a szülők és a gyerekek csoportjában, akik várták, hogy felolvassák az eredményeiket. Ott járt kelt közöttünk a tanító is, hogy kifejezze jókívánságait. A szülők is, kiki a maga módján, megköszönték fáradozását. Láttam, hogy hozzám is odajön.

S ahelyett, hogy azt mondta volna:

– Nem sikerült neked, de megvannak a mentségeid. Hosszú utat kell megtenned, ez kihatott a munkádra. Nem egésze a te hibád, hogy így történt.

Ezt is mondta volna, ha az apám is részt vesz a bizonyítványosztáson. De a kisfiúnak, aki egészen egyedül volt ott és akit már úgylis megszomorított a kudarc, annyit vetett oda:

– Azon, hogy te csődöt mondtál, nem csodálkozom.

Egyébként lelkem mélyén elégedett voltam. Ekkor már elhatároltam magam ettől a lányos kezű tanítótól, a csillogó szeműveges könyvkereskedőtől, az álomgyilkos fűszerestől. Csak azt vártam, hogy ne legyek kénytelen többé viszontlátni őket.

Még egyszer utoljára végig menten az egyenetlen kövekkel kirakott római utamon, amelyen annyit koptattam klumpáimat (majd cipőimet). Kudarcaimat azonban nem akarom ennek az én utamnak felróni. Tízezer magányos órát töltöttem vele, rajta. Ennyi idő kellett, hogy szélesre növekedjék az árok aközött, amit az emberektől kellett elviselnem és aközött, amit arról álmodtam, hogy milyen legyen a világ.

Nem az utam okolom tehát, nem a dolgok miatt válunk alkoholistákká, hanem az emberek miatt.

Boldog vagyok, hogy elmesélhettem ezeket a történeteket és az a tény, hogy felhozom őket emlékeztem mélyéből, elviselhetővé teszi őket. Elveszítik fogaikat, amelyek felőrlik a bátorságot. Úgy vagyunk az emlékekkel, mint az egerekkel: elég világosságot teremteni a szobában és az egerek eliszkolnak.

Visszagondolok az én drága anyámra; megtanított szeretni Istent (anélkül, hogy bármikor is beszélt volna róla) és szeretni az

embereket. Nem tanított meg azonban magamat szeretni. Se megvédeni magam.

Ma úgy gondolom, hogy ezt a három szeretetet: az Isten és az emberek iránti szeretetet és önmagunk szeretét egyforma hőfokon kell megélni.

Istent szeretni anélkül, hogy az embereket szeretnénk – bigottság, farizeizmus.

Az embereket szeretni Isten szeretete nélkül – annak, aki ismeri Őt – szellemi következetlenség, logikátlanság.

A mások iránti szeretetet nem ismerő önszeretet hozta létre azt a világot, amelyben az emberek legjobb fiai nem tudnak élni, meghalnak, a túlélőket pedig megfojtja az erőszak.

Az embereket szeretni, anélkül, hogy önmagunkat szeretnénk: betegség, amely az alkoholizmushoz vezet.

Most, hogy a boldogságomat ennek a három szeretetnek az egyensúlya tartja fenn.

A bizonytalanságom – labirintusom – továbbra is fennállt.

Azzal a vággyal, hogy másokat szeressek, tizennyolc esztendőssel beléptem a jezsuita rendbe. Az érintkezésem újonc testvéreimmel nagyon kellemes volt. Úgy éreztem azonban: nincs szerencsém a rektorommal, aki semmit nem értett meg a holdas históriáimból és a dolgok rejtett arcából. Véleményem szerint jó kegytárgy nagykereskedő lett volna belőle. S ebből két esztendei örömtelenség és nyugtalanság szakadt rám. Terrorizált engem, mivel megvolt hozzá az erkölcsi hatalma, tekintélye. Isten nevében kommandírozott engem, mikor az én Istenem nem ugyanazokat kommandálta nekem. Kölcsönös és teljes volt közöttünk a megnemértés.

Egy alkalommal, midőn apám meglátogatott a noviciátusban, a rektor atya kicipelt bennünket a kertbe sétálni egyet. Eközben a karja alá fogta apám karját:

– Tehát Lucien édesapja – kezdte apám kezét veregetve.

Ezt a gesztusát, amelyet ő barátinak szánt, *captatio benevolentiae*-nek éreztem és szerettem volna odaszólni apámnak:

– Ne hallgass rá, nem szeret téged, nem a mi világunkból való.

Nem szóltam azonban semmit, mert az erkölcsi fennhatóság az övé volt.

Jól mondtam: „erkölcsi.” Más rend hatásai nem váltanak ki belőlem félelmet; anarchista él bennem, aki csak fél szemmel alszik. Soha nem féltem se a hekusoktól, se püspök testvéreimtől, se a zászlóaljparancsnokomtól – tizenöt napot nyomtam le a fogdában, mert egy nagyon goromba szót vágtam oda neki.

A rektor atya autoritása azonban erkölcsi volt, mint az Istené, amelyet kisajátított magának. Én meg csak Jézus Krisztusét fogadtam el, amely, úgy éreztem, mosolygós és szabaddá tesz.

Néhány évvel később Brassens barátom a következő kijelentést tette a „Voix du nord”-nak (Észak Hangjának), amely meginterjúvolta őt:

– Nincs hitem, de nem vagyok teljesen bizonyos benne, hogy igazam van. Luciennek van hite, de nem bizonyos benne teljesen, hogy neki van igaza.

Az én direktor atyám botrányt kavart e szavaim körül, amelyeket Brassens vázlatosan, elnagyoltan idézett, botrányt keltett anélkül, hogy megnézte volna, mi az igazság bennük.

A kétéves újoncidőm után érkezett az ideje, hogy letegyem a fogadalmamat. A direktor atya nem engedte meg. Ismét egyedül voltam a magam esetével. Ismét nem közölték velem az indokaimat és én úgy fogadtam el ezt, mint egy kisfiú.

Elmentem hát Szíriába katonazubbonyomban hordozva réz Jézus Krisztusomat – amely most is ott van ágyam fejénél. Élveztem a magányosságomat és újból rábámultam a holdra, amikor az aleppoi citadella mögött lenyugodott. Hús esztendő voltam.

Amikor visszatértem Franciaországba és direktorom – még mindig ugyanaz –, megkérdezte, miért mentem el önként Szíriába, nem mertem neki megmondani az igazat:

– Mert nem bírtam elviselni hatalmaskodását, és arra volt szükségem, hogy sok-sok kilométer legyen ön között és közöttem.

A félelemre a bizalmatlanság a válasz. A bizalmatlanságra a menekülés. A menekülésre egy még nagyobb bizalmatlanság.

A jezsuitáknál négy év teológia után, amikor is megtanítottak rá, hogyan kell helyesen érvelni az elmúlt századok eretnekeivel szemben – és kevés dologra tanítottak meg a tekintetben, miként kell értelmezni a mostani idők jeleit – le kellett töltenem a har-

madik újoncévemet. Egyes hallgatóknak, a tartományfőnök engedélyével, megadták a lehetőséget, hogy ezt az utolsó tanulmányi évet idegenben töltsék. Arra kértem tehát a provinciálist, hogy hadd mehessek át Angliába, angol tudásomat tökéletesíteni. Visszautasította, ismét anélkül, hogy egyetlen szóval megindokolta volna döntését. Ma már tudom, azt hozta fel indoklásnak: nincs szükségem angolra ahhoz, hogy a bisztrókban Jézus Krisztusról beszéljek. Az elutasítás mélyen megalázott és megsebzett. Jézus Krisztus azonban más megoldást talált: munkám közben tanultam meg angolul Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban.

A bisztrókat említettem. Igaz, életemből két esztendőt töltöttem ezeken a helyeken, hogy ott Jézus Krisztusról és az élet fontos dolgairól beszéljek. Ott tanultam megérteni az embereket és hitbeli nehézségeiket. Az emberek pedig a velem való érintkezésben megtanultak becsülni egy papot, aki alázattal beszél a hitéről.

Következett a sanzonok kalandja a maga örömeivel és fáradalmaival, amelyekről beszéltem már. 1959-ben egy ilyen szárazhangú levelet kaptam provinciális atyámtól:

– Az a kívánságom, hogy ne mondja el a miséjét reggel nyolc óra után. Vegye tudomásul, ez kizárólagos feltétele annak, hogy a Jézus Társaságában bent maradhasson.

Abban az időben volt ez, amikor már én az ő engedélyével számos koncertet adtam Európa négy sarkában. A megnemértés fala mind magasabbra emelkedett az én lelkiismeretem és az övé között.

Egyszer egy latin mondatot olvastam Aquinoi Tamástól:

„Ha a lelkiismeretetek parancsa összeütközik a feljebbvaló parancsával, a lelkiismereteteknek kell engedelmeskednetek.”

Ma én a megnemértésnek ezt a falát már nem az egyházjog nehézségével ostromlom, hanem négylevelű lóherével a számban, szippantva egyet a szabadság levegőjéből – megkerülöm.

Utazásaimhoz egy gépkocsira – francia autós nyelven „moto”-ra – volt szükségem. Engedélyt kértem rá az új tartományfőnök atyától és ő meg is adta nekem. Amikor kezemben volt minden vezetői engedély, vásároltam egy 250-es Sport kocsit.

A masina ott állt a rendház udvarán. Látom azonban egy nap, hogy a házfőnök zavart ábrázattal kereng körülötte:

– Ez egy „moto”?

– Igen. Egy 22 lóerős négyütemű motor.

– Négyütemű? De hiszen a provinciális atya egy motorbiciklire adott önnek engedélyt.

– Nem, egy kocsira, „moto”-ra.

– Nos, ezt meg kell írjam tartományfőnök atyának.

Nagyon választékos franciasággal beszélt, egész életén át azt gyakorolta.

– Megbízhat benne, ha én mondom önnek.

Íme, mit tud ártani, ha az embernek olyan házfőnöke van, aki nem ismeri a különbséget a „moto” – motorgépkocsi és egy motorkerékpár között.

– Nos már ismeri?

– Hiszen ... Meghalt.

– Hihetetlen. Nem tudta ön megvédeni magát?

– Isteni tekintéllyel beszéltek velem. Ennek nehéz ellenállni.

– Nem érezték meg, hogy összezúzzák önt?

– Nem. Hadilábon álltak velem és én velük. Kellett nekem ez az átmenet, az alkohol, hogy elfogadjam magamat és egy kis humorral elfogadjam őket.

Akkoriban azonban pillanatnyilag egy nyúl kiszolgáltatottságával és bizonytalanságával szenvedtem miattuk, a közömbösség miatt, amivel dalénekes munkámat szemlélték. A SACEM kimutatásából látom, Moszkvában és Varsóban is játsszák dalaimat, de volt olyan házfőnököm, aki soha egyetlen szanzenom szövegét el nem olvasta.

Az alábbi eset jellemzi gyerekességemet, amiben szenvedtem és amelyben meg is tartottak.

1958 áprilisában fáradt voltam a hosszú utak miatt, amelyeket éjszaka, esőben, szélben, hóban vállaltam kocsimon. Torkig voltam vele. Két esésem is volt, amikor is két gitárom tört össze. Egy nap azt mondom az ebédlőben asztaltársaimnak:

– Vethetnék magamnak egy két lóerőset.

Általános csend fogadja megjegyzésemet. Közben egy testvér felszolgálja a kávé. Csendben rakják bele a cukrot. Hivalkodás nélkül, de magabiztosan teszem hozzá:

– A pénzből, amit a lemezek hoznak.

Majdhogynem általános kacagás a válasz. És én látom, hogy a testvérem, aki a kávé felszolgálja, arany szemfog ragyog a szájában, húsz centiméterre az orrom előtt. Megaláztatás és a szomorúság szakad rá a lelkemre.

– Nem lázadhatott volna fel ön?

– Nem! Éppen erről van szó. Ez az: az én betegségem . . .

– De hiszen rengeteg pénzt kerestt?

– Körülbelül száz milliót.

– Nem tudja mennyit?

– Nem. Soha nem mutatták meg nekem a számlákat.

Nem is láttam, hogyan telik az út. Dijonba érkeztem a vámhoz. A kezemen érzem a hideg északi szelet, amikor odanyújtom a jegyet. Az úr az üvegkalitkában hunyorog, mert a nap vakítóan ragyog. A kabin északi oldalán az árnyékban tiszta porhó fehérlik. Újból elindulok, délután kettő múlt tíz perccel. Még 245 kilométert kell mennem.

„Istenem, adj nekem derűt, hogy ha nem tudom megváltoztatni a dolgokat, fogadjam el azokat.”

Több esztendő töprengés után, amit természetesen az A. A-kal folytattam, teljesen tisztán látom, hogy a mesterségem semmiféle szerepet nem játszott betegségem kibontakozásában. Se az utazások fáradsága, se a koncertek ideges feszültsége.

Az is nyilvánvaló előttem, hogy senkit se vádolhatok miatta. Se előljáróim értetlenségét, se főnökömét – Dijonban – aki összetévesztette az autót a motorkerékpárral. Aranyfogú laikus testvérem mosolyát sem Nancy-ban.

A beteg, aki még nem jutott el a derű lépcsőfokára, gyakran próbálkozik azzal, hogy racionalizálja a betegségét, értelmes okokat keresen hozzá.

– Én vagyok az oka. Nem tudom magam megvédeni. Hiányzik belőlem a bátorság. Nem ismerem a jogaimat. Nem tudok nyomban, kapásból válaszolni. Rossz mesterséget választottam.

Az ilyen önvádaskodás öngyilkossághoz vezethet.

Vagy másokat vádol:

– A főnököm, a feleségem, az orvosom, ez a mai világ, a Pernod reklámozása stb. . . .

Mások illetően vádolása gyilkossághoz vezethet. Ahogy meg is történik naponta.

Valójában senkit nem lehet kizárólagos bűnössé tenni ebben a betegségben. Én Lucien, nem vagyok bűnös azért, mert egy boldog világról álmodtam, sem azért, mert nem tudtam eljutni odáig, hogy valóra váltsam azt.

– Elégedjék meg a világgal úgy, ahogy van.

– Ha nem álmodom egy boldog világról, nem is teremtem meg azt.

– Miért akarja „megteremteni”.

– Ha én nem alkotok, akkor semmi nem érdekel. Én már ilyen vagyok.

A csoport titokzatos ereje

A második szakasz: „Azt gondoljuk, hogy egy Legfelsőbb Hatalom vissza tudná adni eszünket”.

A harmadik szakasz: „Bizzunk Istenben, aki felfogásunk szerint gondoskodik életünk irányításáról”.

Három esztendei józanság után támadt fel bennem a vágy, hogy elkezdjem ezt a két szakaszt. Három évig filozófiát és öt éven át teológiát végeztem, de a tudósok és a teológusok Istene karba tette a kezét, mialatt én egyre mélyebbre merültem a keserűség tengerébe, amelyről tegnap meséltem. Katonazübbonyom feszülete, amely szobám falán függ, ahhoz hozzásegített, hogy meg tudjak halni, de ahhoz, hogy élni tudjak – nem... Legalábbis így gondoltam én.

Hosszú kitérő után azonban visszatértem.

Ugyanúgy, ahogyan minden alkoholista barátom, kipróbáltam a szenvedés minden deszkapallóját, ami csak karnyújtásnyira került hozzám. Barátaim, előljáróim, orvosaim a megmondható.

Megpróbálkoztam kétszer is az elvonókúrával. Mit sem használtak. Végiglátogattam egy tucat orvost, ezek különböző orvoságokkal, tanácsokkal láttak el. Vagy hallgattak.

A házas alkoholisták bátorítást kaphattak feleségüktől, nagyanyjuktól, anyósuktól. A többiek munkaadójuktól, barátaiktól, plebánosuktól. Még a bisztrók gazdáitól is.

Egyesek közülünk megpróbáltak első áldozásunk Istenéhez imádkozni, annyira eszelősek és szerencsétlenek voltunk. Vagy káromolni Őt. Aszerint, hogy...

Kipróbáltuk a szelídséget, sirattuk magunkat, reménykedtünk az égben és amikor úgy éreztük, itt a vég – a temetők örök békéjében.

Nem tudván meggyógyítani magunkat, mitikus, mesés hőstettekkel próbáltuk magunk értékét helyreállítani. Úgy gondolom, ez a magyarázata kocsmai meséinknek. Álmainkba menekültünk, ahol a Miss Monde, a Világ szépségkirálynője volt a feleségünk és az én rektorom a legjobb főnök.

A betegség azonban egyre rosszabbodott, sorban jöttek a butaságok, amire csak inni és inni kellett, ez meg más újabb ostobaságokat szült, olyan lett az ember, mint a mókus a ketrecében, amelyik egyre gyorsabban és gyorsabban forgatja börtönét, amíg ki nem fogy a lélegzete és azt nem mondja:

– Torkig vagyok vele.

Megáll a lélegzete, megáll körülötte az idő, megáll az élet.

Ez az a pillanat, amikor tudatára ébredünk, hogy ez ellen a betegség ellen –

semmit se használ a bátorság,

semmit se használ az akarat,

semmit se használ, ha erőszakoskodunk magunkkal,

semmit se használ, ha gyűlöljük magunkat,

semmit se használnak a biztatások,

semmit se használ az intelligencia,

semmit se használ a lóvé,

semmit se használ a dicsőség,

semmit se használ a tudomány,

semmit se használnak az oklevelek,

és én azt tapasztaltam, nem használ az

imádság – legalább is látszatra nem.

Amíg nem voltunk meggyőződve, ittunk.

Amikor meggyőztek bennünket, folytattuk az ivást.

Abba akartam hagyni lányom, Pascale nevenapjára —, folytattam. Meg akartam állni a kisdéd Jézus ünnepére, karácsonyra –, és tovább ittam.

– Az alkoholista – mondja Fouquet doktor és ha nekem nem hisznek, higgyék el neki – elvesztette a szabadságát, hogy az alkoholtól tartózkodik.

Rémlátomásaimban, ahol lelkiismeretem szerencsétlen képmását láttam, vagy amikor hallottam, hogy a szája azt mondja nekem: „Állj meg hát!” – tudtam, hogy többé már nem bírom megvetni a lábam. Igaza volt Noir barátomnak, hogy soha nem próbált lelkemre beszélni. Ha egyszer a jó-magaviseletűek megértik majd betegségünket, nem fárasztják többé magukat azzal, hogy leckéztessenek bennünket, fogják a zsebkendőjüket, hogy felszársítsák a könnyeiket – és a mienket, ha szeretnek még bennünket,

és hagynak minket békében meghalni. Minden más magatartás értelmetlen.

Nos, az egész kérdés csomópontja ez: amit én nem tudtam megtenni, amit senki nem tudott megtenni, azt az Anonim Alkoholisták csoportja megtette. Minden nyomás, erőszakolás nélkül.

Ha egy szóban akarom összefoglalni, miféle eszközzel tudta az együttes megvalósítani a lehetetlent, azt mondom: a Barátság által. Egészen különleges minőségű barátsággal, amit én sehol mástutt nem találtam meg; mert az a barátság:

Egyedülálló. Azaz meghalad minden barátságot, még Pašcale lányomét, még anyámét, még Noir-ét, Morvan Lebesque-ét, Levallois-ét, Françoise-ét, s még Servajean úrét, a csillagászét is. Mert az Anonim Alkoholisták egyedülálló csoportot alkotnak ... Ez a barátság –

Szeretetre méltó. Az alkoholistában valamilyen szépség, ki nem fejezhető vonzóerő van. Ez vitt rá, hogy több hónapon át fussak Strasbourg-ba, míg anyámat hagytam. Kis nővérem, Christiane, ön szép volt és soha nem felejttem el önt. Paulette húgom, aki rákban halt meg Nancy-ban, maga is szeretetre méltó és kedves volt és mindig szeretni fogom. Ez a barátság áthidalja a távolságokat és megmarad a halálon túl is ... ez a barátság ezen túlmenően –

Tiszteletteljes. Annyira torkig voltam már régi barátaim gorombáskodásaival, sugdolódzásaival, a kihívó vigyorgásukkal a biztatók pultja körül, a lenéző mosolyokkal, a cinkoskodva vállamra rakott karokkal, a kávéházi politikai alvilág bűzös lehelletével. És ha újból eszembe jut a biztató tulajdonos szava: „Eredj, aludd ki a borodat, hülye!” – mindannyiszor egy marék só esik eleven sebemre.

Az A. A. csoportban az emberek – a többiek iránti barátságból – jól öltöznek, a férfiak borotváltak, a nők fésültek, de nagyon megértik, hogy egy részeg ember elhanyagoltan érkezik közéjük. Egy A. A. csoportban nem ejtik ki a Cambronne-i szót, nincs mocskos beszéd. Nem dicsekszenek, mert tiszteletben tartják azokat, akik évek óta szürkeségben élnek, nagy cselekedetek nélkül. Nem siránkoznak, hogy szánalmat keltsenek maguk iránt. A csoport nem ad tanácsokat, bízik abban, hogy okosságunk végül is kicsírázik. A társaság nem tiltakozik ellene, ha valaki azt állítja, hogy a hold négyyszögletes, tudja, hogy az alkohol butaságokat

csal az ember ajkára és ilyenkor az emberek szükségét érzik, hogy érdekessé tegyék magukat . . . Az A. A-k barátsága –

Megértő. Mielőtt valaki befejezné vallomását, a közösség már tudja, hogyan végződik a története. Ha izgatottak vagyunk, a közösség nyugalma lefegyverzi bosszúvágyunkat. Ha valaki börtönbe kerül, a közösség nem néz rá undorral. Ha visszaesünk, a barátság megérti, anélkül, hogy résztvevő ábrázatot öltene, hiszen a közösség fele keresztülesett rajta. Ha imádkozunk, a közösség megérti. Azt is, ha átkozódunk. Ha megöljük feleségünket, a csoport nem mond semmit. Ha azt állítjuk, hogy a plafon három színű, a csoport ösztönszerűen ellenőrzi, de nem mond semmit. A barátság nem kifogásol, mindent megbocsát, mindent megért.

Ez a barátság hűség. Ha visszaesünk egyszer, százszor, a csoport mindig ott van mellettünk, az ajtó este fél kilencig nyitva van. Ha elhagyjuk egy időre, hogy megpróbáljunk saját lábunkra állni, a csoport nem mond semmit. Ha a kudarc után visszatérünk, a csoport leöli a kövér borjút és meg se hallgatja a mentegődzést (ismeri azokat). Ha elmondjuk hitványságainkat, a társaság papírfigurákkal játszadozva hallgatja, hogy kímélje szégyenérzetünket. Ez a barátság mindörökké hű marad, azokhoz is, akik eltávoztak, mint Jean, aki öngyilkos lett türelmetlenségében, mert látni akarta az örök világosságot, vagy mint Jacques, aki az alkoholba halt bele, Gaston, aki ugyancsak öngyilkos lett, Clarette, akit részegen halálra gázoltak a Metz-i autósztádán, François, aki derűsen halt meg. A közösség minden összejövetel kezdetén felidézi nevüket.

Ez a barátság: tevékeny. És ez is titokzatos benne. Egyetlen esetet nem tudok, amikor a beteg, aki vonakodott eljönni közénk, egy napon ne állt volna meg körünkben. A leghosszabb idő, amit reménykedve és türelemmel végig kellett várnunk, két évig tartott. Aztán egy este . . . tudtuk, azért jön, hogy elmondja:

– Paulette a nevem, alkoholista vagyok, ezen a héten nem ittam.

Látszólag nem volt oka, hogy megtegye a lépését. A csoport munkálkodása előtt csődöt mond a logika. Tudós személyek szájából nem egyszer hallunk ilyen megállapítást:

– A dolog nagyon egyszerű, az Anonim Alkoholisták a nyáj erejére építenek.

Ah, úgy?

– Igen, a csoport erejére.

– Mégpedig?

– Mert száz személyben több az erő, mint egyben.

– Ez igaz. De százszor több a betegség, a félelem, a csüggedtség, az esendőség, a szomorúság is.

Igazat mondva, itt érintjük a betegségnek és az A. A-k módszerének leglényegét.

Pierrot, huszonöt éves, négy évet töltött a pszichiátriai menhelyen, tizenhétszer vett részt elvonókúrán, hónapokig bolyongott alkoholos állapotban, teljesen kimerülten érkezett közénk és – azon nyomban abbahagyta az ivást. Erőfeszítések, orvosság és visszaesés nélkül, tíz esztendeje. Egy könyv mutatta meg, mit tegyen és összefüggő magyarázatot kapott.

Egyetemes. Testvére vagyok az alkoholista férfiaknak, alkoholista nőknek, fiataloknak, öregeknek, szegényeknek, gazdagoknak, németeknek, lengyeleknek, amerikaiaknak, nyugodt öregeknek, ványadt fiataloknak, vakbuzgóknak és ateistáknak, bölcseknek, megállapodottaknak, vékonydongájúaknak (amilyen én vagyok), jó nővéreknek, alkoholista orvosoknak (igenis), szocialistáknak, kommunistáknak, környezetvédőknek, a Le Monde olvasóinak és az Est Republicain olvasóinak, a becsületrend alkoholista tagjainak (lám, lám, ez se volt elegendő nekik?!). Az ami bennünket egyesít, az alkohol és a tőle való szabadulás vágya, sokkal erősebb, mint az, ami elválaszt bennünket. Semmi nem választ el minket egymástól. Elfelejtettem, van egy sírásó alkoholistánk is; a gödör, amit ma ás, nem neki készül.

Vidám és humorral teli. Ez a barátság nem felejtkezik meg a szemhunyorításról, a mosolyról, amely elviselhetővé teszi a zűrzavart. René elmeséli, hogy amikor kinyitotta a patkányméreggel teli dobozt, amit be akart venni, egy jókora vérző sebet ejtett a mutatóján. Öt percig keresgélte a ragtapasz-tekerceszt, hogy „tisztán hajtsa végre azt a dolgot”.

Összefoglalva: ezt a Barátságot, amely minden tulajdonságot magában hordoz, ezt nevezzük mi Legfőbb Hatalomnak, nem egy elvont fogalomból levezetett, hanem tapasztalatban megélt Hatalomnak.

Ezt a szeretetreméltó, minket tiszteletben tartó, tapintatos, hűséges, türelmes, megértő, egyetemes és tevékenyen titokzatos erőt – szeretném hozzátenni: mindegyik betegtől függetlenül – mi Istennek nevezzük. Mert miért is ne?

A szó: Isten, sokkolóan hathat az alkoholistára, aki hozzánk érkezik, mert még nem tapasztalta meg ezt a Barátságot. Sokkolhatja, mert a századok során megnemértés, részrehajlás, gyűlölet, vér, háborúk, bosszúállók terhe nehezedett rá e szóra. A szó tabuvá lett, különösen Franciaországban, az erőszakosak, a háborúk megszállottjai, a hetvenkedők és hülyék hibájából, akik e Sötét Világ négy sarkából ide özönlöttek.

Azért is sokkolhatja ez a szó az Anonim Alkoholistát, mert a hívőknél nem találkozott a testvéri segítséggel, amit remélt. Ezért idegenkedett az új A. A. ettől a royalista, távoli, arrogáns, ítélkező, haszontalan és a gögtől pöffeszkedő Isten-fogalomtól. Ez az az Isten-fogalom, amelyet a szabad emberek elvetnek és igazuk van.

Az Isten neve sokkolhat. Amikor azonban megjön a józanság, a belső békeség, a szabadság iránti érzék (minden területen), a józan életű alkoholista szívesen nevezi ezt a Barátságot a közösségen kívül a maga kis nevéen.

Én magamban Jézust nevezem az én Megváltómnak – Megmentőmnek – mert Ő mentett meg féltőrültségemtől, s haláltól.

Mit értetek azonban Istenen ti, úgynevezett rendesek, jópolgárok? Hiszen semmitől se szabadított meg titeket. Hiszen ti jól érzitek magatokat úgy, ahogy vagytok. Lóvétok, jó híretek, jó egészségetek, mérhetetlenül komikus megtisztelő címeitek mentesítnek titeket attól, hogy segítségért kiáltsatok hozzá.

Isten nekünk, akik mindent elvesztettünk, akik ezzel is, azzal is vaktában próbálkoztunk, az a jó kulcs – erre a tényekből, tapasztalataink alapján jöttünk rá –, az az egyetlen kulcs, amellyel ki lehet jutni abból az erődbeli börtönszobából, ahol be voltunk zárva, ahol fulladoztunk a dühtől és a tehetetlenségtől.

– Ez kissé túl könnyű.

– Mi könnyű benne, ha szabad kérdezni –?

Eh, igen, mi anonim alkoholisták olyanok vagyunk, mint Tamás, csak annak hiszünk, amit megérinhetünk. Ujjunkkal érintet-

tük meg a reménytelenséget. Az Erőt is, amely kihozott minket belőle, azt is ujjunkkal érintettük meg.

Isten nem az, aminek hiszik, Isten nem ott van, ahol keresik. Istennek nincs feje, ahogyan elképzelik. Isten nem a felhők között van.

Magdolna kertésznek nézte, az apostolok kísértetnek, Péter házassági szakértőnek, én meg szegény fejemmel a dogmákban és a szillogizmusokban, a Barbara-Celarent-ben kerestem, amíg ő a valóságban szelíden, barátságosan a betegek között üldögélt.

Összejövetelünkön soha nem beszéltem Istenről. Nem kellett, ott volt Ő maga. „Mindenki, aki úgy szeret, ahogyan Bob vagy Jeanette engem, ahogyan én René-t és Paulette-t, mindenki, aki szeret, Istenből született és ismeri Istent.” Mindenki –, akár franciául van ez, akár tűzföldi nyelven! Felér ez a világ összes kiáltványával.

Tíz perc múlva három, Wagonba érkezem. Megiszom egy kávét. Az asztalnál még két gépkocsivezető ül. Az asszony, aki kiszolgálja őket, a tulajdonosnő kell hogy legyen. Nem ismerem, mindig éjszaka járok errefelé. Semmit nem mondok neki, csak egy köszönömöt és hogy viszontlátásra. Elfelejttem megkérdezni, miért nem volt világosság nála azon az éjszakán, amikor vihar tombolt.

Rettenetesen szeretnék már eljutni történetem végére.

Befejezésül – szabadság

Arról a sötét útról, amelyen át eljutottunk az öntudatig, az emberiségnek csak zavaros tapasztalatai vannak; a tudomány segít bennünket hozzá, hogy tisztán lássunk, köszönet neki érte.

Azt az utat azonban, amely az öntudatra ébredéstől a szellemi szabadságig vezet – más meghatározás nincs rá – mindenkinek magának kell törnie, ez természeténél fogva személyes, kevés számú nemzedék tette meg előttünk, szentek, költők, alázatosak, akiket a szegénység nem züllesztett le. Itt nem tolong tömeg.

A gazdagok, a hivalkodók, a hatalmasok, a kitüntettek, a gögösök, mindazok, akik hosszú időn át terrorizáltak engem, mind ezek egyetlen hüvelyknyivel nem vitték előbbre az emberiséget, sőt, odahatottak, hogy visszafejlődött a létező lények létráján. Ezek még azt se látják, hogy létezik egy létra.

Minden dolog közül, ami megtörténhetett volna velem, az lett volna legtermészetesebb, ha visszatérek ezek soraiba és ugyanazt teszem, amit ők. Visszatérni a „közösségi életbe”, ahogyan vallásságom gyerekkorában mondogatták. Ezt ajánlották nekem akkor is, amikor Fouquet intézetéből kijöttem: „Most, hogy ön nem iszik többé, tegye azt, amit mi, éljen úgy, mint mi.”

Én azonban nem tudok úgy élni, mint önök. Az, ami önöket vonzza, engem taszít. Ami önöket meghatja, engem nem érint meg. Ami önöket lelkesíti, nekem közömbös. Ami önöket megnevetteti, nekem gyakran érthetetlen. Ami önöket félelembe ejti, engem untat.

A pénzük? Nem szeretem. Színét csak húsz éve láttam, mikor, mint katona, naponta megkaptam a magam 30 centime-ját. Gyűlölöm a pénzt, mert elszivattyuzza a levegőt az én Reménységmentől.

A magány? Szeretett nővéremnek hívom gyermekkorom óta.

Az éhség? Ötven testvérem van Nancy-ban, akik befogadnának.

A betegség? Megszokott nálam. Majd meglátogatnak a kórházban.

Rágalom? Gyűlölöm az önök bírói székeit. Testvéreim minden héten körülvesznek, hogy megvigasztaljanak.

A halál? Egy szál krizantémet rátesznek a síromra, anélkül, hogy siratnának.

Igazságtalanság? Ez az egyetlen mocskok, ami még mozgósítani tudja dühömet. De türelem –, ez Jézus Krisztus hite –, mindenért megfizetnek.

Nem állítom, hogy az Anonim Alkoholisták az egyetlen valami-revaló emberfajta. Sok száz embert ismerek, akik felettünk állnak. Naudin-nak például nem volt szüksége átesni az alkoholon ahhoz, hogy könnyedén megértse azt, amit mi oly nehezen tételezünk fel: hogy az Ember nagy és méretei a végtelenbe nyúlnak. És Aruppe atya, az én legfőbb jezsuita főnököm, sokáig a tokiói egyetem rektora, úgy ismeri a világot, ahogyan kevés ember. Ezeknek nem volt szükségük alkoholra. Ezeken azonban érezni, hogy szüntelen készenlétben állanak az Égő Csipkebokor mellett, eddig ki nem nyilvánított Igazságokat hallgatva.

Az én kedves Marie-Thérèse-Augustine Simonin anyámnak, aki pedig évente csak egyetlen pohár Marie-Brizard-ot ivott, igen, amit a ház küldött neki, helyesebb fogalma volt az életről, mint sok tudósna.

- De ön rabja maradt az alkoholnak?
- Többé soha nem gondolkok rá.
- De az ivást újból elkezdhetné?
- Ma már nem.

Valóban, két fajta van emberi nemünkben.

Egyik nap vonaton utaztam. Nehéz leírni, hogyan lépett be az az úr a fülkébe. Kidekorálva, bőre friss, a haja jól vágott, jól fésült, illatos. Levette felöltőjét, lopva (ugyan miért lopva?) a tükörbe pillantott, leült és olvasni kezdte lapját. A bennem levő kisgyereket elbűvölte a kitüntetés: két példányban viselte, egyiket a zakóján, a másikat a felöltőjén. Igaza volt neki? Biztosan. Nekem azonban az jutott eszembe, hogy ez a kitüntetés neki – alkohol, amelynek az a rendeltetése, hogy megszépítse annak az időnek a szürkéségét, amire szüksége van, hogy megtegye a százhusz

kilométert a Metz-i pályaudvarig. A páva a farkát teregeti ki, ez az úr a dekorációját mutogatja, annak is, ennek is szüksége van rá.

Azután, hogy elhagytam az alkoholt és megtaláltam a csoportot, nem kellett fitogtatnom személyem értékét. Ezt megkaptam a csoporttól, amely ismeri nyomorúságom mélységét és álmaim magasságát. A vonaton utazó úrban nem volt se nyomorúság, se magasság. Lapos volt. Ez meglátszott, megnyilatkozott ezer apró részletben, gesztusaiban, magatartásában, tekintetében. Érezni lehetett rajta, mint a heringszagot.

Néhány hónapja egy kiadványt olvastam: „Az alkoholos toxikomania kartája” címmel. Úgy látom, hogy igaz mindaz, amit a lecsúszás szakaszairól leír és majdnem minden igaz, amit a felkapaszkodás szakaszairól elmond, kivéve azt, amit a „személyi érvényesülés gondjáról” állít. Ezt a gondot én soha nem ismertem az alkoholizmusom előtt, még kevésbé utána. Nem azért léptem ki az alkoholos alávetettségemből, hogy mások ítéletének legyek most alávetve. Sem azért, hogy elismerésüket keressem.

Annak idején azt szoktam mondani az én koncert közönségemnek (enyémnek?):

– Igyekszem jó munkát végezni, hogy örömet szerezzek önöknek.

1970 óta mindmáig nem hangoztatom többé. Ezt mondom:

– Ígérem, vallomást teszek önöknek arról, mit gondolok az élet fontos dolgairól. Az önök véleménye már nem oly fontos nekem.

A minap valahonnan a csarnok utolsó soraiból felkiabált egy úr:

– Hó! Hó!

Nyomban rávágtam:

– Ez azért van, mert én ingyen énekelek. A gubá és a meggyőződés ritkán élnek jó házasságot.

– Voltak kudarcai az alkoholistákkal?

– Igen, mielőtt beléptek a csoportba. De ha nem jönnek közénk, ez nem mindig az ő hibájukból történik. A rendes emberek gyakran jobban félnek a betegségtől, mint a betegektől.

Nemrégiben találkoztam egy asszonnyal és a férjével:

– Tudja, Lucien úr, férjem nem iszik már. Három esztendeje. Nem volt szüksége az Anonim Alkoholistákra, hogy talpra álljon. Nézze meg őt. Gyere ide, kedvesem. Mutasd meg magad Lucien-

nek. Gyere közelebb, ne félj. Nézze meg, milyen jó színben van. De felhívom a figyelmét, nálunk nem talál egyetlen üveg bort. Erre én vigyázok. És ő egyetért velem. Nem értesz velem egyet, kedvesem?! Mi mindig egy véleményen vagyunk. Rávettem, hogy változtasson mesterséget. Most háromszáz méterre van a háztól a munkahelye. Legtöbbször eléje megyek, az üzem kapujában várom. Ilyen módon nem hozza őt kísértésbe a bisztró útközben. Nem igaz, kedves, hogy még egyszer se próbáltál belépni? . . .

– Boldog? – kérdeztem.

– Igen, gondolom, kétségtelen! – válaszolta az asszony. – Gondolja csak el, Lucien úr, azelőtt sírt, még nyilvánosan is. Nem tudom, miért, de sírt, még a kávéházban is. Mostanában, legalább is én nem látom őt sírni.

Senki nem látja többé sírni a férfit. Felakasztotta magát a garázsában. Egy indító-kábelre.

Az alkoholista, a kétségbeesés határán, amikor az alkoholban eléri a mélypontot és a felemelkedés határán, amikor elindul kifelé, mondhatjuk – az új ember prototípusává lesz. Tétova és tántorgó prototípusává.

Amit azonban az ember megálmodik, végül is megvalósul. Ebben én hiszek.

Az az álom, amelyet a kisfiú a holdat nézve álmodott, amikor az iskolamester megrikatta, amikor a könyvkereskedő kinevette az ő kicsi Jóistenét, amikor a boltos elfuserálta esti mulatságát, az álom, amit férfi arról álmodott, hogy az emberek ne legyenek egymás között durvák, hogy ne hamisítsák meg valódi értéküket, hogy a törekeny vállakra nehezedjenek kisebb terhek – mindez az én szememben ma már nem csupán álom. Láttam megvalósulását az A. A. csoport jóvoltából.

Ez az álom hajdanán az ivásba vitt, mert szenvedtem amiatt, hogy nem látom megvalósulását; most hogy láttam megvalósulását, nem iszom többé.

A kis kölyök joggal álmodott; a józan férfi megvalósította álmát. És az öregedő férfi boldog.

Íme, ez az egész életem leglényege.

Az életem, amely megjárta a sebzett állat rémületeinek poklát, ma a jövő emberiség levegőjét szívja magába. Az egész világ

iránti barátságét, amely olyan horizontokat tár fel előtte, amelyeket egyetemes méretekben ma még nem lehet elképzelni. De türelem!

Egész életem megváltozott. Kétségtelen, boldoggá tesz, hogy józan vagyok, de minden szenvedélyesen érdekel, ami történik. Minden nap elolvasom a Le Monde-ot, még La Reynière konyhaművészeti krónikáját is (szombaton), pedig nem vagyok inyenc. Minden hónapban elolvasom a Tudomány és Jövő-t és megoldom, fejből, a Tudomány és Élet sakk feladványait. Érdekel a történelem, több folyóiratot is olvasok ilyen vonatkozásban. És még sok más dologgal foglalkozom.

Amikor ittam, a halálfélelem tönkretette az életemet. A józanág visszaadja életkedvemet, anélkül, hogy félnék a haláltól. És mindez a megalázkodás egy apró aktusából indult ki: „Lucien a nevem és alkoholista vagyok.”

Van egy helyi előljáróm, akit tegeznek és aki ugyancsak tegez engem, a kölcsönös bizalom alapján. És a kölcsönös megbecsülés alapján. Hol van az az idő, amikor előljáróim hagyták, hogy lábon elszáradjak!

Jezsuita rendtársaim is barátságosan, értelmesen, elfogulatlanul bánnak velem. Kalandom az alkohollal érdekli őket. Hol az az idő, amikor más rendtársaim elfordították a fejüket?

Keserűség nem egyszer ma is gyötör, kétségtelen. A sokarcú gonoszsággal, a kínzásokkal, hazugságokkal nekem is szembe kell néznem, de már nem sírok többé.

A fontos, hogy öregedő fejjel is, ma is ki tudom mondani: „Luciennek hívnak, alkoholista vagyok.” S van még egy álmom: eljön az idő, amikor a diktátor is kijelenti: „Ikszipzilonnak neveznek, szadista, háborús uszító és hazug vagyok.” Eljön az idő, amikor a gögös is elmondja majd: „Ikszipzilonnak hívnak, ripacs, nyegle és pénzsóvár vagyok.”

Még egy álom? Igen.

Mert ha az ember nem álmodik, akkor a boldogságvágyunk vérszegény és megreked a hűtőszekrények szintjén.

A látszatokkal ellentétben az alkoholista mélyen erkölcsi lény. Ha ártalmassá válik, önmagára és másokra nézve, dühében lesz azzá. Ha kijózanodik, a szomorúsága miatt válik azzá. A harag és a szomorúság uralkodik benne, amiatt, hogy azzal, amit tesz, nem

tudja összhangba hozni azt, amit álmodik. Ezt álmodja és ezt akarja.

A betegség természete pontosan olyan, amilyenek már mondtam. Misztikus. Ma én már tudom. Az orvosok, mivel nem tudják – hogyan is tudhatnák? – csak kudarcot vallhattak velem.

Ezen a természetén, amely minden alkoholistánál közös, ezen alapszik egymás iránti barátságuk egyedülálló minősége.

Metz északi pályaudvarhoz érkezünk. Lassan vezetek. Nincs kedvem elválni önöktől. Első eset, hogy újra áttekintettem az egész életemet és hogy ismeretleneknek beszéltem róla. Az alkoholista azonban gyógyíthatatlanul bízik másokban. Mert eszményképe azt súgja neki, hogy a többiek a Föld gyermekei (vagy, ha hisz, Istené).

- Mindez tehát a misztikumból táplálkozik?
- Igen, ez a misztikumból táplálkozik.

Misztikumból, azaz abból a képességből, amely meg tudja látni a hold elrejtett arcát és a dolgok rejtett arcát. Hadd mondjam el önöknek, nemrégiben felvettem egy autóstoppost az úton, úgy éjfél felé. Egész idő alatt, amíg vezettem, az járt eszemben, hogy az Isten nagyon szeret engem. Nos, egyszerre csak átvillant rajtam a gondolat, hogy Isten ezt is, az autóstoppost is szereti. És hogy Isten egyik barátja ül mellettem és hogy Mahmoud – algériai volt – Jézus testvére. És minthogy Jézus testvére, nekem úgy kell szeretnem őt, mint Jézust. Nem mond ez önöknek semmit? Nos, ez a misztikum. És sok alkoholista megérti ezt. Még akkor is, ha nincsenek szavaik, hogy beszéljenek róla.

A 8. számú parkoló elé állítom be a kocsit. Leállítom a motort. A csend csodálatos. Elnézem a melegen öltözött embereket. A kis Muriel a szomszéd kávézóból kilép piros nagykabátjában. Felkiabál az emeletre a kispajtásának, hogy jöjjön le.

A távolságmérő 2412 kilométert mutat. A zsebóra 16.35-öt. Tizenkét kazettát pakolok be a skót táskába. Megszabadítottam szívemet életem egész terhétől. Az igazság megszabadít.

A Nakamiskit visszateszem plasztik tartójába.

Kilépek a kocsiból és körbejárom a motorházat. Köszönetképpen ráteszem a kezem. Így tett apám is lovával, Bichette-tel, amikor elégedett volt vele. Az állatoknak kell, hogy legyen-lelkük, a tárgyakkal is van-lelkük, ha kölcsönadnak nekik.

Belépek Françoise lakásába. Az asztalon virágok. Néhány sorral a fehér terítőn:

„Jó uram,
gondoltam önre, amíg utazott.
Van kazettája?
Szép volt a koncert?
A zöldségleves a gázon van. Délben készítettem.
Legyen nyugodt, uram, a kocsit kipakolom.”

Aláírás helyett egy stilizált virág. Tizennégy esztendő szertartás ez... Sokkal több is annál.

Hálósobámat már megvilágítja egy nagy piros asztali lámpa. Ágyam el van készítve, a tiszta lepedőkön még rajta érezni a vasaló nyomát. Az éjjeli szekrényen egy piros rózsza. Külön nekem.

Teljes a csend, a nyugtalanságnak még a nyoma sincs benne. Hová tűntek a gyötrelmek és szorongások, amelyek egyszer, olyan régen, ide vezettek engem? Hogyan jött el ez a derű? És az Istenbe vetett bizalom? Semmit se tudok róla, de többé nem is fontos nekem. Hagyjanak aludni.

Előveszem a bibliát és beleolvasok:

„Édes a fény. És tetszik a szemnek látni a napot. Ha sok évig él az ember, örüljön mindegyiknek és gondoljon rá, hogy a sötétség napjai számosak. Minden, ami történik, hiábavalóság.

Örülj ifjú ember ifjúságodban és légy boldog ifjúkorod napjaiban. Kövesd szíved szavát és szemeid kívánságát”...

„Vesd ki szívedből a keserőségeket és húsodból a szenvedést. De a fiatalság is és a fekete fürtök ideje is hiábavaló. És gondolj a Teremtődre ifjúságod napjaiban, mielőtt eljönnek a rossz napok és megérkeznek az esztendők, amikor azt mondd majd: „nem szeretem őket”, és amikor a nap és a fény, a hold és a csillagok homályba borulnak”...

„Ez az az idő, amikor remegnek a ház őrei, amikor meggörnyednek az életerős férfiak, amikor a nők abbahagyják az örlést, mert a napfény lehanyatlik az ablakokban és az utcai kaput be-

zárják. Amikor elhalkul a malom zöreje, amikor megszűnik a madarak kiáltása és elhallgatnak a dalok, amikor a rettegés jár a medrek ösvényeken és a félelem az úton . . . ”

„És a mandulafa virágban áll, a sáska jóllakik, a kapor kipattan, az ember meg elindul az örökkévalóság felé vezető útján és a siratóasszonyok már az utcában járnak . . . ”

„Mielőtt az ezüst kötél elszakad, az arany lámpa darabra törik, mielőtt a korsó eltörik a forrásnál, mielőtt összetörik a kerék a kúton és a por visszatér a Földbe, ahonnan jött és a Lehelet visszatér Istenhez, aki azt adta . . . ”*

* Prédikátor 11, 7–12, 7. Kivonatosan.

Tartalomjegyzék

Bevezető szavak	5
1. fejezet: Az úton	7
2. fejezet: Lefelé a lejtőn	15
3. fejezet: A mélypont.	31
4. fejezet: A betegség megismerése	41
5. fejezet: Az „A. A.”-k. Az első összeövetel.	47
6. fejezet: Az első lépések az új világban.	59
7. fejezet: Felemelkedés	67
8. fejezet: Az igazság gyógyít.	69
9. fejezet: Másokat mentő szenvedély	79
10. fejezet: Az érzelmek megfékezése	89
11. fejezet: Merni bocsánatot kérni	97
12. fejezet: A boldogság ragályos	105
13. fejezet: A tisztánlátás vágya	111
14. fejezet: A csoport titokzatos ereje	123
15. fejezet: Befejezésül – szabadság	131

65.-Et

